

**T.C.
ATILIM ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ULUSLARARASI İLİŞKİLER ANABİLİM DALI
YÜKSEK LİSANS TEZİ**

**BAĞIMSIZLIK SONRASI GÜRCİSTAN'IN YENİDEN YAPILANMASI
VE
BU SÜREÇTE TÜRKİYE İLE İLİŞKİLERİ**

Figen TAVİL ALSIRT

Ankara, 2009

T.C.
ATILIM ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ULUSLARARASI İLİŞKİLER ANABİLİM DALI
YÜKSEK LİSANS TEZİ

BAĞIMSIZLIK SONRASI GÜRCİSTAN'IN YENİDEN YAPILANMASI
VE
BU SÜREÇTE TÜRKİYE İLE İLİŞKİLERİ

Figen TAVİL ALSIRT

TEZ DANIŞMANI

DOÇ.DR. İDRİS BAL

Ankara, 2009
(Fotokopi ile çoğaltılamaz.)

06.01.2009

T.C.
Atılım Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü'ne

Figen TAVİL ALSIRT'a ait "Bağımsızlık Sonrası Gürcistan'ın Yeniden Yapılanması ve Bu Süreçte Türkiye İle İlişkileri" adlı çalışma, jürimiz tarafından Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalında YÜKSEK LİSANS TEZİ olarak kabul edilmiştir.

(Başkan) Yrd. Doç.Dr. Reşat ÖZTÜRK

(Üye – Danışman) Doç.Dr. İdris BAL

(Üye) Yrd. Doç.Dr. Şenol KANTARCI

ÖZET

Gürcistan, sahip olduğu jeostratejik önem nedeniyle, gerek Kafkasya bölgesi, gerekse Türkiye açısından hayati önemi haizdir. Özellikle, Kafkasya ve Orta Asya'ya açılan ulaşım ve ticaret yollarının merkezi konumundadır.

Gürcistan açısından Türkiye; Rusya'nın nüfuzunu dengeleyebilecek bir komşu olmanın yanı sıra, hem Batı'ya açılan bir kapı, hem de gelişmesine katkı sağlayabilecek ekonomik bir güçtür.

Komşularıyla iyi ve dostane ilişkiler geliştirme gayreti içerisinde olan Gürcistan, dış politikasında ABD ve Batı yanlı bir yol izlemektedir. Rusya'nın, bağımsızlığı açısından büyük bir tehdit olmasının önüne geçebilmek için ise, NATO, KEİ, AGİT, AB, AK gibi kuruluşlarla yakın ilişkiler kurmaktadır.

Bu araştırmada, Gürcistan'ın 9 Nisan 1991'de bağımsızlığını kazanmasıyla beraber yeni bir yapılanma içerisine girişi ve bu süreçte Türkiye ile olan siyasi, askeri ve ekonomik ilişkileri, sebep – sonuç ilişkisi kurularak incelenmeye çalışılmıştır.

Ayrıca, bölgede güç sahibi devletlerin de ilişkileri ele alınarak, ABD, Rusya, AB'nin bu coğrafyadaki çıkarları ve rekabetleri yansıtılmıştır. Diğer taraftan, Gürcistan'ın yeniden yapılanma sürecinde, etnik sorunlarla mücadelelerine, icraatlarıyla ülke yönetime damgasını vuran cumhurbaşkanlarına da, konuya daha geniş açıdan bakabilmek için geniş yer verilmiştir.

Araştırmanın temel hedefi; Gürcistan'ın iç dinamiklerini de ele alarak, bölgesel konumunun, bölgedeki diğer güçlerle çıkar ilişkilerinin, Türkiye ile birbirlerine yönelik politikalarının ayrıntılı olarak incelenmesidir.

Bu çalışma konusunun seçilmesindeki amaç, incelenen alanda çok fazla Türkçe yazılı kaynağın olmayışı sebebiyle, elde edilen bilgilerin, uluslararası ilişkiler alanında çalışanlara katkı sağlayacağını umulmasıdır.

ABSTRACT

Georgia has vital importance both for Turkey and the Caucasus considering the geo-strategic status. It has a central position on the transportation and commercial lines opening to the Caucasus and the Central Asia.

From Georgia's point of view, besides being a neighbor to balance the Russia's influence in the region, Turkey is a gate to west and an economical power to support Georgia's development.

Georgia is trying to improve its relations with its neighbors in a peaceful manner and also following up a path in parallel to the policies of USA and western world. In order to avoid the Russian threats on its independence, Georgia is also establishing close relations with international organizations such as NATO, BSEC, OSCE, EU and CoE.

Within this study, the issues inspected are briefly the entrance of Georgia into a new era of re-structuring after its independence in April 09th, 1991 and its political, military and economical relations with Turkey via explaining reasons and results.

Furthermore, the interests and competition of USA, Russia and EU in this geography is tried to be clarified. On the other hand, a closer look has been spent on the Georgian Presidents who affected seriously the Georgia's struggle with ethnical problems, performances on the country policies, during Georgia's re-structuring period.

The basic purpose of this research is to search the geographical situation, its relations with other parties of the region and Turkish and Georgian policies against each other, in details.

The aim to select this topic, is as there exist not much studies in Turkish language in this field, the information gained through this research is expected to support the works in the international affairs area.

ÖNSÖZ

Gürcistan'ın bağımsızlığı sonrası yeniden yapılanması ve bu süreçte Türkiye ile ilişkilerini incelediğim bu çalışma, benim için uzun, yorucu, ancak bir o kadar da gurur verici bir araştırma oldu. Bu konuda, daha önce yazılmış Türkçe kaynağın az oluşu, araştırma konusunu seçmemdeki en büyük etken olmuştur.

Çalışmam esnasında, benden akademik desteğini esirgemeyen, titiz değerlendirmeleri için danışmanım Sayın Doç. Dr. İdris BAL'a, röportajları ile beni onore eden Gürcistan Devleti Başbakanı Sayın Grigol MGALOBLISHVILI'ye ve Türkiye Cumhuriyeti İngiltere Emekli Büyükelçisi ve Dışişleri Bakanlığı eski Müsteşarı Sayın Özdem SANBERK'e, çalışmam esnasında büyük bir hoşgörü gösteren değerli patronlarım Sayın Nurettin ÇARMIKLI'ya ve Londra'dan verdiği pozitif enerji ve bana olan inancı için Sayın Eyüp Sabri ÇARMIKLI'ya, araştırma konumun seçiminden sonucuna kadar benden desteğini esirgemeyen, içten yardımları için İzmir Gürcistan Fahri Konsolos Muavini Sayın Makvala KHAREBAVA'ya, Gürcistan Ankara Büyükelçiliği çalışanlarına, çalışma arkadaşlarım Sevgili Yıldız ELALDI ve Sevgili Hande KALLİOĞLU'na, bana inanan, güvenen, çalışma şartlarımı ve imkanlarımı ellerinden geldiğince kolaylaştıran çok sevgili anneme, babama, kayınvalideme ve kayınpederime her şey için çok teşekkür ediyorum.

Ayrıca, bu yorucu yolculuğumda, başından sonuna kadar bana olan inancı, güveni, yardımları, sabrı ve varlığı için çok sevgili eşim Ali Bârû ALSIRT'a ve çalışmam sırasında, bana, yaşından büyük bir anlayış gösteren, varlığıyla bana bu çalışmayı bitirme gücü veren biricik oğlum Ali Emir ALSIRT'a sonsuz teşekkürler.

İÇİNDEKİLER

ÖZET	iii
ABSTRACT	iv
ÖNSÖZ	v
İÇİNDEKİLER	vi
KISALTMALAR	x
BİRİNCİ BÖLÜM : GİRİŞ	1
İKİNCİ BÖLÜM : GÜRCİSTAN'IN ÜLKE PROFİLİ	4
2.1. Giriş	4
2.2. Gürcistan'ın Genel Değerlendirilmesi	4
2.2.1. Coğrafi Yapısı	4
2.2.1.1. Konumu	6
2.2.1.2. Doğal Zenginlikleri	6
2.2.2. Etnik Yapısı	8
2.2.3. Dini Yapısı	11
2.2.4. Demografik Yapısı	12
2.2.5. Tarihi	13
2.2.5.1. Gürcülerin Kökeni	13
2.2.5.2. Gürcistan ve Osmanlı	14
2.2.5.3. 1917 – 1991 Dönemi Gürcistan	16
2.3. Gürcistan'daki Etnik Sorunlar	18
2.3.1. Abhazya Özerk Cumhuriyeti	20
2.3.2. Güney Osetya Özerk Bölgesi	26
2.3.3. Pankisi Vadisi	30
2.3.4. Acara Özerk Cumhuriyeti	31
2.3.5. Ahıska Türkleri	35
2.3.6. Cevati (Javakheti) Bölgesi	37
2.4. Sonuç	38

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM : BAĞIMSIZLIK SONRASI GÜRCİSTAN'IN	
YENİDEN YAPILANMASI 40	
3.1. Giriş	40
3.2. Gürcistan'ın Siyasi Açından Değerlendirilmesi	41
3.2.1. Genel Durumu	41
3.2.2. SSCB Sonrası Dönemde Yaşananlar	42
3.2.3. Zviad Gamsahurdia Dönemi	44
3.2.4. Eduard Şevardnadze Dönemi	46
3.2.5. Mikheil Saakashvili Dönemi	52
3.3. Gürcistan'ın Ekonomik Açından Değerlendirilmesi	56
3.3.1. Gürcistan'ın Genel Ekonomisi	56
3.3.2. Özelleştirme	58
3.3.3. Bankacılık ve Finans	59
3.3.4. Sanayii	61
3.3.5. Enerji	62
3.3.6. İnşaat	62
3.3.7. Tarım ve Hayvancılık	63
3.3.8. Ulaştırma ve Haberleşme	64
3.3.9. Turizm	66
3.4. Gürcistan'ın Diğer Önemli Aktörlerle İlişkileri	67
3.4.1. Bağımsız Devletler Topluluğu (BDT)	68
3.4.2. Gürcistan AB İlişkileri	70
3.4.3. Gürcistan ABD İlişkileri	71
3.4.3.1. Z.Gamsahurdia Dönemi	
Gürcistan – ABD İlişkileri	72
3.4.3.2. E.Şevardnadze Dönemi	
Gürcistan – ABD İlişkileri	72
3.4.3.3. M.Saakashvili Dönemi	
Gürcistan – ABD İlişkileri	74

3.4.4. Gürcistan – Rusya İlişkileri	75
3.4.4.1. Z.Gamsahurdia Dönemi	
Gürcistan – Rusya İlişkileri	77
3.4.4.2. E.Şevardnadze Dönemi	
Gürcistan – Rusya İlişkileri	79
3.4.4.3. M.Saakaşvili Dönemi	
Gürcistan – Rusya İlişkileri	81
3.5. Sonuç	83
DÖRDÜNCÜ BÖLÜM : TÜRKİYE - GÜRCİSTAN İLİŞKİLERİ	86
4.1. Giriş	86
4.2. Türkiye'nin Bölgesel Güç Olarak Rolü	86
4.2.1. Türkiye Açısından İncelenmesi	89
4.2.2. Bölge Açısından İncelenmesi	90
4.2.3. Uluslararası Sistem Açısından İncelenmesi	90
4.3. Uluslararası Örgütlerin Türkiye ve Gürcistan	
Dış Politikalarındaki Yeri	92
4.3.1. Karadeniz Deniz İşbirliği Görev Grubu	
(BLACKSEFOR)	92
4.3.2. Karadeniz Ekonomik İşbirliği Örgütü	93
4.3.3. NATO	97
4.4. Türk Dış Politikasının Çerçevesinde	
Türk-Gürcü İlişkileri	99
4.4.1. Kültürel Açından Türkiye - Gürcistan İlişkileri	100
4.4.1.1. Kültür	100
4.4.1.2. Eğitim – Öğretim Politikaları	101
4.4.2. Ekonomik Açından Türkiye - Gürcistan İlişkileri.....	103
4.4.2.1. Yasal Çerçeve	103
4.4.2.2. Türkiye – Gürcistan Ticareti	104

4.4.3. Enerji Sektörü Açısından Türkiye - Gürcistan İlişkileri	108
4.4.3.1. BTC Petrol Boru Hattı	108
4.4.3.2. Elektrik Enerjisi ve Çoruh Nehri / Deriner Barajı	111
4.4.4. Ulaştırma ve Haberleşme Sektörü Açısından Türkiye - Gürcistan İlişkileri	111
4.4.4.1. Havayolu Ulaştırması	112
4.4.4.2. Demiryolu Ulaştırması ve Kars Tiflis Demiryolu Projesi	113
4.4.5. Siyasi Açısından Türkiye - Gürcistan İlişkileri	114
4.4.6. Askeri Açısından Türkiye - Gürcistan İlişkileri	119
4.5. Sonuç	122
BEŞİNCİ BÖLÜM : SONUÇ VE GELECEK İÇİN HEDEFLER.....	126
5.1. Eleştiriler	130
5.2. Hedefler	132
5.2.1. Tarihi Hedefler	132
5.2.2. Stratejik Hedefler	133
5.2.3. Ekonomik Hedefler	135
EKLER	137
Ek-I : Gürcistan Devleti Siyasi Haritası	137
Ek-II : Röportajlar	138
Röportaj – 1: Sn Grigol MGALOBLISHVILI	138
(Gürcistan Devleti Başbakanı)	
Röportaj – 2: Sn. Özdem SANBERK	142
(T.C. İngiltere eski Büyükelçisi)	
Ek-III : Tablolar	153
KAYNAKÇA	156

KISALTMALAR

AB	Avrupa Birliği
ABD	Amerika Birleşik Devletleri
AGİT (OSCE)	Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı
AK (CoE)	Avrupa Konseyi
AKKA	Avrupa Konvansiyonel Kuvvetler Anlaşması
BDT	Bağımsız Devletler Topluluğu
BİO	Barış İçin Ortaklık
bknz.	Bakınız
BM	Birleşmiş Milletler
BMGK	Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi
BSNC	Karadeniz Deniz Kuvvetleri Komutanlar Komitesi
BTC	Bakü – Tiflis - Ceyhan
BTE	Bakü-Tiflis-Erzurum Doğalgaz Boru Hattı
BTK	Bakü – Tiflis – Kars
DEİK	Dış Ekonomik İlişkiler Kurulu
GSM	Mobil İletişim İçin Küresel Sistem
GUUAM	Gürcistan – Ukrayna – Özbekistan – Azerbaycan – Moldova
IMF	Uluslararası Para Fonu
İ.T.O.	İstanbul Ticaret Odası
KGB	Sovyet Gizli Haber Alma Teşkilatı
KEİ (BSEC)	Karadeniz Ekonomik İşbirliği
KİP	Karadeniz İstikrar Paktı
MAP	Üyelik Eylem Planı
M.Ö.	Milattan Önce
M.S.	Milattan Sonra
NATO	Kuzey Atlantik Antlaşması Teşkilatı
PG	Planlama Grubu
RF	Rusya Federasyonu

SSC	Sovyet Sosyalist Cumhuriyeti
SSCB	Sovyet Sosyalist Cumhuriyetleri Birliği
TACIS	Bağımsız Devletler Topluluğu ve Mođolistan için Teknik Destek
TBMM	Türkiye Büyük Millet Meclisi
T.C.	Türkiye Cumhuriyeti
TİKA	Türk İşbirliği ve Kalkınma Ajansı
TRACECA	Avrupa – Kafkasya – Asya Ulaşım Koridoru
UMOMIG	United Nations Observer Mission in Georgia
UNESCO	Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Teşkilatı
v.b.	ve benzeri
WTO	Dünya Turizm Örgütü

BİRİNCİ BÖLÜM

GİRİŞ

Bağımsızlık sonrası yeniden yapılanan Gürcistan ve bu süreçte Türkiye ile olan ilişkilerini incelemeye yönelik olarak yapılan araştırma, bu çalışmanın konusunu oluşturmaktadır.

Gürcistan, Transkafkasya'da açık denizlere çıkışı olan tek ülke olması sebebiyle, yani gerek jeopolitik, gerekse stratejik konumu bakımından, ticarete en elverişli ülkelerden biridir ve büyük öneme sahiptir.

Türkiye ise, gerek Batı açısından önemi, gerek Rusya'nın güney cephesindeki stratejik konumu, gerek Karadeniz'e bağlantı sağlayan Boğazlara sahip olması, gerekse NATO'ya kuvvetle bağlı olmasından dolayı önemli bir konumdadır.

Sovyetler Birliği'nin çökmesinin ardından Gürcistan, üretim altyapısından sosyal yapılanmaya kadar pek çok alanda önemli darboğazlar ile karşılaşmış, üstelik son dönemde Rusya Federasyonu ile gerilen ilişkileri neticesinde bölgesinde bir yalnızlığa itilmiş hale gelmiştir. Bölgede halen önemli bir güç olan Rusya'ya karşı ABD yanlısı politikalar izleyen kadroların göreve gelmesinin de etkisiyle Gürcistan, bölgedeki en önemli ikinci güç konumundaki Türkiye ile sıcak bağ kurma amacına yönelmiş bulunmaktadır. Tarih boyunca önemli bir itilaf yaşanmamasına rağmen, Türkiye ile yaklaşmayı hiç bir zaman planlamamış olan Gürcistan son dönemde Türkiye'yi en önemli müttefiki ve stratejik ortağı olarak görmeye başlamış bulunmaktadır.

Bölgesel güç konumunu sürdüren ve gün geçtikçe gelişme gösteren Türkiye'nin, güç mücadeleleri yaşandığı bu ortamda, tarih, din, dil ve soy

bağlantısı sebebiyle, karşılaşacağı fırsatları akıllıca değerlendirmesi halinde, global bir kuvvet olma yolunda önemli adımlar atacağı muhtemeldir.

Bu çalışmanın amacı, 21. yüzyılda dünya siyasetinin en büyük ilgi odaklarından Transkafkasya'nın bir ülkesi olan Gürcistan'ın, coğrafi, etnik, dini, demografik yapısını kısaca ele alarak, bağımsızlık sonrası yeniden yapılanma süreci ile beraber, Gürcistan'ın son üç cumhurbaşkanı dönemi sırasında Türkiye Cumhuriyeti ile geliştirdiği ilişkilerin, Sovyet Rusya dönemindeki Gürcistan'a kıyasla önemli ilerleme kaydettiği ve bu ilişkilerin her iki ülke ekonomisi, ticareti ve vatandaşlarının sosyal yaşantıları açısından daha olumlu olduğu düşüncesinin araştırılmasıdır.

Yukarıda belirtilen hususlar, Gürcistan ve Türkiye'nin konumunu açık ve net olarak ortaya koyması ve çalışmanın da çerçevesini oluşturması bakımından, bu çalışmanın önemini göstermektedir. Ayrıca, çalışmanın, ekonomik, ticari ve sosyal açıdan yol gösterici bir kaynak olacağı düşünülmektedir.

Bu çalışmada, araştırma yapılırken Gürcistan'ın genel değerlendirmesi ve tarihi ile ilgili oldukça fazla bilgi ile karşılaşmış, ancak çalışma Gürcistan'ın bağımsızlık sonrası yeniden yapılanma sürecini içerdiğinden bu bilgiler sınırlı tutulmuştur. Ayrıca yine, Gürcistan için önemli olan ABD ve Rusya gibi aktörlerle yeterince yer verilmiş; araştırmanın konusunu oluşturan diğer bir önemli aktör olan Türkiye ile Gürcistan ilişkileri kapsamlı olarak araştırılmıştır.

Bu çalışmada Türkçe ve İngilizce kütüphane araştırması yapılmıştır. Ayrıca, Gürcistan Devleti'nin Başbakanı Sn. Grigol Mgaloblishvili (Gürcistan Türkiye eski Büyükelçisi) ve T.C.'nin İngiltere eski Büyükelçisi Sn. Özdem Sanberk ile röportaj imkanı sağlanıp, çalışmanın konusu ile ilgili görüşlerine yer verilmiştir. Diğer taraftan sanal kaynaklar ve literatür taraması da

yapılmıştır. Gürcistan'ın İzmir Fahri Konsolos Muavini Sayın Makvala Kharebava'dan da, özellikle Gürcistan Başbakanı ile röportaj olanağının sağlanmasında yardım alınmıştır.

Bu çalışma, beş bölümden oluşmaktadır. İlk bölüm, giriş bölümüdür. Bu bölümde, çalışmanın neden bu konuda hazırlandığından, konunun öneminden, izlenen yöntemden, araştırma sırasında karşılaşılan sorun ve sınırlılıklardan bahsedilmiştir.

İkinci bölümde; Gürcistan'ın ülke profili incelenerek, genel açıdan değerlendirmesi yapılmış ve Gürcistan'daki etnik problemlere de yer verilmiştir.

Üçüncü bölümde; Gürcistan'ın bağımsızlığı sonrası yeniden yapılanması incelenerek, önce siyasi durumu ele alınmış ve bu süreçte Gürcistan yönetimine damgasını vuran üç cumhurbaşkanının değerlendirilmesi yapılmıştır. Ardından, ülke, ekonomik açıdan ele alınarak, yeniden yapılanmasında rol oynayan BDT, AB, ABD ve Rusya gibi önemli aktörlerle ilişkileri incelenmiştir.

Dördüncü bölümde ise; Türkiye – Gürcistan ilişkilerine geniş yer verilmiş, Türkiye'nin bölgesel güç olarak rolü ve bölgeye etkileri araştırılmıştır. Karadeniz Deniz İşbirliği Görev Grubu, KEİ ve NATO gibi uluslararası örgütlerin Türkiye ve Gürcistan'ın dış politikalarındaki yerlerine değinilmiştir. Son olarak da, Türk dış politikası çerçevesinde Türk – Gürcü ilişkileri, kültürel, ekonomik, enerji sektörü, ulaştırma ve haberleşme sektörü, siyasi ve askeri açıdan alt başlıklar halinde incelenmiştir.

İKİNCİ BÖLÜM

GÜRCİSTAN'IN ÜLKE PROFİLİ

2.1. Giriş

Bu bölümün amacı, Gürcistan'ın 1991 yılında bağımsızlığını kazanmasıyla, yeniden yapılanmasının araştırılmasıdır. Bu amaca varabilmek için, ilk olarak, Gürcistan'ın, coğrafi, etnik, dini ve demografik yapısı genel hatlarıyla incelenerek, ülkenin bulunduğu jeopolitik konumu ve stratejik öneminin anlaşılması amaçlanmıştır. Daha sonra, ülkenin tarihi, kökeni, Osmanlı'larla ilişkileri ve 1917 yılından bağımsızlık dönemine kadar olan süreçte yaşadıklarına kısaca değinilmiştir.

İkinci olarak Gürcistan'ın özellikle bağımsızlığından sonra da sorunlar yaşamaya devam ettiği etnik problemlerden bahsedilmiştir. Ülke içinde yaşamını sürdüren, Abhazya Özerk Cumhuriyeti, Güney Osetya Özerk Bölgesi, Pankisi Vadisi, Acara Özerk Cumhuriyeti, Ahıska Türkleri ve son olarak da Cevati Bölgesi ve bunların Gürcistan'la olan ilişkileri incelenmiştir.

2.2. Gürcistan'ın Genel Değerlendirmesi

2.2.1. Coğrafi Yapısı

Federal bir yapıya sahip olan Gürcistan'ın sınırları içinde Abhazya ve Acara Özerk Cumhuriyetleri ile Güney Osetya Özerk Bölgesi bulunmaktadır. Yüzölçümü 69.700 km², nüfusu 4.382.100¹ ve başkenti Tiflis'tir (Tbilisi).² Güneyinde Türkiye ve Ermenistan, doğusunda Azerbaycan, batısında Karadeniz, kuzeyinde ise Rusya Federasyonu yer almaktadır.³

¹ <http://www.statistics.ge/main.php?pform=47&plang=1> , 23.09.2008. (Gürcistan'ın 2008 yılı nüfusu)

² Okan Mert, **Türkiye'nin Kafkasya Politikası ve Gürcistan**, İstanbul, IQ Kültür Sanat Yayıncılık, 2004, s. 105.

³ Ahmet Sapmaz, **Rusya'nın Transkafkasya Politikası ve Türkiye'ye Etkileri**, İstanbul, Ötüken Yayınları, 2008, s. 56.

Gürcistan, Güney Kafkasya'da, iki kıta üzerinde, Avrupa ve Asya sınırındadır. Eski çağlarda, Doğu'yu Batı'ya bağlayan ticaret yollarının Gürcistan'dan geçmesi nedeniyle, pek çok ülke Gürcistan'ı ele geçirmek istemiştir.⁴

Önemli şehirleri; Tiflis (1,4 milyon kişi), Kutaisi (240 bin kişi), Rustavi (158 bin kişi), Batum (137 bin kişi) Gori (70 bin kişi), Poti (50 bin kişi)'dir.⁵

Gürcistan'ın büyük bir bölümü, dağlar ve ormanlarla kaplıdır. Surami ya da diğer adıyla Lihi Dağları ülkeyi, doğu ve batı olarak ikiye ayırır. Gürcistan'ın doğal-coğrafik koşulları (ılıman iklimi, değişik yapıda ve verimli toprakları), farklı alanlarda tarımcılığa (tahıl, bağcılık, meyvecilik, sebzeçilik, bahçecilik, hayvancılık vs) olanak sağlamaktadır.⁶

Karasularına bakacak olursak; Hazar Denizi havzasına akan nehirler: Mtkvari (1364 km.), Tergi (623 km.) Alazani (351 km.); Karadeniz havzasına akan nehirler: Çoruh (438 km.), Rioni (327 km.), Enguri (213 km.) Önemli Gölleri: Paravani, Hozapini, Paliastomi, Tabatskuri, Ritsa, Bazaleti'dir.

Ülke, flora ve fauna açısından da çok zengin olmakla beraber, yeraltı kaynaklarından da (taşkömürü, manganez, demir, değerli taşlar) yararlanılmaktadır.

252 km. olan Türkiye Gürcistan sınırı⁷ Sarp Köyünden başlar. Eski bir yerleşme olan bu köy, çizilen sınır nedeniyle ikiye bölünmüştür. Karadeniz kıyılarından hemen sonra eğimli ve dağlık yerlerden geçen sınır, uzun bir süre dağlar ve platolar üzerinde devam eder. Aktaş Gölü'nü (Hazapin=Azap) ikiye böldükten sonra güneye yönelir ve Ardahan Platosu üzerinde bir süre

⁴ <http://www.chveneburi.net/tr/print.asp?bpgpid=829>, 04.09.2008.

⁵ http://www.tika.gov.tr/yukle/dosyalar/ULKERAPORLARI/Gurcistan_UlkeRaporu.pdf, 23.01.2008.

⁶ <http://www.chveneburi.net/tr/print.asp?bpgpid=829>, 04.09.2008.

⁷ <http://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/gg.html>, 04.09.2008.

devam ettikten sonra Ermenistan sınırına ulaşır. Bu sınır üzerinde Sarp Gümrük Kapısı bulunmaktadır.

2.2.1.1.Konumu

Ulusların varlıklarını sürdürme, gelişme ve güçlenme de jeopolitik durum, ulusal güvenlik politikasının oluşturulmasında kilit rol oynamaktadır.⁸ Bu açıdan bakılacak olunursa, Gürcistan, Transkafkasya'da açık denizlere çıkışı olan tek ülke olması nedeniyle, jeopolitik açıdan diğerlerine nazaran daha önemlidir ve bölgenin anahtarı konumundadır. Aslında Gürcistan, yalnız Transkafkasya için değil, Karadeniz ve Hazar Havzası için de kilit öneme sahip bir devlettir.⁹ Coğrafi konumundan dolayı stratejik öneme sahip olan Kafkasya, aynı zamanda zengin doğalgaz ve petrol yataklarıyla da devletlerin ilgisini çekmektedir. Hazar Havzası'nda ve Orta Asya'da çıkan petrol ve doğalgaz, Kafkaslar'daki boru hatlarıyla Karadeniz'e oradan da dünyaya ulaştırılmaktadır. ABD'nin desteklediği Bakü-Tiflis-Ceyhan boru hattı son yıllarda bölgedeki en önemli boru hattıdır. Bu nedenle de Gürcistan, haritadaki yerine bakıldığında, Karadeniz'de kıyısının olması ve Hazar Havzası'na kolay ulaşılabilmesi açısından önem kazanmaktadır. Ayrıca yine coğrafi konumu sebebiyle, stratejik öneme de sahiptir.

Gürcistan, Kıt'a içi devletlere güzel bir örnek teşkil etmektedir. Oldukça fazla komşusu olan ve kıta içinde fazla bir toprağa sahip olmayan ülkelerden biridir. Kendini, güçlü devletlerin dehşetinden korumak için mutlaka güçlü komşulara ihtiyaç duyar ve çevresinde daima bir barış kuşağı oluşturmak zorunluluğu hisseder.

2.2.1.2. Doğal Zenginlikleri

Sık ormanlar ve verimli vadilerle Gürcistan, karın eksik olmadığı dağlardan, bataklık Rioni Deltası'nın ıslah edilmiş tarım alanlarına uzanır.

⁸ Mert, **Türkiye'nin Kafkasya...**, s. 30.

⁹ Sapmaz, **Rusya'nın...**, ss. 56-57.

Topraklarının ancak % 16'sı ekime elverişli olmasına rağmen, sulamalı tarım sistemleri geliştirilmiştir. Çay ve narenciye üretimi çok gelişmiştir.¹⁰ Ayrıca, Gürcistan'da balıkçılık, ekonomide yadsınmayacak bir konumdadır.

Bir kısmı Karadeniz sahilinde olmak üzere tarıma elverişli ovalar bulunup, buralarda çeşitli tarım üretimi ile büyük ve küçükbaş hayvan, ipekböcekçiliği ve arıcılık yapılmaktadır. Karadeniz'den gelen sıcak hava sayesinde ılıman bir iklime sahip olup, sahil kesimlerinde turunçgiller, çay ve üzüm yaygın olarak yetiştirilirken, sahilden uzak bölgelerde ise tahıl, pamuk, pirinç gibi ürünler yetiştirilir. Aynı zamanda bir sanayi ülkesi olan Gürcistan'da tarıma dayalı sanayi de gelişmiş olup, Gürcistan şarapları SSCB döneminde son derece önemli idi.¹¹ Yalnızca Gürcistan'da yetişen Tung ağacından çıkarılan yağ, sanayide çeliğin sertleşmesinde kullanılmaktadır.¹² Ayrıca ülkede, makina, otomobil ve tekstil üretimi yapılmaktadır.

Kafkas Dağları, kömür, demir cevheri, kurşun, çinko, bakır, molibden, manganez gibi maden yataklarıyla yeraltı kaynakları bakımından zengindir. Kafkas dağları aynı zamanda maden suları, yapı malzemesi olarak kullanılan taşlar ve öteki minareller açısından da zengindir. En önemli madenleri; manganez, bakır, çelik, demir, çinko, kömür, petrol, sanayi üretimi; metal işleme, uçak üretimi, elektrik teçhizatı, takım tezgahları, kimyasal maddeler, kereste, şarap üretimidir. Dünyadaki en zengin manganez rezervleri Gürcistan'ın Chiatura bölgesindedir.¹³

Gürcistan'ın petrol ve doğalgaz rezervleri oldukça kısıtlıdır. Ülkede çıkartılan başlıca mineraller manganez ve perlittir. Bununla beraber, ülkenin

¹⁰ Ali Faik Demir, **Türk Dış Politikası Perspektifinden Güney Kafkasya**, İstanbul, Bağlam Yayıncılık, 2003, s.62.

¹¹ Alâeddin Yalçınkaya, **Kafkasya'da Siyasi Gelişmeler Etnik Düğümünden Küresel Kördüğümüne**, Ankara, Lalezar Kitapevi, 2006, s.169.

¹² Demir, **Türk Dış Politikası...**, s.62.

¹³ http://www.tika.gov.tr/yukle/dosyalar/ULKERAPORLARI/Gurcistan_UlkeRaporu.pdf, 23.01.2008.

dünyaca meşhur şifalı su kaynakları ve kaplıcaları bulunmaktadır. Gürcistan, aynı zamanda önemli madensuyu kaynaklarına da sahiptir.

2.2.2. Etnik Yapısı

Gürcistan etnik açıdan Transkafkasya'nın en karmaşık yapısına sahip ülkesidir. Bu yapısı, SSCB döneminde ülkede çok sayıda özerk yapılaşmaya neden olmuştur. Gürcistan, bölge devletleri arasında ülke içerisinde ana etnik unsurun (Gürcülerin), tüm ülke nüfusuna oranının en az (ülke nüfusunun yaklaşık 2/3'ü) olduğu devlettir. Bu karmaşık etnik yapının etkisiyle beliren gerginlikler, bağımsızlık sonrası önce Güney Osetya, daha sonra da Abhazya'da çatışmaya dönüşmüş ve merkezi yönetim, bu bölgeler üzerindeki hakimiyetini kaybetmiştir. Javakheti ve Acaristan ise potansiyel gerilim bölgeleri olarak sürekli gündemdedir. Gürcistan'ın dezavantajlarından bir diğeri ise, etnik azınlıkların, coğrafi olarak sınır bölgelerinde yoğunlaşmış olmasıdır. Örneğin, Tiflis ile Rusya Federasyonu'nu birleştiren yollar, Abhaz ve Osetler'in denetim altındadır.¹⁴

Bölgedeki ülkelerin etnik yapısında, bağımsızlıklarını kazanmalarının ardından büyük değişimler yaşanmıştır. Güney Osetya ve Abhazya'da bulunan Gürcü nüfus, Gürcistan'ın diğer bölgelerine göç etmiştir.

Bugün çok sayıda Azeri; Gürcistan'da ve Rusya'da, büyük bir Ermeni nüfus da Gürcistan'da ve Rusya'da yaşamaktadır.¹⁵

Günümüze kadar gelen en büyük özellik, etnik mozaik zenginliğinin sürmesidir. Gürcü'lerin etnik dağılımı aşağıdaki şekilde gösterilmektedir:

¹⁴ Sapmaz, **Rusya'nın...**, ss.57-58.

¹⁵ Oranlar, ülkenin demokrafik yapısı içinde ayrıca ele alınmıştır.

GÜRCİSTAN CUMHURİYETİ¹⁶

- Gürcüler
- Gürcüler'in Alt Grupları
 - Megreller
 - Lazlar
 - Svanlar
 - Batlar
- Ermeniler
- Yahudiler
- Asuriler
- a) Abhazya Özerk Cumhuriyeti
 - Abhazlar
- b) Güney Osetya Özerk Bölgesi
 - Osetler
 - İnguşlar
- c) Acarya Özerk Bölgesi
 - Acarlar

Megreller: Gürcistan'ı oluşturan en önemli gruplardan biridir. Ayrıca, bu halk, Karadeniz kıyısında önemli oranda konuşulan Kafkas dillerinin güney grubunda yer alan ve yazılı olmayan bir dile sahiptir. Edebi olarak Gürcüce'yi kullanırlar. Resmi olarak Lazca ile Zan adlı bir dil grubunda kabul edilse de, dil bilimciler bu iki dilin karşılıklı olarak anlaşmasının mümkün olmadığını kabul etmektedirler. Megrelya'da yaygın olan din, Gürcistan'ın çoğu kesiminde olduğu gibi, Gürcü Ortodoksluktur.

¹⁶ Demir, **Türk Dış Politikası...**, ss. 71-74.

Lazlar: Karadeniz'in güneydoğusunda yaşayan Transkafkasya halklarından bir grubu oluşturmaktadır. VI. yüzyılda Hıristiyanlığı benimseyen Lazlar, XIV. yüzyılın sonunda Müslümanlığı kabul etmişlerdir. Lazların, Osmanlıların dini olan İslamiyeti süreç içinde kabul etmeleri, Roma/ Bizans ve "Pontus"a duydukları doğal tepkinin bir sonucu olarak görülmektedir. Ayrıca, Lazca, Kafkas dillerinin güney grubunda yer almaktadır. Lazlar, Megrelce ve Gürcüce'ye akraba olan dillerini (Lazuri Nena) günümüze kadar korumuşlardır.

Svanlar: Svanlarının ülkelerinin ismi Svaneti'dir. İnguri ve Skali Nehirleri havzasında yerleşmiş Gürcistan'da yaşayan bir halktır. Tamamı Ortodoks Hıristiyan'dır. Svanca, Kafkas dillerinin güney grubuna dahil olup, Yukarı ve Aşağı Svanca diye iki diyalekte sahiptir.

Batlar: Bugün sayıları Gürcistan'ın kuzeyindeki dağlarda yaşayan bini aşmayacak bir düzeye gelen halk, Kafkas dillerinin kuzey grubuna dahil, Çeçence ve İnguşça ile birlikte Kuzey – Merkez alt grubunda bir diyalekt kullanmaktadır.

Asuriler: Büyük çoğunluğu Nesturiler'den oluşan Hıristiyan ve heterojen bir gruptur. Ana dilleri Asurice'dir. Ana dillerini korumalarına göre köylü Asuriler şehirli Asurilerden daha büyük orana sahiptir (köylüler % 95,1, şehirli % 86,5).

Abhazlar: Batı Kafkasya halklarından olan Abhazlar, Karadeniz kıyısındaki Abhazya Bölgesi'nde yaşamaktadırlar. Abhazların içinde hem Hıristiyan hem Sünni Müslüman bulunmaktadır. Abhazca, Kafkas dillerinin kuzey grubuna dahildir ve günümüzde Latin alfabesi kullanılmaktadır.

Osetler: Rusya'daki Kuzey Osetya ve Gürcistan'daki Güney Osetya'da yaşayan Osetler, Hint – Avrupa kökenli bir halktır. Alanlar'ın

torunları olarak kabul edilen Osetler, X. yüzyılda Hıristiyanlığı kabul etmişlerdir. Dilleri Hint-Avrupa dil ailesinin İrani Diller koluna bağlı Osetçedir. Ayrıca, iki tane de ana lehçesi vardır. Bu lehçelerden biri Kuzey Osetya ve Güney Osetya'da konuşulan İron lehçesi, diğeri Kuzey Osetya'da konuşulan Digoron lehçesidir.

İnguşlar: Rusya Federasyonu içindeki İnguşya'da yaşayan Kafkas halkıdır. Gürcü hakimiyetinin etkisiyle XI. yüzyılda Hıristiyanlığı kabul eden İnguşlar, XIX. yüzyılda Nakşibendiler'in etkisiyle büyük oranda Müslümanlaşmıştır. İnguşlar'ın % 98.2'si İnguşçayı anadili olarak kabul etmektedir. Ancak Rusçayı da akıcı bir şekilde konuşabilirler.

Acarlar: Etnik açıdan Gürcü ailesine dahil olan Acarlar, bugün Acarya denen ve Gürcistan sınırları içinde yaşamaktadırlar. Guriler olarak bilinen bu halk, XVII. yüzyılda Osmanlı İmparatorluğu'nun egemenliğine girdikten sonra Acar adını almışlardır. Hıristiyanlığı terk ederek, Sünni Müslümanlığı ve Hanefi mezhebini benimseyen Acarlar, konuşma dili olarak Guri dilini kullanmakla birlikte yazı dili Gürcüce'dir.

2.2.3. Dini Yapısı

Bölgeye gelen ilk semavi din Hıristiyanlık olmuştur. Gürcüler, Ermeniler'le birlikte, bölgenin Hıristiyan olan en kalabalık iki halkını oluşturmaktadır. Gürcistan Ortodoks Kilisesi, dünyanın en eski Hıristiyan topluluklarından biri ve günümüzde de Ortodoks mezhebinin bağımsız bir kilisesidir. Gürcüler, IV. yüzyıl başlarında Antakya'dan gelen Nina adında bir azizenin vaazlarından etkilenerek Hıristiyanlık dinini benimsemişlerdir.¹⁷

Ortodoks Gürcüler'in dışında Katolikler de bulunmaktadır. İlk Gürcü Katolik topluluğu, 1240'da Tiflis'e giden Dominikenlerce oluşturulmuştur. Gürcü Katolik Kilisesi'nin faaliyetleri, Osmanlı'dan sonra Türkiye Cumhuriyeti

¹⁷ Demir, **Türk Dış Politikası...**, s.78.

döneminde de sürmüş, ancak 6 – 7 Eylül olayları¹⁸ sonrasında Katolik Gürcüler'in Batı ülkelerine göç etmeleri sonrasında Türkiye'de az sayıda Gürcü Cemaat kalmıştır.

Günümüzde, ülkede var olan dinlerin dağılımı; Ortodoks Gürcü %65, Müslümanlar %11, Ortodoks Rus %10, Gregoryen Ermeni % 8, diğerleri % 6'dır.¹⁹

2.2.4. Demografik Yapısı

Ülke nüfusunun %65'ini Gürcüler, %11'ini Ermeniler, %10'unu Türkler, %10'unu Ruslar ve geri kalanını da Acaralar, Abhazlar, Osetler ve diğer bazı küçük gruplar meydana getirir.²⁰ Nüfusun %89'u Hristiyan, %11'i ise Müslüman'dır.²¹

Günümüzde Gürcülerin çoğunluğu Gürcistan topraklarında yaşamaktadır. Gürcistan'da yaşayan Gürcülerin sayısı 3.800.000'dir. Ayrıca Türkiye'de 1.500.000 kadar Gürcü kökenli bir nüfusun olduğu tahmin edilmektedir. Rusya'da 398.000, ABD'de 150.000, Azerbaycan'da 50.000, İran'da 50.000, Batı Avrupa ülkelerinde 50.000 ve Ukrayna'da 34.000 Gürcü vardır.²² Batum ve çevresindeki Acarlar aslen Kıpçak Türkü'dür.

Gürcistan Cumhuriyeti topraklarında ana ülke ile Abhazya ve Acara Özerk Cumhuriyetleri ile Güney Osetya Özerk Bölgesi idari birimleri bulunmaktadır. Güney Osetya ve Abhazya'nın Rusya ile ortak sınırı

¹⁸ Katolik Gürcülerin büyük bölümü, 1955'teki 6-7 Eylül Olayları'nın ardından, öbür gayrimüslimler gibi İstanbul'dan göç etmişlerdir. Göçten önce İstanbul'daki katolik Gürcülerin nüfusunun yaklaşık 10.000 olduğu tahmin edilmektedir. Göç eden Katolik Gürcülerin çoğu, ABD, Kanada, Avustralya ve Fransa gibi ülkelere gitmişlerdir. Bugün İstanbul'da yaşayan Katolik Gürcü nüfusunun 1.000'in altında olduğu sanılmaktadır.

¹⁹ http://www.tika.gov.tr/yukle/dosyalar/ULKERAPORLARI/Gurcistan_UlkeRaporu.pdf, 23.01.2008.

²⁰ Mert, **Türkiye'nin Kafkasya...**, s.106.

²¹ Mehmet Saray, "Gürcistan ve Gürcüler", **Kafkas Araştırmaları**, Sayı:3, İstanbul, 1993, s.14.

²² <http://tr.wikipedia.org/wiki/G%C3%BCrc%C3%BCler>, 25.10.2008.

bulunmaktadır ve Gürcistan'dan ayrılarak Rusya'ya dahil olmak istemektedirler.²³

BDT'de olduğu gibi Türk nüfusundaki hızlı artış doğal olarak diğer grupları da etkilemektedir. Bu sebeple Gürcistan'da yaşayan Türkler ile Gürcüler'in ilişkileri nüfus dağılımı ve nüfus artışı ile doğrudan ilişkili olacaktır.

Komünist partisinin dağılmasından sonra demokratik eğilimler hızla artmaktadır. Okuma-yazma oranının çok yüksek olduğu ülkede eğitim ve öğretim dili resmi dil olan Gürcüce'dir. Gürcüce ile beraber Rusça, eski Sovyetler Birliği'nin diğer Cumhuriyetleri gibi burada da hemen herkes tarafından bilinen ikinci dildir.

2.2.5. Tarihi

2.2.5.1. Gürcülerin Kökeni

Gürcistan'a, bugünkü halkın ataları olan toplulukların M.Ö 7.yy'da Mezopotamya'dan geldiği tahmin edilmektedir. M.S. 5.yy'da Gürcü alfabesi ilk kez kullanılmaya başlanmıştır. İki yüzyıl süren Müslüman hakimiyetinden sonra 9.yy'da başlayan özgürlük hareketi sonunda II.David ve Kraliçe Tamara döneminde Gürcistan en görkemli dönemini yaşamıştır. 13. yy'a kadar geçen bu dönem Gürcistan tarihinde "Altın Çağ" olarak adlandırılmaktadır.²⁴

Tarih boyunca Kafkasya'nın Anadolu ve İran gibi bir geçit yeri olması, Balkan Yarımadası ve Hindistan gibi göçlerin hedefi olan bir ülke konumunda olması, Gürcistan'da çok zengin bir tarih, kültür ve etnik birikimin oluşmasını

²³ Sapmaz, **Rusya'nın...**, ss.34-35.

²⁴ http://www.tika.gov.tr/yukle/dosyalar/ULKERAPORLARI/Gurcistan_UlkeRaporu.pdf, 23.01.2008.

sağlamıştır. Gürcüler'in tarihlerini ilk yazanlar, o çağların yegane eğitim kurumunun kilise olması sebebiyle din adamlarıdır.²⁵

Gürcistan kısmının nüfusunun önemli bir kısmını oluşturan Gürcüler, eski Kafkas kavimlerinden olup, bölgede kendine özgün alfabesine sahip olan tek halktır. Gürcüler kendilerini genel olarak "Kartveli" diye adlandırırlar.²⁶ "Sakartvelo" da (Gürcistan), tarihsel bir bölge olan "Kartli" adından gelmektedir.²⁷

Gürcistan dışında en fazla Gürcülerin yaşadığı yer Türkiye'dir.²⁸ Türkiye, muhacir olarak topraklarına sığınan Gürcüler'i Türkiye'nin en güzel toprakları olan, coğrafyası ve iklimi ile Gürcistan'a çok benzeyen Karadeniz kıyıları ve Marmara Denizi'nin çevresindeki illere yerleştirmiştir.

2.2.5.2. Gürcistan ve Osmanlı İmparatorluğu

M.S. 5 ve 6'ncı yüzyılda Gürcistan, İran ve Bizans İmparatorlukları'nın mücadelelerine sahne olmuş, 13 ve 14'üncü yüzyılda Cengiz ve Timur'un seferleri ile yıpranmış ve ezilmiştir. 15'inci yüzyılda, Gürcistan'ın batısı Osmanlı ve doğusu ise Safevi hakimiyeti altına girmiştir.²⁹

Sokullu döneminde, Gürcistan ve Şirvan, Osmanlı'nın eline geçmiştir. 1576 – 1590 yılları arasındaki Osmanlı – İran Savaşları sonucunda, Gürcistan ve Azerbaycan Osmanlı'ya bağlanmış, Hazar Denizi'nde bir donanma bulundurulmaya başlanmıştır.³⁰

²⁵ Mehmet Bülent Uludağ, **Rusya ve Sovyetler Birliği'nde Gürcüler ve Gürcistan**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara, A.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü Uluslararası İlişkiler Bölümü, 1993, s.11.

²⁶ Yalçinkaya, **Kafkasya'da Siyasi...**, s.169.

²⁷ <http://www.chveneburi.net/tr/print.asp?bpgpid=829> , 04.09.2008.

²⁸ Yalçinkaya, **Kafkasya'da Siyasi...**, s.169.

²⁹ Mert, **Türkiye'nin Kafkasya...**, s.45.

³⁰ Demir, **Türk Dış Politikası...**, s.65.

Gürcistan'ı ziyaret eden Evliya Çelebi, Tiflis'i camileri ve uleması ile bir Müslüman şehri olarak tanıtır. Gürcistan zaman zaman Osmanlı İmparatorluğu ve İran arasında el değiştirmiştir. Sonuçta İran-Rusya Savaşı'ndan yararlanarak harekete geçen Osmanlılar, 1728 yılında tekrar Gürcistan'ın hakimi olmuşlar, fakat 1732'de tekrar kaybetmişlerdir. Ülke, 18 ve 19'uncu yüzyılda Rus egemenliği altına girmiştir.³¹

Rusya, Transkafkasya'nın bir bölümünü kendisinden himaye talep eden Hristiyan Krallar (Gürcü Krallar) vasıtasıyla, bir bölümünü ise işgal yoluyla ele geçirmiştir. 1801 yılında Gürcistan'ı ihlak ederek, Transkafkasya'ya giren Rusya, İran'ı 1828 Türkmençayı, Osmanlı İmparatorluğu'nu ise 1829 Edirne Antlaşması ile bölgeden çıkarmıştır.³²

1828-1829 Osmanlı-Rus Savaşı'na kadar Gürcistan'ın büyük bir kısmını ele geçirmiş olan Rusya ile imzalanan Edirne Antlaşması'na göre Anapa'dan Batum'a kadar Karadeniz'in batı kıyısı ve Ahıska Ruslar'a verilmiş ve Rusya'nın Gürcistan'daki hakimiyeti, Osmanlılar tarafından tasdik edilmiştir.³³ Gürcüler, daha sonra, Ruslar'a karşı yer yer ayaklanmışlar ve bunların en büyüğü 1832 yılında meydana gelmiştir.

1878 yılında Osmanlı'nın Batum'u, Rusya'ya bırakmasıyla bütün Transkafkasya, Rusya'nın hakimiyetine girmiştir.³⁴

Günümüzde, Gürcistan'da yaklaşık 500 bin Türk kökenli nüfus bulunmaktadır. Gürcistan'ın çeşitli bölgelerinde dağınık şekilde yaşayan Türkler; Karapapak, Borçalı, Ahıska, Kıpçak, Oğuz ve Azeri olarak

³¹ Mert, **Türkiye'nin Kafkasya...**, s.45.

³² Sapmaz, **Rusya'nın...**, s.24.

³³ Mert, **Türkiye'nin Kafkasya...**, s.118.

³⁴ Sapmaz, **Rusya'nın...**, s.24.

adlandırılmaktadır. Azeriler yaklaşık 300 bin nüfusla ilk sırada yer almaktadır.³⁵

2.2.5.3. 1917 – 1991 Dönemi Gürcistan

Gürcistan'ın Sovyet dönemindeki Rusça adı Gruzinskaya Sovyetskaya Sotsialistiçeskaya Respublika idi.³⁶

Birinci Dünya Savaşı sonunda başlayan Rus İhtilali'nden fırsat bulan Gürcistan, Azerbaycan ve Ermenistan, "Güney Kafkasya Federasyonu" dahilinde bağımsızlıklarına kavuşmuştur.

Yapılan serbest seçimler sonucunda toplanan meclis, Gürcistan'ı demokratik bir Cumhuriyet olarak tanıtarak bağımsızlık ilan etmiştir. Gürcistan Cumhuriyeti, Azerbaycan ve Ermenistan Cumhuriyetleri ile birlikte, büyük devletler tarafından da tanındığı gibi, Milletler Cemiyeti'ne de alınmıştır.³⁷

Ankara Hükümeti'nin Gürcistan'a uyguladığı dış politikaya gelince, ana hatları ile şu şekilde sıralamak mümkündür: Batum'u almak, sınır sorununu çözmek, Türk-Ermeni Çatışması'nda Gürcistan'ın tarafsızlığını sağlamak, Sovyet Rusya'nın Anadolu'ya girmesini önlemek amacıyla Gürcistan'ı tampon bir bölge biçimine getirmek, diğer taraftan İtilaf Devletleri ile bir anlaşmaya varılır ve Sovyet Rusya ile bir çatışma olursa yardımına çok gereksinim duyulacak Gürcistan'ı müttefik olarak tutmaktır. Ancak, Gürcistan Kemalistler'e pek güvenmemiş, nüfusunun büyük bir kısmı Müslümanlar'dan oluştuğu için çıkarlarının Türkler ile bir anlaşmaya varmasını gerektirdiğini de iyice kavramıştır.³⁸

³⁵ http://www.tika.gov.tr/yukle/dosyalar/ULKERAPORLARI/Gurcistan_UlkeRaporu.pdf, 23.01.2008.

³⁶ Yalçınkaya, *Kafkasya'da Siyasi...*, s.168.

³⁷ Saray, "Gürcistan ve Gürcüler...", s.35.

³⁸ Mert, *Türkiye'nin Kafkasya...*, ss.125-126.

Ancak, Gürcüler, Türkler'in yaklaşımlarına bir türlü güvenmemişlerdir. Aslında, Gürcüler'in Türkler'le ortak çıkarları vardır. Gürcüler'in amacı, Türkiye ile bir ittifak yaparak, Sovyet Rusya'ya karşı bir Kafkas Konfederasyonu kurmaktır. Batılı devletler de Gürcüler'in Bolşevik yerine Türkiye ile yakınlaşmasını tercih etmişlerdir.³⁹

Gürcistan bu yüzden, Ankara, Tiflis'e diplomatik temsilci göndermeyi önerince hemen kabul etmiştir. Bunun ardından bir Türk diplomat kurulu Gürcistan'a gitmiş ve 13 Kasım 1920'de Tiflis'e varan Kurulun Başkanı Albay Kazım Bey, aynı gün Gürcistan Basını'na verdiği demeçte; Birleşmiş Milletler yönetiminin bağımsız bir devlet olarak tanıdığı Gürcistan'a karşı olan dostça duygularını ifade ederek, her iki ülkenin ortak çıkarları bulunduğunu, iki ülke arasında fazlasıyla ayrılık yaratılmaya çalışıldığını ama anlaşmazlıkların yapılacak görüşmelerle çözümleneceğini bildirmiştir.⁴⁰

Ermeni Hükümeti ile Türkiye arasında 2 – 3 Aralık 1920'de imzalanan Gümrü Barış Antlaşması'ndan sonra, Türk kuvvetleri Gürcistan ile karşı karşıya gelmiştir. Gürcüler, diğer Kafkas Devletleri gibi iç karışıklıklar ve Sovyet Rusya ile mücadele içinde bir süreç geçirmiştir. Bu dönemde, Gürcistan, İngiltere'nin Batum'u terk etmesinden yararlanarak burayı işgal etmiştir.

Türkiye 12 Şubat 1921'de Gürcistan'a karşı ani bir saldırıya geçmiştir. On gün sonra Gürcistan ordusunun karşı saldırıya geçmesinden hemen sonra, durumu fırsat bilen Sovyet Rusya ile Gürcistan arasında savaş patlamıştır. Bundan yararlanan Ankara Hükümeti, 22 Şubat'ta Gürcistan'a verdiği ultimatomla, Brest-Litovsk Antlaşması'na göre⁴¹ verilmesi gereken Ardahan ve Artvin'in derhal boşaltılmasını isteyerek, aksi halde buraların

³⁹ Demir, **Türk Dış Politikası...**, s.40-41.

⁴⁰ Mert, **Türkiye'nin Kafkasya...**, ss.126.

⁴¹ Demir, **Türk Dış Politikası...**, s.41.

işgal edileceğini bildirmiştir. İki cephede birden savaşacak durumu olmayan Gürcistan, iki ilçeyi Türkiye'ye vermek zorunda kalmış, hatta Türkler'in Sovyet Rus tehdidine karşı geçici olarak Batum'u işgal etmesini önermişlerdir.

Türk Ordusu 11 Mart 1921'de Batum'a girmiş, Kaferadze başkanlığındaki Bolşevik İhtilal Komitesi ve Albay Kazım, yayımladıkları ayrı bildirgelerde Batum'u devraldıklarını bildirmişlerdir. 19 Mart günü Türklerle Gürcüler arasında Ankara ve Moskova'dan gelecek yönergelerin alınacağı güne kadar ateşkes ilan edilmiştir. 16 Mart'ta imzalanan Moskova Antlaşması ile Türkler, Kars'ı ve Ardahan'ı almış, ama Batum'u boşaltmışlardır.⁴²

Kızıl Ordu'nun sırasıyla, Mart 1920'de Azerbaycan'ı, Aralık 1920'de Ermenistan'ı ve Şubat 1921'de Gürcistan'ı işgal ederek bölgeyi tekrar ele geçirmesi sonucu artan baskıları neticesinde, 12 Mart 1922'de üç devlet, Transkafkasya Sovyet Sosyalist Cumhuriyeti'ne (SSC) dönüşmüştür. 1936 yılında ise, Azerbaycan, Gürcistan ve Ermenistan Sovyet Sosyalist Cumhuriyetleri oluşturulmuştur. Böylece, bölgede 1991 yılına kadar sürecek olan Sovyet hakimiyeti dönemi başlamıştır.⁴³

2.3. Gürcistan'daki Etnik Sorunlar

Gürcistan, bağımsızlığını ilan ettiği 1991 yılından bu yana, Abhazya, Güney Osetya ve Acaristan'daki sorunlarla uğraşmaktadır. Başkan Zviad Gamsahurdia'nın otoriter yönetimi ve "Gürcistan, Gürcüler içindir" politikası, ülke içindeki silahlı çatışmalara zemin hazırlamıştır.⁴⁴ Gürcistan'ın toprak bütünlüğü, ayrılıkçı etnik gruplar ve bu grupların destekçileri nedeni ile tehdit altındadır.

⁴² Mert, *Türkiye'nin Kafkasya...*, s.128.

⁴³ Sapmaz, *Rusya'nın...*, ss.27-28.

⁴⁴ Mert, *Türkiye'nin Kafkasya...*, s.51.

ÜLKE	ANLAŞMAZLIK	TANIMI	DURUM
GÜRCİSTAN	Abhazya	Ağustos 2008'de savaş yaşandı, bağımsızlığını ilan etti, ancak Tiflis tanımıyor.	Aktif
	Acaristan	Yerel yönetim Tiflis'i tanıyor.	Durgun
	Javakheti	Ermeni ayrılıkçılar ile yerleşik Mesket (Ahıska) Türkleri gerilim	Durgun
	Megrelya	Gamsahurdia'yı destekleyenlerin odak noktası	Durgun
	Güney Osetya	Ağustos 2008'de savaş yaşandı, bağımsızlığını ilan etti, ancak Tiflis tanımıyor.	Aktif
	Pankisi ve Kodori Vadisi	RF, Gürcistan'ı Çeçen gerillaları bölgede himaye etmekle suçluyor.	Durgun
	Rus Askeri Üsleri	Mevcut değil. BM barış güçleri, sorunlu bölgelerin güvenliğinden sorumlu.	Potansiyel / Durgun

Tablo-1: Gürcistan'da Kriz/Çatışma Alanları⁴⁵

⁴⁵ Nadir Devlet, "Rusya Federasyonu'nun Güney Kafkasya Siyaseti ve Türkiye'ye Etkileri", **Değişen Dünya Düzeninde Kafkasya**, Okan Yeşilot (Ed.), İstanbul, Eylül 2005, s.16.

2.3.1. Abhazya Özerk Cumhuriyeti

Sovyet dönemindeki Rusça adı Abhazskaya Avtonomnaya Sovetskaya Sotsialistiçeskaya Respublika⁴⁶ olan Abhazya, 8600 km²'lik yüzölçümü ile Gürcistan'ın kuzeybatısında yer almaktadır.⁴⁷ Başkenti Karadeniz kıyısında bir liman şehri olan Suhumi'dir.

Abhazlar, 12. yüzyıldan daha geriye uzanan köklü devlet geleneğine sahip, Kafkasya'nın en eski yerli halklarından biridir. Sünni Müslüman olan Abhazlar, Abhazca konuşmaktadırlar.⁴⁸

Osmanlı İmparatorluğu'nun bölgedeki genişleme döneminde önemli bir kısmı Müslüman olmuş ve Abhazya, 16. yy'da Osmanlı ülkesi haline gelmiştir. Çarlık Rusyası'nın Kafkaslar'da ilerlemesi ile birlikte de 1810'da Rusya'nın nüfuzuna girmiştir.

1877-1878 Osmanlı-Rus Savaşı'ndan sonra bölgenin nüfus yapısı değişmeye başlamıştır. Bu savaş sonrasında Abhazların büyük bir bölümü Osmanlı İmparatorluğu'na göç etmiş ve bunların topraklarına Batı Gürcistan'dan gelen çok sayıda Gürcü yerleşmiştir. Türkiye'de genel olarak, bu halklara, Çerkezler denildiği halde değişik kaynaklarda Ubihler ve Abazalarla birlikte Adigeler veya Abhaz-Adige halkları da denilmektedir.⁴⁹

Abhazya, 1922 yılında Birlik Cumhuriyeti olmuş, daha sonra Gürcü asıllı Stalin tarafından 1931 yılında Gürcistan'a bağlı özerk bir cumhuriyet haline getirilmiştir.⁵⁰ SSCB'nin 1936 Anayasası'ndaki 25. maddesine göre de Abhazya Özerk Sovyet Sosyalist Cumhuriyeti, Gürcistan SSCB'ne bağlanmıştır. Abhazların, Abhazya'nın yönetiminde yer almamaları ve

⁴⁶ Yalçınkaya, *Kafkasya'da Siyasi...*, s.181.

⁴⁷ Sapmaz, *Rusya'nın...*, s.72.

⁴⁸ Mert, *Türkiye'nin Kafkasya...*, s.52.

⁴⁹ Yalçınkaya, *Kafkasya'da Siyasi...*, s.182.

⁵⁰ Mert, *Türkiye'nin Kafkasya...*, s.52.

Gürcistan tarafından otoritenin sağlanması için çıkarılan yeni yasa ve uygulamalar, Abhazya'da huzursuzluk ve tepkilerin artmasına neden olmuştur. 1978 yılında Abhazya'nın, Gürcistan'dan ayrılarak SSCB'ye bağlı bir cumhuriyet olma isteğiyle başlayan Abhaz-Gürcü gerilimi, Moskova'nın uyguladığı politikalar sonucunda etnik çatışma ve iç savaşa dönüşmüştür.⁵¹ Abhazlar, 1990'da daha SSCB dağılmadan Gürcistan'dan ayrıldığını ilan etmişlerdir. 14.08.1992'de de Gürcistan'ın Abhazya'yı işgali ile iki ülke arasında resmen savaş başlamış ve Rusya Savunma Bakanı, Abhazya'yı desteklemiştir. Daha sonra, Rusya'nın arabuluculuğu ile 27 Temmuz 1993 tarihinde Soçi'de ateşkes antlaşması imzalanmış, ancak, Gürcü kuvvetlerin çekilme konusunda süreci yavaşlatması, çatışmaların yeniden başlamasına neden olmuştur. 23.08.1992'de Abhazya bağımsızlığını ilan etmiş, Eylül 1993'te başkent Suhumi, daha sonra Oçamçıra, Gürcü işgalinden kurtulmuştur.⁵² Çatışmalar sonucunda Abhazlar, Suhumi'yi ele geçirmiş ve Gürcistan-Abhazya sınırı İnguri Nehri olmuştur.⁵³ 14 Mayıs 1994'te imzalanan antlaşma⁵⁴ ile de Gürcistan-Abhazya sınırına İnguri Nehri'nin iki yanını kapsayacak şekilde BDT barış güçlerinin yerleştirilmesi konusunda antlaşmaya varılmıştır.⁵⁵ Şevardnadze'nin BDT'deki temasları sonucu, Rusya, Eylül 1994'te Abhazya sınırını kapatmıştır.⁵⁶ 1994 yılında Abhazya Meclisi kabul ettiği yeni anayasa ile Abhazya Cumhuriyeti'nin kurulduğunu ilan etmiştir. Gürcistan, Rusya Federasyonu ve BMGK bu kararı tanımadıklarını belirtmişlerdir.⁵⁷

⁵¹ Sapmaz, **Rusya'nın...**, ss.72-73.

⁵² Yalçinkaya, **Kafkasya'da Siyasi...**, s.184.

⁵³ Mert, **Türkiye'nin Kafkasya...**, s.57.

⁵⁴ 14 Mayıs 1994 – Moskova Antlaşması: Ateşkesin devamında, sınırda duran karşılıklı güçlerin geri çekilmesine ve tampon bölge oluşturulmasına karar verildi.
(bkz.: <http://www.kapba.de/AbhazyaGenel.html>, 15.10.2008.)

⁵⁵ Ali Faik Demir, "Türkiye'nin Güney Kafkasya'ya Yönelik Dış Politikası", **Türk Dış Politikası'nın Analizi**, Faruk Sönmezoğlu (Ed.), İstanbul, Der., 3.baskı, 2004, s.752.

⁵⁶ Yalçinkaya, **Kafkasya'da Siyasi...**, s.185.

⁵⁷ Sapmaz, **Rusya'nın...**, ss.73-74.

Abhazya Özerk Cumhuriyeti, Gürcistan'a bağlı olup, SSCB'nin dağılmasından beri fiilen bağımsız bir ülkedir.⁵⁸

Gamsahurdia'nın 1992'de devrilmesi Gürcüler için olduğu kadar Abhazlar için de yeni bir dönemi başlatmıştır. Gamsahurdia, bu gelişmenin ardından kendi etki alanında olan Megrelya ile Abhazlar arasında bir birlik oluşturmayı denemiştir. Ancak, Gamsahurdia'nın bütün fedakârlıklarına rağmen, Abhazya coğrafyasının Sohumî'den Gali'ye kadar olan bölümünde, Megreller yoğun bir şekilde katledilmeye başlanmıştır.⁵⁹ Daha sonra da, 23 Temmuz 1992'de Abhazya Yüksek Sovyeti, 1978 Anayasası'nı reddedip, 1925 Anayasası'na dönerek egemen devlet haline geldiğini ilan etmiştir.⁶⁰

Abhazya lideri Vladislav Ardzinba, AGİT Heyeti'nin Abhazya ziyareti nedeniyle yaptığı açıklamada; Abhaz-Gürcü anlaşmazlığına AGİT veya başka bir teşkilatın müdahil olması için bir sebep bulunmadığını, konunun BM sorumluluğu altında olduğunu, anlaşmazlığın önlenmesinde Moskova'nın rolüne özel bir önem verdiklerini ve ABD'nin Kafkasya problemlerine karışmasına sıcak bakmadıklarını açıklamıştır.⁶¹

14 Ağustos 1997'de, Gürcistan Devlet Başkanı Şevardnadze ile Abhaz Lider Vladislav Ardzinba arasında yayınlanan Tiflis deklarasyonu ile her iki

⁵⁸ Yalçinkaya, **Kafkasya'da Siyasi...**, ss.181-182.

⁵⁹ Gürcü halkının yok edilme tehdidi altında olduğunu sezen Cumhurbaşkanı Zviad Gamsahurdia sürgünde olduğu Grozni'den (Çeçenya) ayrılarak, Gürcü halkının yasal ve askeri savunmasını organize etmek üzere Zugdidi'ye (Batı Gürcistan) gelmiştir. Gelişinden hemen sonra Gali ve Oçamçire bölgelerindeki cephe hatlarını ziyaret etmiş, Gürcü Silahlı Kuvvetleri'nde mevcut komutanların tamamı ile (Şevardnadze rejimine bağlı olanlar da dâhil olmak üzere) görüşerek, onları, Oçamçire Bölgesi'nde birleşik savunma hattı oluşturmaları yönünde zorlamıştır. Cumhurbaşkanı'nın bu çabaları ilk sonuçlarını vermiş, Gürcistan'ın birleşik askeri güçlerinin ortak operasyonu bir sonraki gün başarıyla başlamıştır. Ancak, Şevardnadze rejimine bağlı askerler sonraki gün ihanet ederek Tiflis'ten gelen emirleri dinlemiş ve pozisyonlarından ayrılmışlardır. Hemen ardından, Kutaisi-Tiflis yönüne ilerlemiş ve yasal otoritelere bağlı askeri güçleri kuşatarak İnguri Nehri'nin diğer tarafının gerisinde kendi yöntemleri ile savaşmışlardır.

(bknz.: <http://www.chveneburi.net/tr/default.asp?bpgpid=1239&pg=1>, 04.09.2008. Bessarion Guguşvili, "Batı Gürcistan'da Rusya-Gürcistan Savaşı")

⁶⁰ Demir, **Türk Dış Politikası...**, ss.179-180.

⁶¹ Mert, **Türkiye'nin Kafkasya...**, s.57.

taraf da sorunun çözümü ile ilgili olarak silaha başvurmayacaklarını ve barışçı yollardan sorunun çözümü için çaba sarf edeceklerini beyan etmişlerdir.⁶²

Türkiye, Abhazya uyuşmazlığının başından itibaren Gürcistan'ın toprak bütünlüğünün korunması ve sınırların değişmezliği ilkelerinin önemini belirtmiş, uyuşmazlığın insan haklarına saygı temelinde diyalogla çözümü yönünde görüş açıklamıştır. Türkiye'de önemli sayıda Abhaz ve Gürcü kökenli vatandaşın bulunması Abhazya sorununda dikkate alınması gereken bir unsur oluşturmaktadır.⁶³

Türkiye'nin arabuluculuk girişimleri sayesinde, Haziran 1999'da, Abhazya ile Gürcistan arasında kalıcı barış umudu belirmiş ve İstanbul'daki görüşmelerin ardından taraflar 8-9 Haziran 1999'da ekonomik ve hukukî işbirliği konularında hazırlanan protokolleri imzalamışlardır.⁶⁴

ABD'nin desteği ile 2003 yılı sonunda, Saakashvili'nin iktidarı ele geçirmesi ile, Rusya'nın SSCB döneminden miras kalan Gürcistan'ı kontrol mekanizmaları olan özerk bölge ve cumhuriyetler konusunda Saakashvili yönetimi daha cesur adımlar atmıştır. Göreve gelir gelmez önce Rusya ile sınırı olmayan Acara'da Moskova yanlısı yönetime son veren Saakashvili, Temmuz başında gazetecilere yaptığı açıklamada *“Abhazya'yı geri almak için bugün hazır değiliz, ancak 2 – 3 yıl içinde buna hazır oluruz”* diyerek bu konuda askeri hazırlıklar yapıldığına değinmiştir.⁶⁵

3 Ekim 2004 tarihinde yapılan Abhazya Devlet Başkanlığı seçimlerinin, beklenmedik bir şekilde sonuçlanmasına yol açmış, Abhazya'nın başına

⁶² Demir, “Türkiye'nin...”, s.752.

⁶³ Mert, **Türkiye'nin Kafkasya...**, s.57.

⁶⁴ Ufuk Tavkul, **Etnik Çalışmaların Gölgesinde Kafkasya**, Ötüken Yayınları, İstanbul, 2002, ss.75-76.

⁶⁵ Yalçınkaya, **Kafkasya'da Siyasi...**, s.187.

Rusya'nın alenen desteklediği Rauf Hacimba değil de Sergey Bagaşp gelmiştir.⁶⁶ Bu seçimlerle başlayan döneme bir isim koymak gerekirse, Abhazya'da "Sessiz Devrim" gerçekleşmiştir.⁶⁷

Abhazya sorununda, Türkiye, sorunun başından günümüze değin, Gürcistan'ın toprak bütünlüğünü savunan bir politika izlemekte ve sınırların değişmezliği ilkesi çerçevesinde barışçı yollarla sorunun çözümü için çaba harcamaktadır.⁶⁸

Türkiye'nin Abhazya Sorunu Karşısındaki Dış Politikası :

Türkiye, genel olarak Abhazya probleminin uluslararası örgütler vasıtasıyla çözmek için bir çok girişimlerde bulunmuştur. Bunları arka arkaya şöyle sıralayabiliriz:⁶⁹

17 – 19 Kasım 1997 Cenevre görüşmeleri

16 – 18 Ekim 1998 Atina görüşmeleri

7 – 9 Haziran 1999 İstanbul görüşmeleri

15 – 16 Mart 2001 Yalta görüşmeleri

Bu görüşmelerde, saldırmazlık anlaşmaları yenilendi ve iki taraf arasında ekonomik ilişkilerin geliştirilmesi, mültecilerin dönüşü, sınır güvenliğinin artırılması gibi konular ele alındı. Ancak, bu görüşmeler de hiçbir sonuç vermemiştir.⁷⁰

7-9 Haziran 1999 tarihleri arasında Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri'nin Dostları Grubu, Gürcistan ve Abhazya yetkililerinin de katılımıyla İstanbul'da bir toplantı düzenlenen toplantıda, Türkiye, konuya olan ilgisini ve tarafların Türkiye'ye karşı gösterdikleri olumlu bakışlarını

⁶⁶ Sapmaz, **Rusya'nın...**, s.74.

⁶⁷ Hasan Kanbolat, "Abhazya'da Sessiz Devrim: Abhaz Halkı Değişim ve Kimlik İstiyor", **Stratejik Analiz**, Ocak 2005, C.5, Sayı:57, s.77.

⁶⁸ Demir, "Türkiye'nin...", ss.754-755.

⁶⁹ Mürteza Hasanoğlu, Elnur cemilli, **Güney Kafkasya'da ABD Politikası**, İstanbul, IQ Kültür Sanat Yayıncılık, 2006, s.129.

⁷⁰ <http://www.soguksu.org/?q=node/231>, 31.10.2008.

dünya kamuoyuna yansıtmak istemiştir. Bu çağrıya gerek Gürcü, gerekse Abhaz tarafının olumlu yanıt vermesi bunun en güzel göstergesidir. Türkiye konuya iki açıdan yaklaşmaktadır. İlki, Gürcistan içindeki bu sorun, iki tarafın da kabul edebileceği şekilde, diyalog mekanizmasının sürdürerek barışçı bir çözüme ulaştırılmalı ve böylece komşu bir ülkedeki önemli bir ihtilaf ortadan kaldırılmalıdır. İkincisi, Kafkasya gibi bağımsızlık sürecinde çok sayıda etnik veya başka nedenlerle savaşlar yaşayan bir bölgenin, barışa kavuşması için her sorunun çözülmesinin, diğerleri için de bir örnek teşkil edebileceği gerçeğidir.⁷¹

Türkiye, Gürcistan'ın çok hassas olduğu Abhazya konusu ile yakından ilgilenmiştir. Abhazya Başkanı Vladislav Ardzinba, Temmuz 1992'de bir vakfın daveti üzerine Türkiye'ye gelmiş ve bağımsızlıklarını Türkiye'de ilan etmek istemiş, ancak bu tutum Türkiye tarafından uygun görülmemiştir.

3 Ekim 2004'teki Abhazya başkanlık seçimlerini Rusya Federasyonu'nun arzu etmediği bir isim olan Sergey Bagapş kazanmış, Mart 2007'de iki turda yapılan seçimler sonucunda da Devlet Başkanlığı görevini devam ettirmeyi başarmıştır. Sergey Bagapş, Abhazya'nın yeni dönemini ve geleceğini görüşmek, siyasi, sosyal ve ekonomik konularda işbirliğini geliştirmek amacıyla, 21-25 Nisan 2007 tarihleri arasında planladığı Türkiye ziyaretini sağlık sorunları nedeniyle 2007 sonbaharına ertelemiştir. Söz konusu Türkiye gezisinin ana amacının Bagapş ile Saakaşvili arasında Ankara'da kapalı bir görüşme yapmak olduğu ve bu nedenle büyük önem taşıdığı iddiaları da ortaya atılmıştır. Bagapş'ın 17-24 Ekim 2007 tarihleri arasında Türkiye'ye gayriresmi ziyareti de Gürcistan'da iç kargaşalıkların artması ve ülkenin devlet başkanlığı seçimine doğru gitmesi üzerine dönemin

⁷¹ Demir, **Türk Dış Politikası...**, s.185.

Gürcistan Başbakanı Zurab Nogaideli'nin Ankara'dan talebiyle ikinci defa ertelenmiş⁷², böylelikle de bu ziyaret bir türlü gerçekleşmemiştir.

Türkiye'de genel olarak ele alındığında, daha çok İstanbul, Adapazarı, Düzce, Samsun, Eskişehir gibi yörelerde yaşayan 600.000-700.000 arasında Abhaz kökenli Türk vatandaşının olduğu tahmin edilmektedir. Türkiye'deki Abhazlar, tek bir politik görüşe sahip olmayıp, çok farklı siyasi partilerde yer almaktadırlar.⁷³

Sorunun ilk çıkış noktasında Türkiye, beklenen ve kendisinin de arzuladığı aktif dış politikayı uygulayamamış olabilir, ancak bunda, Türkiye'nin dikkatli ve ihtiyatlı politikasının yanında, Gürcistan içerisindeki belirsizliklerle bölgedeki diğer gelişmelerin de rolü olmuştur. Türkiye, bu ihtiyatlı politikasının yararlarını daha sonra görmüş ve iki taraf da Türkiye'yi güvenilir bir ülke olarak kabul etmişlerdir.

Aslında, Abhazya sorununun Türkiye'yi ilgilendiren en temel boyutu, yakın coğrafyasındaki bir konu olmaması aynı zamanda Türkler'in bu halkla tarihi ve yakın bir bağı bulunması ve diğer Kafkas halkları gibi bir çok Abhaz kökenlinin Türkiye'de yaşamasıdır.

2.3.2. Güney Osetya Özerk Bölgesi

Gürcü dilinde Samhret Oseti diye bilinen bölge, Büyük Kafkas Dağları'nın güney eteklerinde 3.900 km²'lik bir alanı kaplamaktadır ve başkenti Şinvali⁷⁴ (Tskhinvali)'dir.⁷⁵ İdari birime adını veren ve nüfusun yarısından çoğunu oluşturan Osetler'in (Asetinler de denir), büyük kısmı

⁷² <http://www.asam.org.tr/tr/yazigoster.asp?ID=2214&kat1=4&kat2=>, 15.10.2008.

Hasan Kanbolat, "Abhazya Dışişleri Bakanı Sergey Şamba'nın Türkiye Ziyareti", 28.05.2008.

⁷³ Demir, **Türk Dış Politikası...**, ss.186-187.

⁷⁴ Demir, **Türk Dış Politikası...**, s.188.

⁷⁵ Mert, **Türkiye'nin Kafkasya...**, s.61.

Rusya Federasyonu'na bağılı özerk cumhuriyet olan Kuzey Osetya'da yaşamaktadır. Bölge, ekonomik bir öneme sahip değildir.⁷⁶

Kafkas Dağları'nın kuzey ve güney yamacında yaşayan Osetler, Hint-Avrupa ırkına mensup İran kökenli bir Kafkas halkıdır. Bugün, suni bir şekilde ikiye bölünmüş olan Osetya'nın kuzey bölümü, Rusya Federasyonu içerisinde özerk bir cumhuriyet, güney bölümü ise, Gürcistan'a bağılı özerk bir bölgedir. Rusya, 19. yüzyılın ortalarından itibaren Güney Osetya'nın yönetimini Gürcü feodallerine bırakmıştır.⁷⁷

Sovyet iktidarı, Osetya'yı ikiye ayırarak, bir bölümünü Güney Osetya Özerk Bölgesi adıyla 20 Nisan 1922'de Gürcistan'a, diğerk bölümünü Kuzey Oset Bölgesi adıyla 7 Temmuz 1925'te Rusya Federasyonu'na bağlamıştır.⁷⁸

Güney Osetya için bulunabilen en yakın tarihi kayıt, 1936 Anayasası'dır. Bu anayasanın 25. maddesine göre "*Güney Osetya Özerk Bölgesi, Gürcistan Sovyet Sosyalist Cumhuriyeti'ne bağılıdır.*"⁷⁹

1988'de Güney Osetya, Tiflis'ten statüsünün, özerk bölgeden özerk cumhuriyete yükseltilmesini talep etmiştir. Bir yıl sonra ise, Güney Osetya, Moskova'ya, Kuzey Osetya ile birleşmek istediğini ileterek,⁸⁰ Kasım 1990'da bağımsızlığını ilan etmiştir.⁸¹ Bunun üzerine 1991 yılı başında Gürcistan

⁷⁶ Yalçinkaya, *Kafkasya'da Siyasi...*, s.189.

⁷⁷ Sapmaz, *Rusya'nın...*, ss.75-76.

⁷⁸ Mert, *Türkiye'nin Kafkasya...*, s.61.

⁷⁹ Yalçinkaya, *Kafkasya'da Siyasi...*, s.189.

⁸⁰ Sapmaz, *Rusya'nın...*, s.76

⁸¹ Mert, *Türkiye'nin Kafkasya...*, s.61.

askeri müdahalede bulunarak, Haziran 1992'de Rusya Devlet Başkanı Yeltsin ve Gürcistan'da iktidara gelen Şevardnadze görüşmesinde Gürcü – Oset çatışmasının durdurulması için Dagomis Antlaşması⁸² imzalanmıştır., Ekim 1992'de Rusya, Güney Osetya ve Gürcistan kuvvetlerinden oluşan barış gücü bölgeye gelmiş ve sınırda güvenliği sağlamıştır.⁸³ 1995 yılında değiştirilen Gürcistan anayasası ile Güney Osetya'nın özerk bölge statüsü kaldırılmış ve bölge Tshinvali adıyla doğrudan Tiflis'e bağlanmıştır.⁸⁴ Güney Osetya'ya bu anayasada, sadece kültürel özerklik tanınmıştır.⁸⁵

Gürcistan Devlet Başkanı Mikheil Saakaşvili göreve geldikten sonra ülkenin toprak bütünlüğünün korunmasını temel hedeflerinden biri olarak belirlemiştir. İlk adım olarak da, Haziran 2004'te "Osetya ile Yeniden Uzlaşma Planı"nı açıklamış ve bölgeye yönelik ekonomik projelere ağırlık verilmesi yolunda bir karar almıştır.

Güney Osetya, 1993 ve 2001 yıllarında yapılan iki ayrı halk oylaması sonucunda Gürcistan'dan bağımsızlığını ilan etmiştir. 12 Kasım 2006 tarihinde Güney Osetya'da devlet başkanlığı seçimleri ve bağımsızlık referandumu düzenlenmiş, Eduard Kokoiti oyların %98,1'ini alarak yeniden Güney Osetya Devlet Başkanı seçilmiştir. Bağımsızlık referandumunda ise %99,88 oranında evet oyu kullanılmıştır. Düzenlenen seçimlere paralel olarak, Tiflis tarafından desteklenen seçimlerde ise Vladimir

⁸² Bu anlaşmaya göre; Gürcistan, Rusya, Güney Osetya ve Kuzey Osetya temsilcilerinden oluşan Ortak Kontrol Komisyonu oluşturulmuş ve bu komisyonun denetimi altında Rus, Gürcü ve Osetlerden ibaret bir barış gücü çatışma bölgesine yerleştirilmiştir. Bölgeye barış gücünün yerleştirilmesi ile birlikte çatışmalar durmuş, fakat sorun çözüme kavuşmamıştır. Görüşmelerin devam etmesine rağmen, statü üzerinde henüz uzlaşmaya varılamamıştır. Gürcistan'ın geniş özerklik, hatta RF'deki Kuzey Osetya'nın özerkliğinden daha geniş özerklik vermeye hazır olduğunu bildirmesine rağmen, Güney Osetya yönetimi Tiflis'in önerisine yaklaşmamaktadır. Böylece Güney Osetya, Tiflis'in fiilî egemenlik alanı dışında yaşamını devam ettirmektedir.

(bkz.: Kamil Ağacan, "Güney Kafkasya", **Stratejik Öngörü**, ASAM, Ekim 2006, s. 14.)

⁸³ Fahrettin Çiloğlu, **Rusya Federasyonu'nda ve Transkafkasya'da Etnik Çatışmalar**, Sinatle Yayınları, İstanbul, 1998, s.179.

⁸⁴ Tavkul, **Etnik Çalışmaların...**, s82.

⁸⁵ Selçuk Çolakoğlu, "Türkiye-Gürcistan İlişkileri", **Stratejik Öngörü**, TASAM, No:6, 2005, s.30.

Sanakoev Güney Osetya Devlet Başkanı seçilmiştir. Saakashvili, 19 Mart 2007 tarihinde bölgeye giderek Sanakoev ile görüşmüş ve ardından Güney Osetya'da bir idari birim kurulması yönünde talimat vermiştir.⁸⁶

17 Şubat 2008 tarihinde Kosova'nın bağımsızlığını ilan etmesini takiben, Güney Osetya Parlamentosu, bağımsızlığının tanınması için 3 Mart 2008 tarihinde Rusya Federasyonu, Bağımsız Devletler Topluluğu, BM ve AB'ye çağrıda bulunarak, Güney Osetya Parlamentosu'nun kabul ettiği kararda, Kosova'nın ikna edici bir örnek olduğunu belirtip, Kosova örneği ile egemen devletlerin toprak bütünlüğü argümanının önceliğini yitirdiğini savunmuştur.

Gürcistan Devlet Başkanı Saakaşvili'nin de yıpranan iktidarını bir savaş başarısı ile güçlendirmek ve Abhazya ile Güney Osetya'yı yeniden Gürcistan'ın bir parçası haline getirerek, Gürcistan'a NATO ile AB kapılarını açabilmek için bu iki bölgeye karşı güç kullanması bekleniyordu. Bu beklentilerin doğru olduğu 8 Ağustos 2008 sabahı Gürcistan silahlı kuvvetlerinin Güney Osetya'ya karşı düzenlediği hareket ile ortaya çıkmıştır.

Daha önce de Saakashvili'nin, Osetya'ya arka çıkan Moskova'yı uyararak, *“Çıkacak savaş Osetler ve Gürcüler arasında değil, Rusya ve Gürcistan arasında olur”*⁸⁷ sözü vuku bulmuş, ancak Gürcistan, 2008 Rus saldırısıyla ağır kayıplar vermiştir.

Ateşkes sonrası, Abhazya ve Güney Osetya bağımsızlıklarını ilan etmişlerdir. Rusya, her ikisinin de bağımsızlığını tanımıştır. Ardından, Rusya ile Soğuk Savaş döneminde yakın ilişkileri bulunan Nikaragua Devlet Başkanı Daniel Ortega, Gürcistan'ın Güney Osetya'nın kontrolünü yeniden ele

⁸⁶ <http://hurarsiv.hurriyet.com.tr/goster/haber.aspx?id=9643339&p=2>, 12.08.2008.

Hasan Kanbolat, “Güney Osetya Sorunu Nedir?”

⁸⁷ Yalçinkaya, *Kafkasya'da Siyasi...*, ss.190-191.

geçirme çabalarını eleştirek, Sn. Özdem Sanberk⁸⁸ ile yapılan röportajda da belirtildiği gibi, Nikaragua Hükümeti'nin, Güney Osetya ve Abhazya'nın bağımsızlığını tanıdığını açıklamıştır.⁸⁹ Böylelikle de, Nikaragua, Rusya'nın dışında kimsenin tanımadığı Güney Osetya ve Abhazya'yı tanıyan ikinci ülke olmuştur.

Batı, Saakaşvili'nin Kadife Devrimi'ni ve Acara üzerinde kontrol kurmasını sıcak karşılamıştı, fakat, Ruslara göre, Güney Osetya, farklı bir milliyete sahiptir. Osetler, iyi silahlanmış olup, üstelik Kuzey Osetya'daki soydaşlarından güçlü destek almaktadırlar. Güney Osetya ayrılıkçıları bunu yaparken Rusya'nın kendi yanlarında olduğu müddetçe kaybeden taraf olmayacaklarına inanmaktadırlar. Saakashvili ise BM , AB, AGİT ve ABD gibi uluslararası önemli aktörleri yanında bularak sorunun üstesinden geleceğine inanmaktadır.

Sovyet yönetiminin en sırtan ve kolayca provoke etmek üzere hazırlanmış milliyet politikalarından bir örneğini teşkil eden Güney Osetya, günümüzde ve gelecekte de bölge için barışçıl çözüm önündeki kördüğümünden biri olmaya devam ederken, Çeçen sorununu, Pankisi Vadisi boyutu ile bu kördüğüm daha da sıkıştırılacak, kalıcı çözümden uzaklaştırılacaktır.

2.3.3. Pankisi Vadisi

Pankisi Vadisi (Pankisi Deresi, Panksi Gorge), idari bir birim olmayıp, Gürcistan'ın kuzeydoğusunda Çeçenistan sınırında yer alan önemli bir geçittir. Çeçen direnişçilerin dış dünya ile temasını sağladıkları belli başlı yollardan bir tanesidir. Bu vadi, Güney Osetya'nın doğusunda bulunmaktadır. El Kaide mensuplarının da burada barındıklarını iddia eden ABD yetkilileri

⁸⁸ Sn. Ozdem Sanberk (T.C. Londra Eski Büyükelçisi) ile 02.11.2008 tarihinde yapılan röportajın tamamı, çalışmanın sonunda Ek-II'de yer almaktadır.

⁸⁹ http://www.internethaber.com/news_detail.php?id=155286, 04.09.2008.

bölgeye alaka göstermiş ve 11 Eylül 2001’de yaşanan terörist saldırılardan sonra ABD askerleri, bölgeye yerleşmiş,⁹⁰ daha sonra tekrar bölgeden ayrılmışlardır.

2.3.4. Acara Özerk Cumhuriyeti

Acara Özerk Cumhuriyeti, Gürcistan Cumhuriyeti’ne bağlı, Türkiye sınırında, Karadeniz sahilinde yer alan özerk bir cumhuriyettir. Sovyet dönemindeki ismi Adjarskaya Avtonomnaya Sovetskaya Sotsialiticheskaya Respublika’dır. Yüzölçümü yaklaşık 3.000 km² olup, başkenti Batum’dur. Acara halkının önemli bir kısmını oluşturan ve bölgeye adını veren Acarlar, İslamiyeti kabul etmiş Gürcüler olup, önemli bir kısmı Türkiye’ye göç etmiştir.⁹¹ Yaklaşık 400,000 nüfuslu Batum’da Müslümanların sayısının nispeten az olmasına karşılık, köy ve kasabalarda kendilerine “Müslüman Gürcü” veya “Acaralı Müslüman” olarak tanımlayan ve çoğunlukla Türkçe bilen bir nüfus bulunmaktadır.⁹² Nüfusun % 80’i Gürcü, % 10’u Rus, % 5’i Ermenilerden oluşmaktadır ve nüfusun çoğunluğu Müslüman’dır.⁹³

Acaristan, XVI. yüzyılda Osmanlı İmparatorluğu egemenliğine girmiş ve 300 yıl süren Osmanlı hakimiyeti esnasında halkın çoğunluğu Müslümanlığı (Sünni) kabul etmiştir. Acaristan, 1877-1878 Osmanlı-Rus Savaşı sonrasında toplanan Berlin Konferansı’yla Gürcistan’a bırakılmıştır.⁹⁴

Acaristan’ın özerkliğine ilişkin ilk resmi belge, 13 Ekim 1921 tarihli Kars Antlaşması’dır.⁹⁵ Bu anlaşmayla Türkiye, Acaristan’ı kültürel ve dinsel haklarının sağlanması ve bölgeye özerklik tanınması koşulu ile Gürcistan’a ve dolayısıyla SSCB’ye bırakmıştır. Türkiye’nin 1921 tarihli Kars Antlaşması’ndan dolayı Acaristan üzerinde garantörlük hakkı bulunmaktadır.

⁹⁰ Yalçinkaya, *Kafkasya’da Siyasi...*, ss.194-195.

⁹¹ Yalçinkaya, *Kafkasya’da Siyasi...*, s.198.

⁹² Mert, *Türkiye’nin Kafkasya...*, s.58.

⁹³ Sapmaz, *Rusya’nın...*, s.77.

⁹⁴ Sapmaz, *Rusya’nın...*, s.77.

⁹⁵ Mert, *Türkiye’nin Kafkasya...*, s.58.

Böylelikle, Türkiye, Acaristan'ın özerkliğinin ve sınırlarının değişmezliğinin garantörü durumundadır.⁹⁶ Eski SSCB de, 1937 yılında, Acaristan'ın, Gürcistan Sovyet Sosyalist Cumhuriyeti'ne bağlı Acaristan Sovyet Sosyalist Özerk Cumhuriyeti olarak hukukî statüsünü tanımıştır.⁹⁷ SSCB'nin dağılışının ardından Acaristan, Gürcistan'a bağlı bir özerk cumhuriyet olarak varlığını devam ettirmiştir.

Gürcistan'ın 9 Nisan 1991 tarihinde eski SSCB'den bağımsızlığını ilan etmesi ve Zviad Gamsahurdia'nın Devlet Başkanlığı'na seçilmesini takiben, Acaristan Yönetimi ile Gürcistan Yönetimi arasında bir yakınlaşma meydana gelmiştir.

Acara'da mutlak lider konumundaki Aslan Abaşidze, sahip olduğu ekonomik gücün çoğunu Sarp Sınır Kapısı ve Batum Limanı gelirlerinden sağlamıştır.⁹⁸

Acara – Gürcistan ilişkilerinin belirsizleştiği ve herşeyin Gürcistan Devlet Başkanlığı seçimlerine bağlı olduğu Aralık 2003 sonunda Abaşidze, şöyle demiştir:⁹⁹

Ben, Abaşidze olarak, Gürcistan merkezli bir politika izliyorum. Rusya ile ilişkilerim ne ise, Türkiye'yle, Ukrayna, Ermenistan ya da Azerbaycan'la da aynıdır. Türkiye ile de çok sıcak ilişkilerimiz var. Ülkemiz ile Türkiye'nin bölgedeki ve uluslararası alandaki çıkarları büyük ölçüde örtüşüyor.

Şevardnadze döneminde uygulanan uzlaşmacı yaklaşım sayesinde merkeze verdiği rahatsızlık olağan seviyede tutulabilmiştir. Acaristan lideri Aslan Abaşidze, Gürcistan'da bağımsızlık sonrası vuku bulan diğer etnik ve ayrılıkçı sorunlardan yararlanarak kendisine tanınan özerkliğin arttırılmasını

⁹⁶ Kamil Ağacan, "Acaristan Sorunu ve Saakaşvili'nin Mevzi Kazanımı", *Stratejik Analiz*, ASAM Yayınları, C.IV, No:48, s.66.

⁹⁷ Mert, *Türkiye'nin Kafkasya...*, s.58.

⁹⁸ Mert, *Türkiye'nin Kafkasya...*, s.59.

⁹⁹ Yalçinkaya, *Kafkasya'da Siyasi...*, ss.199-200.

talep etmiştir. Özellikle de, Şevardnadze'nin iktidardan ayrılmasından sonra, Tiflis'ten tamamıyla bağımsız hareket etmeye başlamıştır.¹⁰⁰

4 Ocak 2004 tarihinde yapılan Devlet Başkanlığı seçimlerinin ülkedeki muhalefetin ve Milli Hareket Birliği Lideri Saakashvili'nin kazanması ile Gürcistan'da yeni bir sayfa açılmıştır. Saakashvili'nin, eski dönemin aksine açık bir şekilde ABD yanlısı bir politika izlediği görülmektedir. Seçimden sonra Acara Başkanı Abaşidze için de tehlike çanları çalmaya başlamıştır. Abaşidze'nin Saakashvili'ye karşı çıkışlarına ilaveten, Gürcistan'ın Diskoria-2004 Tatbikatı esnasında Batum ile Tiflis bağlantısını sağlayan iki adet karayolu ve bir adet demiryolu köprüsünün Abaşidze'nin talimatı ile yıkılması ipleri koparan son hamle olmuş¹⁰¹ ve tüm bunlar, Acara'nın da diğer iki özerk birim gibi Gürcistan'dan kopma yoluna girdiğinin işaretleri olarak görülmüştür.¹⁰² Bunun üzerine, Saakashvili, Abaşidze'yi azlettiğini açıklamıştır.¹⁰³

Rusya karşıtı politikaları sebebiyle parçalanma tehlikesi ile karşı karşıya olan Gürcistan'daki Kadife Devrim'den sonra yeni yönetimin Acara'yı tekrar ülkeye dahil etmesi büyük bir moral desteği sağlamıştır.

Gürcistan'da "Kadife Devrim"le iktidara gelen Saakashvili, Acaristan'ın sorununu öncelikli olarak ele almıştır. Gürcistan konusunda izlediği politika ile halk desteğini kaybeden ve sürekli güçlenen muhalefet karşısında tutunamayan Abaşidze, 5 Mayıs 2004'te Acaristan'ı terk ederek,¹⁰⁴ Rusya Federasyonu Savunma Bakanı tarafından Moskova'ya götürülmüştür.

¹⁰⁰ Sapmaz, **Rusya'nın...**, ss.78-79.

¹⁰¹ Mert, Türkiye'nin Kafkasya..., s.60.

¹⁰² Yalçınkaya, **Kafkasya'da Siyasi...**, s.203.

¹⁰³ Mert, Türkiye'nin Kafkasya..., s.60.

¹⁰⁴ Sapmaz, **Rusya'nın...**, s.79.

Gürcistan için Acaristan sorunun diğerlerinden farklılık göstermektedir. Acaristan'ın hiçbir zaman bağımsızlık talebi olmamıştır. Acaristan halkının çoğunluğu Gürcü kökenlidir. Acaristan Gürcülerini, Gürcistan'daki Gürcülerden ayıran tek fark, Müslüman olmalarıdır. Acaristan'ın özerk bir cumhuriyet olmasının nedeni, halkının Müslüman olmasıdır; bu da şu anlama gelir; Acaristan, etnik esasa değil, dini esas üzerine özerklik verilen bir cumhuriyettir.

Acara Bölgesi, diğer özerk birimlerin aksine Sovyetler sonrasında Saakashvili'ye kadar istikrarlı bir yol izlemiş, ekonomik bakımdan da Türkiye ile ilişkilerini sürekli olarak geliştirme çabasında olmuştur.¹⁰⁵

Acaristan, Türkiye'nin Avrasya'ya açılan kapısı olması sebebiyle, büyük öneme sahiptir. 1989 yılında Acaristan'a açılan Sarp sınır kapısı, Türkiye'yi Gürcistan'a, Azerbaycan'a ve Orta Asya'ya bağlaması nedeniyle,¹⁰⁶ doğal olarak Türkiye'nin bu bölgeyle tüm ekonomik ilişkileri de bu sınır kapısından yapılmaktadır. Diğer yandan da, burada Rusya'nın 12. Batum Askeri Üssü de bulunmakta idi,¹⁰⁷ ancak, Kasım 2007'de Rusya Batum üssünü tamamen boşaltmıştır.

Gürcistan ile Acaristan arasında yaşanan sorunun çözümünde bazı üçüncü aktörler, Türkiye'nin olaya müdahale etmesini ve karışmasını istemiş, ancak bu amaçlarına ulaşamamışlardır. 20 Mayıs 2004 tarihi itibari ile dönemin Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı Ahmet Necdet Sezer'in davetlisi olarak Türkiye'ye gelen Saakashvili, "*Türkiye, Acaristan sorununun*

¹⁰⁵ Emin Gürses, **Milliyetçi Hareketler ve Uluslararası Sistem**, İstanbul, Bağlam Yayınları, 1998, s.167.

¹⁰⁶ Ufuk Cerrah, **Güney Kafkasya'daki Jeopolitik Değişimlerin Türkiye'nin Ulusal ve Uluslararası Güvenlik Stratejilerine Etkileri**, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Harp Akademileri Stratejik Araştırmalar Enstitüsü, İstanbul, 2005, s.177.

¹⁰⁷ Hasan Kanbolat, "Rusya Federasyonu'nun Güney Kafkasya'daki Askeri Varlığı ve Gürcistan Boyutu", **Stratejik Analiz**, Cilt:1, Sayı:3, s.44.

*çözümünde sergilediği tavırla Gürcistan'ın gerçek dostu olduğunu kanıtladı” demiştir.*¹⁰⁸

2.3.5. Ahıska Türkleri

Ahıska, Türkiye'nin Gürcistan sınırına 12 – 30 km. uzaklıkta olup, Gürcistan'ın güneybatısına denk gelen bölgenin adıdır. Bölge, aynı zamanda Mesketya Dağları üzerinde bulunduğundan Mesket veya Mesketya Türkleri de denmektedir. Burası aynı zamanda, günümüzde, Ermeni nüfusun sakin olduğu Cevati (Javaketi) idari biriminin önemli bir bölümünü oluşturmaktadır. Etnik olarak, Anadolu ve Kafkas Türkleri'nin parçası olup, Ahıskalılık diye ayrı bir boy veya etnik köken olmayıp, sadece coğrafi ilgiden dolayı, bu insanlara Ahıskalı adı verilmiştir.¹⁰⁹ Bölgedeki Türk varlığının milattan öncelerine dayandığı belirtilmektedir.¹¹⁰

482 yılından kalma bir kaynakta adı 'Ak-Aska' ve Dede Korkut kitabında 'Ak-Sıka' biçiminde söylenen Ahıska, çok eski bir Türklük bölgesidir. Burası, Kars'ın Göle ilçesinden doğan Kûr Irmağı'nın solunda ve yukarı kemsinde bulunup, Kars ilinin de kuzeyine düşer. Günümüzde Ahıskalılar, kendilerini Osmanlılar'ın Gürcistan'ı fethetmeleri üzerine Doğu Anadolu'dan göç eden Türkler, diğer adıyla, 'evlâd-ı fâtiyhân'¹¹¹ olarak tanımlamaktadırlar.¹¹²

Ahıska Türkleri'nin ırki yönden Türk olmalarının diğer bir delili de, kullandıkları dilin Anadolu Türkçesi'ne çok yakın olması ve kendilerinin

¹⁰⁸ <http://www.haberaliz.com/haber.php?id=34272> , 25.05.2004, Erişim Tarihi: 21.06.2008.

¹⁰⁹ Yalçınkaya, *Kafkasya'da Siyasi...*, s.205.

¹¹⁰ Mert, *Türkiye'nin Kafkasya...*, s.64.

¹¹¹ 1691 senesinde sultanın hatt-ı hümayûnu ile yörük Türkleri, Evlâd-ı Fâtiyhân adı altında ve Rumeli'nin sağ, sol ve orta kolunda olmak üzere yeniden yazıldı ve zamanın ihtiyaçlarına göre, teşkilâtın askerî ve iktisadî bünyesi az çok değiştirildi. Kanunnâme'de; “Yörük taifesi öteden beri Devlet-i Âliyyenin güzîde ve cengâver, itâatli, ferman dinleyen askerlerinden olup, eski seferlerde küffâr ile yapılan harplerde, kendilerinden iyice yararlık ve yüz aklıkları görüldüğünden, bu tâifeye Evlâd-ı Fâtiyhân adı verilmiştir” denilmektedir.

(bknz.: <http://www.turktarih.net/index.php?turk=tarih&nu=366>, 04.09.2008.)

¹¹² Yalçınkaya, *Kafkasya'da Siyasi...*, ss.207-208.

değişik bir boy adı almamış olup, doğrudan 'Türküz' demelerindedir, ancak, 1935-36 yıllarında Ahıska Türklerine, Stalin'in o dönem politikalarının bir gereği olarak 'Türk' değil 'Azerbaycanlı' denilmeye ve okullarda da anadili eğitimi Azeri ağız ile yapılmaya başlanmıştır.¹¹³

16 Mart 1921'de Moskova Antlaşması'yla, Batum, Ahıska, Ahılkelek, Acar bölgeleri Rusya'ya verilerek, Gürcistan Sovyet Sosyalist Cumhuriyeti'nin Tiflis vilayetine bağlanmıştır. 1938 Sovyet anayasasının kabulünden sonra bu bölgedeki Ahıskalılar kayıtlara Azerbaycan diliyle geçirilmiş, 1940 yılında ise resmi dilleri Gürcü'ce olmuştur.¹¹⁴

Gürcistan'da ve özel olarak Ahıska bölgesinde nüfus yoğunluğu yetersiz olup, Gürcistan Devlet Başkanı Saakashvili bu nedenle, 2004'te gerçekleşen Türkiye ziyaretinde Türkiye'deki Gürcülere çifte vatandaşlık verilmesi ve Gürcistan'a yönelik göçlerinin kolaylaştırılması yönünde talepte bulunmuştur. Ancak, aynı işgücü ihtiyacını bölgenin asıl sahipleri olan Ahıskalılarla karşılamayı, Gürcü liderin aklından bile geçirmemesi, Kafkas'lardan Basra'ya 'anti-Türkizm' politikasının ne derece evrensel ve istikrarlı bir şekilde uygulandığının en belirgin kanıtıdır.¹¹⁵

Nisan 1999'da Avrupa Konseyi'ne üye olan Gürcistan'ın, söz konusu üyeliği dolayısıyla üstlendiği sorumluluklardan biri Ahıska Türklerinin anavatanlarına dönüşlerini sağlamaktır. Gürcistan yönetimi, Ahıska Türklerinin anavatanlarına dönüşüne olanak sağlayacak yasal çerçevenin en önemli ayağını oluşturan dönüş yasasını¹¹⁶ yürürlüğe koymuştur.¹¹⁷

¹¹³ Yalçınkaya, **Kafkasya'da Siyasi...**, s.208.

¹¹⁴ Aslan Kıyas, "Ahıska Türkleri", **Ahıska Türkleri Kültür ve Dayanışma Derneği**, Yayın no: 1, Ankara, 1995, s.7.

¹¹⁵ Yalçınkaya, **Kafkasya'da Siyasi...**, s.211.

¹¹⁶ Gürcistan'ın, Sovyetler Birliği'nin kızıl diktatörü Stalin'in emriyle, bundan 64 yıl önce bir gecede yurtlarından topluca sürgün edilen ve o günden bu yana sürgün hayatı yaşayan Ahıska Türklerinin vatanlarına geri dönmeye imkan tanıyan yasada öngörülen başvuru süresi 2008 sonu itibarıyla sona erecektir.

(bkz.: <http://www.ahiskalilar.org/portal/modules.php?name=News&file=article&sid=157>)

2.3.6. Cevati (Javakheti) Bölgesi

Cevahati (Javakheti) Bölgesi, özerk idari bir birim olmadığı halde, coğrafi ve demokratik özellikleri yüzünden siyasi öneme sahiptir. Gürcistan'ın güneybatısında, Türkiye'nin Ardahan ili ile sınır bölgesinde yer alan ve Gürcistan'ın 12 idari biriminden birini oluşturan Cevati'nin nüfusunun %65'den fazlasını Ermeniler oluşturmakta olup, bölge aynı zamanda, Gürcistan – Ermenistan sınırında yer almaktadır. Sovyetler sonrası ekonomik sıkıntı ve işsizlik problemlerinin yaşandığı bölgede en önemli geçim kaynağı Rus üssü olup, üste iş bulamayan Ermeni erkeklerin büyük bir kısmı mevsimlik işçi olarak Rusya'da çalışmaktaydılar.¹¹⁸ Yine de bölge halkı ekonomik yönden Abhazlar'dan ve Osetler'den daha güçlü durumdadır.¹¹⁹

Türkiye'nin uzun vadede Azerbaycan ve Orta Asya ile ilişkilerinde önemli yeri olması ümit edilen Türkgözü (Posof) sınır kapısı da bu bölgeye açılmaktadır. Sovyetler Birliği'nin dağılmasından sonra buradaki Ermeniler zaman zaman özerklik taleplerinde buldukları halde, 2003 yılında Gürcistan'da yaşanan siyasi gelişmeler üzerine bu yöndeki isteklerini daha net ve etkili bir şekilde gündeme taşımışlardır.

Ermenistan'ın Azerbaycan ile sorunlarını çözmesi ve Türkiye ile ilişkilerini normale sokması halinde Cevati konusunda daha ileri taleplerde bulunacağına kesin gözüyle bakılmaktadır. Burada da en büyük zararı Türklerin görmemesi için Türkiye'nin dış politikada daha etkili ve geniş hedefli tedbirler alıp uygulaması gerekmektedir.

2.4. Sonuç

Gürcistan, federal yapıda bir cumhuriyet olup, sınırları içinde Abhazya ve Acara Özerk Cumhuriyetleri ile Güney Osetya Özerk Bölgesi

¹¹⁷ Hasan Kanbolat, "AB'nin Güney Kafkasya İle İlişkileri Ve Türkiye'nin Rolü", ASAM, 2007.

¹¹⁸ Yalçınkaya, **Kafkasya'da Siyasi...**, s.214.

¹¹⁹ Kamil Ağacan, "Soğuk Savaş Sonrası Türkiye – Gürcistan İlişkileri", İdris Bal (Ed.), **21. Yüzyılda Türk Dış Politikası**, Ankara, Lalezar Kitapevi, 2006., s.475.

bulunmaktadır. Gürcistan, başkent Tiflis ile beraber 12 bölge, 63 ilçe ve 8 şehre ayrılmaktadır. Yüzölçümü 69.700 km², nüfusu 4.382.100 ve başkenti Tiflis'tir. Güneyinde Türkiye ve Ermenistan, doğusunda Azerbaycan, batısında Karadeniz, kuzeyinde ise Rusya Federasyonu yer almaktadır. Türkiye ile de 200 km. kara sınırına sahiptir.

Gürcistan, Transkafkasya'da açık denizlere çıkışı olan tek ülke olması nedeniyle, jeopolitik açıdan diğerlerine nazaran daha önemlidir ve bölgenin anahtarı konumundadır. Esasında Gürcistan, yalnız Transkafkasya için değil, Karadeniz ve Hazar Havzası için de kilit öneme sahip bir devlettir.

Gürcistan etnik açıdan Transkafkasya'nın en karmaşık yapısına sahip ülkesidir. Bu karmaşık etnik yapının etkisiyle beliren problemler, bağımsızlık sonrası önce Güney Osetya, daha sonra da Abhazya'da çatışmaya dönüşmüş ve merkezi yönetim, bu bölgeler üzerindeki hakimiyetini kaybetmiştir. Cevati Bölgesi, potansiyel gerilim bölgesi olarak sürekli gündemdedir, Acaristan'da ise huzur ve işbirliği sağlanmıştır. Gürcistan'ın dezavantajlarından bir diğeri de, etnik azınlıkların, coğrafi olarak sınır bölgelerinde yoğunlaşmış olmasıdır. Örneğin, Tiflis ile Rusya Federasyonu'nu birleştiren yollar, hâlâ Abhaz ve Osetler'in denetimi altındadır.

Ülke nüfusunun %65'ini Gürcü'ler, %11'ini Ermeni'ler, %10'unu Türkler, %10'unu Ruslar ve geri kalanını da Acaralar, Abhazlar, Osetler ve diğer bazı küçük gruplar meydana getirir.

Tarih boyunca Kafkasya'nın Anadolu ve İran gibi bir geçit yeri olması, Balkan Yarımadası ve Hindistan gibi göçlerin hedefi olan bir ülke konumunda olması, Gürcistan'da çok zengin bir tarih, kültür ve etnik birikimin oluşmasını sağlamıştır.

Gürcistan dışında en fazla Gürcülerin yaşadığı yer Türkiye'dir. Günümüzde, Gürcistan'da yaklaşık 500 bin Türk kökenli nüfus bulunmaktadır. Gürcistan'ın çeşitli bölgelerinde dağınık şekilde yaşayan Türkler; Karapapak, Borçalı, Ahıska, Kıpçak, Oğuz ve Azeri olarak adlandırılmaktadır. Azeriler yaklaşık 300 bin nüfusla ilk sırada yer almaktadır.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

BAĞIMSIZLIK SONRASI GÜRCİSTAN'IN YENİDEN YAPILANMASI

3.1. Giriş

İlk olarak, Gürcistan, siyasi yönden incelenerek, önce bağımsızlık öncesi dönemde yaşadıkları, SSCB ile olan ilişkileri, daha sonra da, bağımsızlıklarını kazanmalarını takiben, ülke yönetiminin şekillenmesinde büyük rol oynayan Cumhurbaşkanı Zviad Gamsahurdia, Eduard Şevardnadze ve Mikheil Saakashvili, sırasıyla incelenmiştir.

İkinci olarak, Gürcistan'ın ekonomik yönden değerlendirilmesi ele alınıp, ülkenin genel ekonomik durumu incelenmiş, özelleştirmenin, bankacılığın, enerji, sanayii, inşaat, turizm sektörünün, tarım ve hayvancılığın, ulaşıma ve haberleşmenin, yine ülke ekonomisi üzerindeki etkileri değerlendirilmiştir.

Üçüncü olarak, Gürcistan'ın yapılanma sürecinde ve sonrasında rol oynayan diğer aktörlerin araştırılmasına ayrılmıştır. Bağımsız Devletler Topluluğu ve AB ile ilişkileri incelenmiştir. Ardından, Gürcistan için çok önemli bir aktör olan, hatta zaman zaman ülke yönetiminde görünmeyen ses olarak nitelendirilen ABD ile olan ilişkiler göz önüne getirilmiştir. Bu konunun kapsamlı olarak ele alınması gerektiği düşüncesiyle, Gürcistan – ABD ilişkileri, üç cumhurbaşkanı dönemi olarak ayrı ayrı ele alınmıştır. Daha sonra, ülkenin tarihinden itibaren sorunlu ilişkiler yaşadığı ve bu nedenle de ABD kadar önemli bir aktör olarak adlettiği Rusya ile olan ilişkileri de, yine üç cumhurbaşkanı döneminde ayrı ayrı incelenmiştir.

3.2. Gürcistan'ın Siyasi Açıdan Değerlendirilmesi

3.2.1. Genel Durumu

Gürcistan, başkent Tiflis ile beraber 12 bölge, 63 ilçe ve 8 şehre ayrılmaktadır. Başkanlık sistemiyle yönetilmekte olup, idari yapı; Abhazya, Acara ve Güney Osetya Özerk Bölgeleri'nden meydana gelmektedir. Ülkede 5 yılda bir Devlet Başkanı seçimleri, 4 yılda bir parlamento seçimleri, 4 yılda bir yerel seçimler yapılmaktadır.¹

Gürcistan'da Büyükelçilikleri bulunan ülkeler; Polonya, Romanya, Rusya Federasyonu, Türkiye, Ukrayna, İngiltere, İran, İsrail, ABD, Çin Halk Cumhuriyeti, Ermenistan, Azerbaycan, Fransa, Almanya, Yunanistan ve İtalya'dır.

Gürcistan'da temsilciliği bulunan başlıca uluslararası kuruluşlar; Birleşmiş Milletler, Avrupa Komisyonu, Kızıl Haç, AGİT, OSCE, Uluslararası Göç Teşkilatı, IMF ve Dünya Bankası'dır.

1990'lara gelindiğinde bağımsızlık için ulusal hareket ikiye bölünmüştür. Bir tarafta başını Ulusal Demokratik Parti'yi yöneten Şanturia ve Ulusal Bağımsızlık Partisi'nin lideri Tsereteli'nin çektiği "Ulusal Kongre", diğer tarafta Gamsahurdia'nın liderliğindeki "Yuvarlak Masa – Özgür Gürcistan" yer almıştır. Gamsahurdia, Baltık ülkeleri örneğinde görüldüğü gibi hemen bir bağımsızlık ilanı istemiş, diğer grup ise daha farklı bir yaklaşım sürdürmüş ve bir yeni yapılanmayı tercih ettiğini belirtmiştir. Sonuçta seçime gidilmiş ve 28 Ekim 1990'da Gamsahurdia'nın başkanlığında özgürlük yanlısı partiler bir koalisyon oluşturmuşlardır. Yapılan seçimlerde oyların % 64'ünü bu koalisyon almıştır. 14 Kasım 1990'da teşkil edilen yeni Yüksek Sovyet, Gamsahurdia'yı başkan seçmiştir.²

¹ http://www.tika.gov.tr/yukle/dosyalar/ULKERAPORLARI/Gurcistan_UlkeRaporu.pdf, 23.01.2008.

² Ali Faik Demir, **Türk Dış Politikası Perspektifinden Güney Kafkasya**, İstanbul, Bağlam Yayıncılık, 2003, s.120.

Türkiye ile komşu olunan bölgede, Müslüman Gürcüler'in yaşadığı Acarya'nın bulunması, iki ülke arasında yakınlık kurulması bakımından kolaylık sağlayabileceği gibi, Gürcistan açısından, yerel yönetim ile merkezi yönetim arasında kimi zaman gerginliklere de yol açabilecek bir rol oynayabilmektedir.

3.2.2. SSCB Sonrası Dönemde Yaşananlar

Gürcistan'da başlayan milliyetçi hareketler sonucunda ortaya yeni liderler ve kurumlar çıkmıştır. Başlayan bu hareketlilik, Gürcü halkının iki liderinin daha aktifliğiyle hissedilmeye başlamıştır. Bunlardan biri, "Ulusal Partisi"ni kuran Gia Çanturiya, diğeri ise, "Erdemli Aziz İlia Topluluğu"nu kuran Z. Gamsahurdia idi.³

Gürcistan Yüksek Sovyeti ise, 17-19 Kasım 1989 günlerinde yaptığı toplantının sonunda, bir takım anayasa değişiklikleri ile Gürcistan'ın egemenliğini ilan etmiştir. Bu karar ile birlikte Gürcistan'ın Sovyetler Birliği'nden ayrılması kararı da alınmıştır.⁴

Kasım ayında yapılan parlamentonun ilk oturumunda Zviad Gamsahurdia, Gürcistan Yüksek Sovyet'inin başkanlığına seçilmiştir. Gamsahurdia, 31 Mart 1991'de Gürcistan'ı SSCB'den ayrılması ve bağımsızlığın halk tarafından kabul edilmesini onaylatmak için yapılan referanduma % 90.5'lik bir katılım olmuş ve oylama sonucunda halkın % 93'ü bağımsızlık yönünde oy kullanmıştır.⁵ Referandum sonuçları 9 Nisan şehitlerinin anısına 9 Nisan 1991 yılında açıklanmış,⁶ Gürcü Yüksek Sovyetler'i bu sonucu onaylamış ve Gürcistan SSCB içinde Baltık

³ Mürteza Hasanoğlu, Elnur Cemilli, **Güney Kafkasya'da ABD Politikası**, İstanbul, IQ Kültür Sanat Yayıncılık, 2006, s.95.

⁴ Okan Mert, **Türkiye'nin Kafkasya Politikası ve Gürcistan**, İstanbul, IQ Kültür Sanat Yayıncılık, 2004, s.162.

⁵ Demir, **Türk Dış Politikası...**, s.120.

⁶ Hasanoğlu, Cemilli, **Güney Kafkasya'da...**, s.96.

lkelerinden sonra ilk bağımsızlığını alan ülke olmuştur. Bağımsızlık kararının hemen ardından 14 Nisan 1991’de Gamsahurdia başkan seçilmiş, 26 Mayıs 1991 sonunda da halkın oyunun % 86.7’sini almayı başararak. Gürcistan’ın ilk cumhurbaşkanı olmuştur.⁷ Gürcistan, bağımsızlığını kazandıktan sonra “Gürcistan Gürcülerindir” şeklindeki bir slogan ile etnik temizliğe girişmiştir.⁸

Gürcistan’ın bağımsızlık sonrası karşılaştığı ilk sorun, Güney Osetya’da ortaya çıkmıştır. Gürcistan parlamentosu, Aralık 1990’da Güney Osetya’nın otonom statüsünü kaldırılmış, Gürcistan, Rusya destekli Güney Osetya birlikleri karşısında yenilgiye uğrayarak geri çekilmiştir. Bunun sonucunda, Rusya, Gürcistan ve Güney Osetya birliklerinden oluşan bir barış gücü yerleştirilmesi, Rusya’nın eski Sovyet sınırları içerisinde yaptığı ilk askeri müdahale olması nedeniyle önem arz etmektedir.

Tiflis yönetimine diğer bir başkaldırı da Abhazya’dan gelmiştir. Temmuz 1992’de Abhazya bağımsızlığını ilan edince, Gürcistan duruma müdahale etmiş ve ayrılıkçı hareketlere verdiği destek nedeniyle Rusya’yı suçlayan Şevardnadze, aslında, Abhazlarla değil, Rusya ile savaştığını ve Gürcistan’ın kapasitesinin Rusya ile baş etmeye olanak vermeyeceğini bildiğinden, ülkesinin toprak bütünlüğünü koruyarak bağımsız bir devlet statüsünü sürdürebilmesi için BDT üyeliğini kabul etmek zorunda kalmıştır.⁹

Bağımsızlık sonrası Gürcistan, temel konularda Türkiye ve Azerbaycan’ın yanında yer almış ve Bağımsız Devletler Topluluğu’na üyelik ilişkileri bakımından, örgütün en istikrarsız üyelerinden biri haline gelmiştir.¹⁰

⁷ Demir, **Türk Dış Politikası...**, s.120.

⁸ Mert, **Türkiye’nin Kafkasya...**, ss.155-156.

⁹ Yelda Demirağ, “Bağımsızlıktan Kadife Devrime Türkiye-Gürcistan İlişkileri”, **Uluslararası İlişkiler**, C.II, No:7, 2005, s.130

¹⁰ Alâeddin Yalçınkaya, **Kafkasya’da Siyasi Gelişmeler Etnik Düğünden Küresel Kördüğüne**, Ankara, Lalezar Kitapevi, 2006, s.173.

Gürcistan, dış politikasında uygulayacağı planlarının oldukça kapsamlı olması nedeniyle, bunların hazırlanmasında ve gerçekleştirilmesinde, büyük güçlerin desteğine güveniyordu. Bu hususta en büyük destekçisi de daima Rusya olmuştur. Ancak, SSCB'nin dağılmasından sonra Gürcistan, bu politikasından vazgeçmemekle beraber, destekleyicilerini Avrupa ve özellikle de ABD'den seçmeye başlamıştır. Ancak, ABD ve Türkiye gibi yardımcı olan ülkeler desteği, halkların yok edilmesi için değil, bölgedeki kargaşa ve anarşinin ortadan kaldırılması ve istikrarın sağlanması için sürdürmektedirler.¹¹

3.2.3. Zviad Gamsahurdia Dönemi

Zviad Gamsahurdia, 31 Mart 1939 tarihinde Gürcistan'ın başkenti Tiflis'te doğmuştur.

1990 Parlamento seçimlerinde Gürcistan seçmeninin mutlak çoğunluğu, Mrgvali Magida (Yuvarlak Masa) politik örgütlerini destekleyerek Zviad Gamsahurdia lider olarak kabul edilmiştir. İlk milli parlamento oturumunda Zviad Gamsahurdia oybirliği ile Gürcistan Anayasa Konseyi Başkanı seçilmiştir.¹²

31 Mart 1991'de bağımsızlığını ilan eden Gürcistan'da ilk genel seçimler 26 Mayıs 1991'de yapıldı.¹³ Gamsahurdia, daha SSCB dağılmadan Komünist Parti üyesi olmayan bir aday olarak Gürcistan Devlet Başkanı oldu.

20 Ağustos 1991 tarihindeki sözde "Moskova Darbesi" sırasında, Devlet Başkanı Gamsahurdia, Batılı devletlere ve hükümetlere, Sovyet imparatorluğunun içerisinde bulunan cumhuriyetleri tanıma ve onlarla diplomatik ilişkiler kurma çağrısı yapmış, bunun üzerine, Baltık Devletleri ve Gürcü liderler, Çeçenlerin bağımsızlık taleplerine destek vermişlerdir. Ancak,

¹¹ Musa Y.Şenibe, **Kafkasya'da Birliğin Zaferi**, Nart Yayıncılık, İstanbul, 1997, s.10.

¹² <http://www.chveneburi.net/tr/print.asp?bpgpid=1498&pg=1> , 04.09.2008.

¹³ Kadir Sancak, **Gürcistan'ın Kafkasya'daki Yeri**, Yayınlanmamış Tez, Marmara Üniversitesi, İstanbul, 2000, s.45.

Çeçen İçkerya Cumhuriyeti, resmi olarak yalnızca Zviad Gamsahurdia Gürcistan'ı tarafından tanınmıştır.¹⁴

Gamsahurdia, daha başkan seçilmeden önce, Abhaza'lara karşı Gürcü milliyetçiliğini savunmuş, Abhaza'yı bütünüyle Gürcüleştirme yolundaki niyetlerini açığa vurmuştur. Bu durum aynı dönemde gelişmekte olan Abhaz milliyetçiliğini ateşlemiş, Abhazya ve Güney Osetya'dan bağımsızlık talepleri yükselmeye başlamıştır.

Halk içinde iyi konuşması, kararlılığı ve uyguladığı politikalar ile destek bulan Gamsahurdiya, milliyetçi politikaları ile azınlıkları korkutmuştur. Göreve gelmesinin ardından ilk icraatlarından biri Güney Osetya'nın özerkliğini kaldırmak olmuştur. Gamsahurdiya'ya göre, ekonomik ve sosyal reformlardan önce ulus sorununu çözmek gerekmiş, kısaca tek Gürcistan'a karşı olanlar düşman kabul edilmiştir.

Gamsahurdia, iktidara geldikten sonra ülke yönetiminde kendisine muhalefet edebilecek güçleri de tasfiye etmeye başlamıştır. Gamsahurdia tarafından kenara çekilmek istenen Gürcistan'ın güçlü isimleri daha sonra, Gamsahurdiya'nın sonunu hazırlamışlardır.

Gamsahurdia'ya karşı başlayan çatışmalar, giderek bir iç savaşa dönüşmüş ve şiddetlenerek ülke geneline yayılan olaylar sonucunda, Ocak 1992'de Gamsahurdia ülkeden kaçarak Ermenistan'a gitmiştir¹⁵. Bu arada, ülke bir kaosa sürüklenerek Abhazya meselesi patlak vermiştir. Yaşanan gelişmelerin ardından Mart 1992'de Devlet Konseyi'nin Başkanlığı'na getirilen E. Şevardnadze öncelikle iç sorunların üzerine eğilmiştir.¹⁶

¹⁴ <http://www.chveneburi.net/tr/print.asp?bpgpid=1498&pg=1> , 04.09.2008.

¹⁵ Fahrettin Çiloğlu, **Rusya Federasyonu'nda ve Trans Kafkasya'da Etnik Çatışmalar**, Sinatle Yayınları, İstanbul, 1998 s.179.

¹⁶ Mehmet Saray, "Gürcistan ve Gürcüler", **Kafkas Araştırmaları**, Sayı:3, İstanbul, 1993, ss.26-27.

31 Aralık 1993'te, Batı Gürcistan'da bulunan Samegrelo Bölgesi'ndeki Hibula Köyü'nde vefat eden¹⁷ Zviad Gamshaurdia'nın, nasıl öldüğü hâlâ tam olarak bilinmemektedir.

3.2.4. Eduard Şevardnadze Dönemi

1972 yılında Gürcistan'da parti şefi olan Şevardnadze, bazı yazarların milliyetçi argümanlar kullanmalarını eleştirmiştir. 1978 yılında üniversite öğrencilerinin üniversitelerde Rusça'nın eğitim dili olarak kullanılmasını protesto etmeleri üzerine, Şevardnadze'nin başarılı manevraları sonucu Gürcü'ce üniversitelerde eğitim dili olarak kabul edilmiştir. Şevardnadze, 1985 yılında ise Sovyetler Birliği KP Politbüro üyeliğine getirilmiştir.¹⁸

Gorbaçov'un yanında hemen hemen onun kadar tanınan Dışişleri Bakanı Şevardnadze, bir ara, ülkenin dağılmayı önlemek üzere diktatörlüğe sürüklendiğine dikkat çekerek bakanlıktan istifa etmiş, ancak başarısız 1991 Ağustos darbesinden sonra yeniden dışişleri bakanlığına getirilmiş ve SSCB'nin son dışişleri bakanı olmuştur.

1991 yılında bağımsızlığını ilan eden Gürcistan'da, büyük zorlukların ardından 11 Ekim 1992'de seçimler gerçekleşmiş, ancak bu seçime Güney Osetya, Abhazya ve Megrelya'nın büyük kısmı katılmamıştır. Rakiplerin bulunmadığı seçimde Şevardnadze, oyların %86'sını alarak Parlamento Başkanlığı'na,¹⁹ ardından da, Batı ile iyi ilişkiler kurmuş olması nedeniyle, 4 Kasım 1992'de yeni Parlamento'nun ilk toplantısında, oybirliği ile Cumhurbaşkanlığı'na seçilmiştir.²⁰

¹⁷ <http://www.chveneburi.net/tr/print.asp?bpgpid=1498&pg=1> , 04.09.2008.

¹⁸ Yalçınkaya, *Kafkasya'da Siyasi...*, s.171.

¹⁹ Demir, *Türk Dış Politikası...*, s.122.

²⁰ Mert, *Türkiye'nin Kafkasya...*, s.46.

1992 yılının Ocak aylarından sonra Z. Gamsahurdia'nın iktidarı bırakıp ülkeyi terk etmesi ve onun yerine E. Şevardnadze'nin gelmesi Gürcistan açısından olumlu bir olay olmuştur.

Genç Gürcistan Cumhuriyeti, bağımsızlığının hemen ilk yıllarında önemli iki sorunla karşı karşıya kalmıştır. Bunlardan birisi Abhazya meselesi, diğer ise bağımsızlık isteyen Güney Osetya sorunudur.

Şevardnadze, iktidara gelmesinin ardından bir çok açıdan gelişmeler göstermiştir. Bağımsızlık hareketleri ile mücadele etmiş, barışçı çözüm arayışlarına girmiştir. Ülke içindeki kendisine karşı faaliyet gösteren güç odaklarını da birer birer ortadan kaldırmıştır. Gamsahurdia ölmüş, Kitovani hapse girmiş, Sigua gözetim altına alınmış, Losseliani parti kurmuş ve ticaret ile uğraşmaya başlamıştır. Sonunda ordu Şevardnadze'ye sadık hale gelmiştir.²¹

Şevardnadze iktidara geldiği zaman önemli bir dış desteğe de sahip olmuştur. Bunun en güzel örneklerinden biri, Şevardnadze'nin iktidara gelmesinden kısa bir süre sonra, ülke içinde bile umudun kaybedildiği Birleşmiş Milletler'e üye olunmasının sağlanmasıdır. Devlet Konseyi'nin diğer üyeleri Şevardnadze'nin gelmesini istemiş olmakla beraber, SSCB döneminde dışişleri bakanlığı yapmış ve başarılı bir politikacı olan yeni liderin fazla kuvvetlenerek tek adam olmasından da korku duymuşlardır.

5 Kasım 1995'de Başkanlık Seçimleri yapılmış ve Şevardnadze, beş aday içinde en yakın rakibi olan ve %19.37'lik bir oy alan Komünist Zumber Patiaşvili'yi ilk turda elemeyi ve oyların %74.32'sini alarak tekrar başkanlığa seçilmeyi başarmıştır.²²

²¹ Demir, **Türk Dış Politikası...**, s.123.

²² Demir, **Türk Dış Politikası...**, ss.122-124.

Şevardnadze 9 Nisan 2000'de bir seçim daha yaşamıştır. Seçimin güçlü adaylarından ve Şevardnadze'den sonra ülkede en çok destek gören lider Acarya Yüksek Şura Başkanı Aslan Abaşidze, seçimden bir gün önce adaylıktan çekilmiştir. En önemli rakip Patiaşvili %17'lik bir oy oranında kalırken Şevardnadze, oyların %82'sini alarak büyük bir zafer kazanmıştır.

Gürcistan'ın ikinci Cumhurbaşkanı E. Şevardnadze'nin dış politikasında önem verdiği hususlardan biri de komşu ülkelerle iyi ilişkiler kurmak olmuştur. Özellikle, Türkiye'yle kurulacak ilişkilere deha meraklı olmuştur. Şevardnadze'nin iktidarının ilk yıllarında bu ilişkiler daha çok ekonomik ağırlıklı olmuştur. Gürcistan'la Türkiye arasında 1992 yılının Mart ayında Tiflis'te Büyükelçiliğin açılmasının ardından ilişkiler siyasi anlamdan daha çok ekonomik olarak gelişmiştir. Türkiye, 1992 yılında Gürcistan'a 50 milyon dolarlık Eximbank kredisi ayırmıştır.²³

E. Şevardnadze, dağılan Sovyetler Birliği'nin de Dışişleri Bakanı olmuş tecrübeli, dünya dengelerini ve siyaseti iyi bilen, diplomasi ustalığına, yüksek bir yönetici kabiliyetine sahipti. Şevardnadze'nin en büyük destekçilerinden biri olan Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanı Hikmet Çetin, Mayıs 1992'de Gürcistan'a gitti.²⁴

Ardından, Temmuz 1992'de Tiflis'e giden Türkiye Cumhuriyeti Başbakanı Süleyman Demirel, Şevardnadze Yönetimi ile bir dizi iyi niyet, dostluk anlaşmaları yanında, ekonomik ilişkileri artırıcı anlaşmalar da yapmıştır.²⁵

Gürcistan-Türkiye ilişkileri, hem iki ülke hem de Transkafkasya açısından önem taşımaktadır. Şevardnadze'nin başa geçmesinden sonra iki

²³ Kamil Ağacan, "Kardeş Devletler Azerbaycan – Gürcistan İlişkileri", **Avrasya Dosyası**, Azerbaycan Özel, İlkbahar 2001, Cilt:7, Sayı:1, s.329.

²⁴ Mert, **Türkiye'nin Kafkasya...**, s.163.

²⁵ Mert, **Türkiye'nin Kafkasya...**, s.163.

ülkenin ilişkileri daha yoğun bir hale gelmiştir. Dönemin Başbakanı Süleyman Demirel, Şevardnadze'yi ziyaret eden ilk yabancı konuk olmuş, iki lider arasındaki bu görüşmede ülkeler arasında sıcak bir dostluk başlatılmıştır.

13 Ocak 1994'de Şevardnadze de Türkiye'yi ziyaret etmiş, bu ziyaret sırasında çok sayıda antlaşma imzalanmıştır. Bu ziyaretin önemli bir yanı da, Şevardnadze'nin hızlı bir şekilde Gürcistan'ı uluslararası platformlarda iyi bir zemine getirmenin ilk adımlarından olmasıdır.²⁶

31 Ağustos 1995'te dönemin başbakanı Tansu Çiller, Tiflis'e bir günlük çalışma ziyaretinde bulunmuştur. Bu ziyaret de tesadüfi olarak, 29 Ağustos'ta Şevardnadze'ye karşı yapılan süikast girişiminden hemen sonraya denk gelmiştir. 4 Nisan 1996'da Şevardnadze Türkiye'ye gelmiş ve bu ziyaret sırasında vize ile ilgili bir anlaşma imzalanmıştır. 14 Temmuz 1997'de Süleyman Demirel tekrar Gürcistan'a bir ziyaret de bulunmuş ve bu ziyaret sırasında da 11 adet anlaşma imzalanmıştır. Ardından bir yıl sonra Mart 1998'de Başbakan Mesut Yılmaz Tiflis'e gitmiştir. Bu ziyaretlere karşılığında da Şevardnadze, 26-27 Şubat 1999 tarihleri arasında Türkiye'ye gelmiş ve Şevardnadze'nin öncülüğünü yaptığı Kafkasya'da Barış Girişimi'ne Türkiye'nin de destek verdiğini açıklamıştır. Türkiye, Gürcistan'ın karşılaştığı ihtilafların, ülkenin toprak bütünlüğü ve siyasi birliği içinde çözümlenmesi yönünde destek verdiğini bir kez daha teyit etmiştir.²⁷

Cumhurbaşkanı Süleyman Demirel 15 Ocak 2000 tarihinde Tiflis'i ziyaret etmiş ve bu ziyarette, 1999 sonunda AGİT Zirvesi sırasında İstanbul'da ortaya atılan Balkanlar'dakinin bir benzeri olarak düşündüğü "Kafkas İstikrar Paketi" düşüncesini Şevardnadze ile tartışmıştır. Şevardnadze, Demirel'in önerisini tarihi bir fırsat olarak değerlendirmiştir.²⁸

²⁶ Demir, **Türk Dış Politikası...**, s.125.

²⁷ Dışişleri Bakanlığı Basın Açıklamaları, Türkiye-Gürcistan Ortak Bildirisi, 26 Şubat 1999.

²⁸ Demir, **Türk Dış Politikası...**, ss.125-126.

Cumhurbaşkanı Süleyman Demirel'in Başdanışmanı Hikmet Çetin, Demirel'in ziyaretinden bir ay sonra, özel temsilci sıfatıyla 25-26 Şubat 2000 tarihlerinde Gürcistan'a ziyarette bulunmuş ve Şevardnadze ile görüşmesinin dışında Acara Özerk Cumhuriyeti Yüksek Şura Başkanı Aslan Abaşidze ile de görüşmelerde bulunmuştur.

Gürcistan Dışişleri Bakanı İrakli Menagarishvili, 24-26 Temmuz 2000 tarihleri arasında Türkiye'ye gelmiş ve Trabzon'da her iki ülkenin dışişleri bakanları bir görüşme yapmışlardır. Bu görüşmede, Kafkas İstikrar Paketi, KİÖ çerçevesinde ortak faaliyetlerde bulunulması, Türkiye-Azerbaycan-Gürcistan elektrik şebekelerinin enterkonnekte hale getirilmesi konuları ele alınmış, ayrıca ekonomik ilişkiler üzerinde ayrıntılı olarak durularak, çeşitli projeler tartışılmıştır.²⁹

Ekim 2000'de Türkiye ve Gürcistan Marneuli Askeri Havaalanı'nın modernize edilmesi için anlaşma imzalanmıştır. Bu anlaşma sonucunda, Türkiye'nin yaklaşık 1,5 milyon dolar yardımı ile tamamlanan havaalanı Ocak 2001'de dönemin Milli Savunma Bakanı Sabahattin Çakmakoğlu'nun da katılımıyla hizmete açılmıştır. Bunun ardından, Türkiye, Marneuli'den sonra 2001 yılının Temmuz ayında imzalanmış bir anlaşmayla, Rusya'nın boşalttığı Vaziani üssünün de modernizasyonunu da üstlenmiştir.³⁰

29-30 Ocak 2001 tarihlerinde Gürcistan Devlet Başkanı Eduard Şevardnadze Türkiye'yi tekrar ziyaret etmiştir. Bu ziyaret sırasında iki ülke arasındaki konular ve bölgesel sorunlar ele alınmış, ayrıca, Türkiye ile Gürcistan arasındaki ortak sınırın anti-personel mayınlardan arındırılmasına ve bu mayınların gelecekte de kullanılmasının önlenmesine yönelik ikili bir rejim kurulması hakkında bir anlaşma imzalanmıştır. Ekim 2001'de, aynı yıl içinde ikinci kez, Gürcistan Dışişleri Bakanı İrakli Menagarishvili Türkiye'ye

²⁹ Demir, **Türk Dış Politikası...**, s.126.

³⁰ Hasanoğlu, Cemilli, **Güney Kafkasya'da...**, ss.111-112.

gelmiştir. 11 Eylül sonrası durumun değerlendirildiği görüşmede, enerji koridorunun öneminin arttığı vurgulanmış, Şahdenizi Doğalgaz Projesi ve Kars-Tiflis Demiryolu Projesi tartışılmış, terörizme karşı işbirliği teyit edilmiş ve Türkiye'nin bölgedeki barışın sağlanması için gereken her türlü desteği vereceği belirtilmiştir.³¹

11 Eylül 2001 saldırıları sonrasında dünyada meydana gelen yeni yapılanmadan fayda sağlamak isteyen Gürcistan da, Rusya'dan tamamıyla kopmayı ve Türkiye aracılığıyla Batı'ya entegre olmayı büyük fırsat olarak değerlendirmiştir.³²

8 Kasım 2001 tarihinde Türkiye Cumhurbaşkanı Ahmet Necdet Sezer Gürcistan'ı ziyaret etmiştir. Bu ziyaret sırasında Sezer, Türkiye'nin Gürcistan'ın yaşadığı sorunları yakından izlediğini ve çözüm için katkıya hazır olduğunu belirtmiştir. Ayrıca Kafkasya İstikrar Pakti'nin bir an önce hayata geçirilmesinin bölgedeki barış ve buna bağlı olarak Avrasya'daki istikrar için çok önemli olduğunu vurgulamıştır. Gürcistan Devlet Başkanı Şevardnadze ise, iki ülke arasındaki ilişkilerin mükemmel olduğunu dile getirmiş ve bu durumun sürdürülmesi gerektiğini belirtmiştir.

Nisan 2002'de Kafkas Zirvesi çerçevesinde Türkiye ve Gürcistan Cumhurbaşkanı Trabzon'da bir araya gelmişlerdir. Bu zirvede, örgütlü suçlar ve terörle mücadele alanındaki işbirliği anlaşması imzalanmıştır. Şevardnadze, bu anlaşmanın başka bir ülkeye karşı olmadığını, amaçlarının sadece Bakü-Tiflis-Ceyhan Petrol Boru Hattı'nın güvenliği olduğunu belirtmiştir.³³

³¹ Demir, **Türk Dış Politikası...**, s.127.

³² Hasanoğlu, Cemilli, **Güney Kafkasya'da...**, s.112.

³³ Demir, **Türk Dış Politikası...**, ss.127-128.

3.2.5. Mikheil Saakashvili Dönemi

1991 yılında Sovyetler Birliği yıkıldığında 23 yaşında, karizmatik, güçlü kuvvetli bir adam olan Mikheil Saakashvili, geleneksel Gürcistan milliyetçisi ve muhalif bir aileye sahiptir. Yetiştirilmesinde büyük emeği bulunan büyükbabası, onbeş yılını Sovyet çalışma kamplarında geçirmiştir.³⁴

Demir perdenin kalktığı günlerde batıya seyahat etme ve çalışma imkanı bulan Saakashvili'nin ilk ziyaret ettiği yabancı ülke, eşi Sandra'nın ülkesi Hollanda'dır. Saakashvili Fransa'nın Strazburg kentinde hukuk, Newyork Columbia Üniversitesinde İnsan Hakları üzerine çalışmalar yapmıştır. 1995 yılında Gürcistan'a dönmüş ve 2000 yıllarında Eduard Şevardnadze'nin kabinesinin yükselen yıldızı olmuştur. Ancak, içişleri bakanı olarak görev yaptığı yaklaşık bir yılın ardından, Gürcistan'da, yolsuzluk ve suç oranının çok arttığını, ülkenin suçlular tarafından ele geçirilmek üzere olduğunu söyleyerek, istifasını vermiştir.³⁵

Şevardnadze'nin bağımsızlıktan itibaren her fırsatta, batı, özellikle ABD yanlısı ve Rusya karşıtı politikalarına rağmen bölgeye daha aktif müdahale etmek isteyen ABD, 2003'te yaşanan iç karışıklıklardan sonra Şevardnadze'yi 23 Kasım 2003'te görevini terketmek zorunda bırakmıştır. Şevardnadze'nin yerine, eğitiminin tamamını, Ukrayna ve ABD'de gerçekleştirmiş olan Saakashvili, Gürcistan'da yönetimin başına geçmiş, ülkede ABD'nin temsilcisi olarak kabul edilmiştir.

Mikheil Saakashvili liderliğindeki Milliyetçi Hareket Partisi ve Nino Burjanadze ile Zurab Chvania'nın birlikte önderlik ettiği Demokrat Liberal Blok'un düzenlediği gösteri ve protestolar sonucu Şevardnadze koltuğunu bırakmak zorunda kalmasıyla, daha önce ABD'de bulunan 34 yaşındaki

³⁴ Gideon Rachman, "Yeni Gürcistan'ın Mimarı", **Financial Times**, 26 Nisan 2008.

³⁵ Rachman, "Yeni Gürcistan'ın ...", 26 Nisan 2008.

Saakashvili'nin % 97 oyla³⁶ Gürcistan'ın başına geçmesi operasyonuna, Kadife Devrim adı verilmiştir.

Saakashvili, göreve başlamasının hemen ertesi günü bir kilise ayininde ulusal antlaşma ve uzlaşma üzerine bir deklarasyonu imzalayarak ülkeyi birleştirme yolundaki kararlılığını ortaya koymuştur. İlk devlet başkanı Gamsahurdia'dan sonra başkanlığı devralan Şevardnadze, Saakashvili'den iktidarı geri almak için yönetime silahlı saldırı düzenlemiş ve ardından da, daha önce tutuklanmış olan 30 mahpusun affedildiği ilan edilmiştir. Böylece Gürcü milliyetçiliğinin önemli liderlerinden olup, şüpheli bir şekilde hayatını kaybetmiş olan Gamsahurdia taraftarlarına da kendilerine vermiş oldukları desteğe karşılık vererek, bundan sonraki politikaların Şevardnadze'ninkine benzemeyeceği ilan edilmiştir.³⁷

Fiilen ülkenin yönetimini ele alan Nono Burjanadze ile Mikheil Saakashvili'yi, Acara Özerk Cumhuriyeti Başkanı Aslan Abaşidze tanımadığını ilan ederek, 4 Ocak 2004'te yapılacak başkanlık seçimlerinin boykot edilmesini istemiştir.³⁸

Saakashvili yönetimi karşı karşıya olduğu sorunlar arasından, ilk olarak diğerlerine göre çözümü nispeten daha kolay olan Acaristan'a yönelmiş ve bu bölgede merkezi otoriteyi yeniden tesis etmiştir. Diğer sorunlar Acaristan'a göre daha karmaşık ve çok boyutludur. Bu sorunların çözümü Gürcistan'ın iç dinamiklerinin ötesindedir. Ancak, son dönemdeki gelişmelerin gösterdiği kadarıyla, Güney Osetya Saakashvili'nin öncelikli gündeminde bulunmaktadır. Gürcistan'da barış ve istikrarın önündeki en büyük engel Rusya Federasyonu'nun bu sorunlara yönelik tutumudur.³⁹

³⁶ Rachman, "Yeni Gürcistan'ın ...", 26 Nisan 2008.

³⁷ Yalçinkaya, **Kafkasya'da Siyasi...**, s.179.

³⁸ Yalçinkaya, **Kafkasya'da Siyasi...**, s.178.

³⁹ Ahmet Sapmaz, **Rusya'nın Transkafkasya Politikası ve Türkiye'ye Etkileri**, İstanbul, Ötüken Yayınları, 2008., s.187.

20 Mayıs 2004'te Ankara'da yaptığı konuşmada Saakashvili şöyle demiştir:

Bizi başa getirenler, "sizi oraya bu ülkeyi temizlemeniz için getirdik" demişlerdir. Bize, gelecekteki gelişmemiz açısından çok önemli olan bölgenin istikrarını güçlendirme, bölgede tam kontrolü sağlama ve Avrupa kurumlarıyla bütünleşme görevlerini verdiler.⁴⁰

Saakashvili'nin Gül Devrimi'ni birlikte gerçekleştirdiği arkadaşlarını yönetimden uzaklaştırması ve bunların karşıt konuma gelmeleri muhalefetin güçlenmesine neden olmuştur. Bununla ilgili olarak, Saakashvili, 17 Kasım 2007'de Başbakan Zurab Noğaideli'yi görevden alıp yerine Gürcistan Bankası Genel Müdürü Lado Gurgenidze'yi atamıştır.⁴¹

Saakashvili, Gül Devrimi'ni gerçekleştirirken yoksul, parçalanmış, istikrarsız ve gelecekte umudunu kaybetmiş bir ülke devralmıştı. Saakashvili, Gürcistan'da sınıflar arasındaki gelir uçurumunu yok etmeyi, refah düzeyini arttırmayı, istikrarı sağlamayı, Avrupa-Atlantik dünyası ile bütünleşmeyi, NATO'ya ve AB'ye üye olmayı, dondurulmuş çatışma bölgeleri olan Abhazya ve Güney Osetya sorunlarının bitirilmesini, Acaristan'da Aslan Abaşidze yönetiminin tasfiyesini vaatmişti. Saakashvili, dört yıllık iktidarı boyunca vaatlerinden sadece bazılarını gerçekleştirebilmiştir. Örneğin, ülkede rüşvet büyük ölçüde ortadan kalkarak, istikrar sağlanmıştır. Abaşidze tasfiye edilerek, Türkiye'nin garantörlüğüne rağmen, Acaristan'ın özerkliğinin içi boşaltılmıştır. Avrupa-Atlantik dünyası ile bütünleşme yönünde olumlu adımlar atılmış, ancak, söz konusu adımlar Gürcü halkı tarafından yeterli bulunmamıştır. Hükümetin işsizlikle mücadele programı yetersiz olarak değerlendirilmiştir.⁴²

⁴⁰ Mikhael Saakashvili, "Siyasi Bir Lider Olarak Benim İçin Örnek İnsan Atatürk'tür", **Stratejik Analiz**, Haziran 2004, C.5, Sayı:50, s.21.

⁴¹ <http://www.asam.org.tr/tr/yazigoster.asp?ID=1961&kat1=42&kat2=>, 08.09.2008.
Hasan Kanbolat, "Gürcistan Nereye Gidiyor: Demokrasiye mi? Totaliterizme mi?", 01.12.2007.

⁴² <http://www.asam.org.tr/tr/yazigoster.asp?ID=1961&kat1=42&kat2=>, 08.09.2008.
Kanbolat, "Gürcistan ...", 01.12.2007.

2003 “Gül Devrimi”nden sonra Gürcistan’ı görmeyen bir turist için, ülkedeki değişiklikler şaşırtıcıdır. Savaşta harap olan ve ihmal edilen büyük binalar yenilenmiş ve eskiden karanlık gecelerin olduğu yerlerde, artık ışıklar parlamaktadır. Yollar onarılmış ve kronik enerji sıkıntıları geçmişte kalmıştır. Para, artık, altyapı ve okullara akıtılmaktadır.

2003 yılında merkezi hükümetin kontrolü dışında bulunan Batum’un her yerinde yeni oteller inşa edilmeye başlanmıştır. Geçtiğimiz sekiz yılda Ermeni turistler geri dönmüştür. Bunun bir nedeni de, Gül Devrimi’nden sonra Cumhurbaşkanı Mikheil Saakashvili’nin, önceleri, yollardaki herhangi birinden nakit para almak dışında görevlerini tamamen yerine getirmeyen bütün trafik polislerinin işine son vermesindedir.⁴³

2004’den itibaren, yoğun Amerikan desteği gören Tiflis Yönetimi’nin en büyük amacı, Güney Osetya ve Abhazya’daki ayrılıkçı yönetimleri devirmek, yerlerine Tiflis’e bağlı yeni yönetimler oluşturmak, iki özerk bölgedeki Rus Barış Gücü’nü ülkeden çıkarmak, böylece de Gürcistan’ın toprak bütünlüğünü korumaktı. ABD’ye ve Avrupalı büyük devletlere güvenen Sakashvilli, siyasal yaşamında yapabileceği en büyük hatasını yaparak, 8 Ağustos 2008’de Güney Osetya’nın başkenti Şinvali’ye ordusunu soktu, askeri operasyon düzenledi. Rusya’nın buna yanıtı sert oldu. 5 günlük savaş sonunda Rus Ordusu, Gürcü Ordusunu geri püskürterek, Abhazya ve Güney Osetya bölgelerini tamamen kontrolü altına aldı, Gürcistan’ın Tiflis’ten sonraki en önemli şehri olan Gori’yi ele geçirdi. 26 Ağustos 2008 tarihinde Moskova Yönetimi, Abhazya ve Güney Osetya’nın bağımsızlık kararlarını tanıdı. Rusya Devlet Başkanı Medvedev, başından beri bu sorunun diplomatik yollardan çözülmesi taraftarı olduğunu, ama Gürcü yönetiminin son saldırısıyla başka seçeneklerinin kalmadığını ifade etti. Rusya bu politikasıyla ABD’ye, Batı Avrupalı büyük devletlere ve tüm dünya kamuoyuna verdiği iki önemli mesajı;

⁴³ http://www.economist.com/world/europe/displaystory.cfm?story_id=10141062, 17.11.2007.
The Economist, “Caucasian circle”, 15.11.2007.

ABD'nin kendisine karşı uyguladığı 'Çevreleme Politikasına' teslim olmayacağı, eğer ABD'nin 'arka bahçesi' Latin Amerika ise, kendisinin de 'arka bahçesinin' Kafkasya ve Orta Asya olduğu ve bu bölgelerde ne ABD'nin ne de bir başka Batılı gücün 'at koşturmasına' müsaade etmeyeceğidir." ⁴⁴

3.3. Gürcistan'ın Ekonomik Açıdan Değerlendirilmesi

3.3.1. Gürcistan'ın Genel Ekonomisi

Rüşvet ve yolsuzluk, enerji yetersizliği ve kayıt dışı ekonomi Gürcistan ekonomisini olumsuz etkileyen başlıca faktörlerdir. ⁴⁵

SSCB döneminde refah seviyesi yüksek devletlerden Gürcistan, bağımsızlığının ilk yıllarında ekonomide büyük bir çöküntü yaşamıştır. Yüksek enflasyon, sanayi ve tarım ürünleri üretiminde azalma, ülkeye gelen turist sayısında düşüş ve işsizlik oranında artış görülmüştür.

1994'te uygulamaya konan ekonomik istikrar programı sayesinde 1995'ten itibaren ekonomideki gerileme durdurulmuş ve ilk kez olumlu bir ilerleme kaydedilmiş, bundan sonraki yıllarda da ilerleme devam etmiştir. GSYİH'in 1998'deki sektörel dağılımı incelendiğinde, en büyük payın % 30 ile tarım sektöründe olduğu görülmekte; tarımı, ticaret, hizmet ve sanayi sektörleri izlemektedir. Ancak, 1998 yılının ikinci yarısı Gürcistan açısından olumsuzluklara sahne olmuştur. Abhazyaya krizi, maliye politikalarındaki başarısızlıklar ve yolsuzlukların engellenememesi, iç koşulları çok zorlaştırmıştır. Dış faktör olarak, aynı yıl, Rusya'da yaşanan ekonomik kriz de buna eklenince, ülke ekonomik bakımdan zor bir duruma düşmüştür. ⁴⁶ Gürcistan'ın ekonomik durumu, askeri gücü ve nüfusu, bölgesel güç olan Rusya'nın çok altında bir seviyededir. ⁴⁷

⁴⁴ <http://www.tasam.org/index.php?altid=2536&syf=2>, 28/08/2008.

Caner Sancaktar, "Kosova'dan Abhazyaya ve Güney Osetya'ya: Batı'nın Tutarsızlığı"

⁴⁵ http://www.tika.gov.tr/yukle/dosyalar/ULKERAPORLARI/Gurcistan_UlkeRaporu.pdf, 23.01.2008.

⁴⁶ Demir, *Türk Dış Politikası...*, s.224.

⁴⁷ Sapmaz, *Rusya'nın...*, s.49.

İhracatta genel bir azalma trendi gözlemlenmektedir. Bunun en temel sebepleri, ülke içindeki iç siyasal gelişmeler, serbest pazar ekonomisine geçişte yaşanan sorunlar, enerji kıtlığı, modern yöntemlerin uygulanamamasıdır. İthalatta ise, ihracatın tam tersine bir artışa rastlanmamıştır. Ekonomik aktivitelerin artışı ve tüketim mallarına olan talebin artması ve özellikle ülke ekonomisinin dışa bağımlı olması bu gelişmede rol oynamıştır. İhracat ürünleri genelde hammadde ve doğal kaynak niteliğindeki ürünlerdir.

İthalat yapılan ülkelere bakıldığında, yine ilk sırayı Rusya almakta ve de Rusya'yı, Azerbaycan, Türkiye, ABD, Ukrayna gibi ülkeler izlemektedir. İthalatı yapılan ürünler içinde ilk sırada petrol ve petrol ürünleri vardır. Ardından makina teçhizat, hafif sanayi ürünleri ve gıda sanayi ürünleri yer almaktadır.

Yabancı sermayelerin en fazla rağbet ettiği sektörler ise, sanayi, iletişim ve gıda sektörleridir. 1992 – 1998 arasında Gürcistan'a yatırım yapan ülkelere bakıldığında ilk sırayı İsrail almakta, onu, İrlanda, Rusya, İngiltere, Türkiye ve ABD izlemektedir. AB, Gürcistan ile ilişkilerini ilerletmekte ve bir çok konuda destek vermektedir.⁴⁸

2004 sonrası, Gürcistan'a en fazla dış yatırım yapan ülkelerin başında gelen ABD'nin, ülke kalkınmasına ayırdığı ekonomik ve siyasi programlar çerçevesindeki yardımları sırasıyla şöyle söyleyebiliriz:⁴⁹

- Eğitim ve ortaklık,
- Bölgesel istikrar ve güvenlik,
- Ekonominin gelişimi ve yapılanması,
- Sosyal ve insani yardımlar,

⁴⁸ Demir, **Türk Dış Politikası...**, s.228.

⁴⁹ Hasanoğlu, Cemilli, **Güney Kafkasya'da...**,s.125.

- Ticari ve yatırımlar,
- Enerji,
- Demokrasinin gelişimi programlarıdır.

Türkiye ile Gürcistan arasındaki ekonomik ilişkiler de, son yıllarda meydana gelen yabancı yatırım ortamının ülkede iyileştirilmesi ve ekonominin düzelmesi ile hızlı bir gelişim içine girmiştir. 2002’de Türkiye’nin Gürcistan ile 241 milyon Dolar olan dış ticaret hacmi, 2006’da 600 milyon Doları aşmıştır. 2006 itibarıyla Türk müteahhitlerince üstlenilen projelerin toplam değeri 350 milyon Dolar civarındadır. Böylelikle de, Türkiye, Gürcistan’da dördüncü büyük yatırımcı ülke konumuna gelmiştir.⁵⁰

Son yıllarda sanayi, ticaret, ulaşım, otel ve lokanta hizmetleri ve iletişim sektörlerinde ekonomik anlamda büyüme gözlemlenmektedir.

İnşaat sektörü, ülke ekonomisinin dinamik şekilde büyüyen sektörlerinden birisi olmakla beraber, bu alandaki faaliyetlerin temeli iç pazara yönelik ihtiyaçlardır. Ancak dış kaynaklardan finanse edilmiş Bakü-Supsa ve Bakü-Ceyhan petrol boru hatları, Şahdeniz-Türkiye gaz boru hattı, enerji ve iletişim alanlarında gerçekleştirilen uluslararası rehabilitasyon projeleri de göz önünde bulundurulmalıdır.⁵¹

3.3.2. Özelleştirme

Gürcistan’da 1990’lı yılların başlarında özelleştirme süreci başlamıştır. Özelleştirme, ekonominin yeniden yapılandırılmasında ve pazar ekonomisine geçiş sürecinde kullanılan önemli araçlardan bir tanesidir.

Gürcistan’ın ekonomik reformları, ülkenin altyapısının ve stratejik işletmeler hariç, sanayinin tamamen özelleştirilmesini kapsamaktadır.

⁵⁰ Hasan Kanbolat, “AB’nin Güney Kafkasya İle İlişkileri Ve Türkiye’nin Rolü”, ASAM, 2007.

⁵¹ http://www.tika.gov.tr/yukle/dosyalar/ULKERAPORLARI/Gurcistan_UlkeRaporu.pdf, 23.01.2008.

Gürcistan'da küçük ve orta ölçekli yatırımların %80'i özelleştirilmiştir. Sektörel bazda bakıldığında ise, özelleştirilen işletmelerin yüzde 28,5'i tarım, yüzde 18,5'i inşaat ve yüzde 15,2'si sanayi sektöründedir. Özelleştirme oranının en düşük olduğu sektör enerji sektörü olarak gözlemlenmektedir.⁵²

3.3.3. Bankacılık ve Finans

Gürcistan'da Gürcistan Milli (Merkez) Bankası ve ticari bankalardan oluşan bankacılık sisteminin kurulma süreci 1991 yılından itibaren başlamıştır. Gürcistan'daki bankacılık sistemi, Gürcistan Milli (Merkez) Bankası ve ticari bankalardan oluşmaktadır. Gürcistan Milli Bankası, Merkez Bankası'nın görevlerine sahip olmakla beraber, yabancı ticari bankalar da Gürcistan'da kendi şubelerini açabilmekte veya Gürcü ticari bankaların hissedarları olabilmektedirler.

1995 yılı itibariyle Gürcistan Milli (Merkez) Bankası'nın gözetim politikası, dünyada başta gelen sanayi ülkeleri ile BIS -"Bankacılık Gözetimi Bazeli Komitesi" tarafından yayımlanan "Banka Gözetiminde 25 Temel İlke"ye dayanmaktadır. Ticari banka faaliyetlerinin değerlendirilme ve denetim yöntemi olarak ise tüm ülkelere bilinen ve kullanılan CAMEL sistemi⁵³ uygulanmaktadır. Bankacılık gözetimi ile ilgili lisanslama, yönetim, mülkiyet, sermaye kifayeti, kredi politikası, aktiflerin sınıflandırılması, kredi toplama, mali, kredi, kur v.s. riskleri, iç kontrolü ve audit gibi çeşitli konuları içeren bankacılık denetim kuralları ve işlemleri de her yıl geliştirilmektedir.

⁵² http://www.tika.gov.tr/yukle/dosyalar/ULKERAPORLARI/Gurcistan_UlkeRaporu.pdf, 23.01.2008.

⁵³ CAMEL sistemi, bankacılıkta, iyi bir bankanın sahip olması gereken unsurları belirler. CAMELdeve demektir.

C harfi (capital adequacy) sermaye yeterliliği,

A harfi (asset quality) aktif kalitesi,

M harfi(management) banka yönetimi,

E harfi (earnings) kazançları, karlılığı,

L harfi (liquidity) likiditeyi temsil eder.

Bankacılık sektörünün geliştirilmesi ile beraber, Gürcistan bankacılık sisteminin esas temeli olan ve bankacılık sisteminin istikrarlılık kalitesini gösteren bankalar ortaya çıkmıştır. Bu dönemde Gürcistan'da 25 banka faaliyette bulunmasına rağmen, bankacılık sektöründe mevcut toplam aktiflerin %81'i, taahhütlerin %87'si ve mevduatın % 86'sı büyük 7 bankada bulunmaktadır. Bankacılık sektöründeki finans verilerinin artırılması da bu 7 bankanın aktif faaliyetlerinin sonucudur.⁵⁴

Gürcistan'da bankacılık sektöründe sorunlar mevcut olup, bunların çözülmesi Gürcistan Milli (Merkez) Bankası'nın öncelikli faaliyetlerindedir. Mevcut sorunlar ise; bankaların sermaye toplamalarının seviyesinin düşük olması, bankacılık sistemine karşı yetersiz güven ve kayıt dışı ekonominin önemli boyutta olması, banka dışında mevcut paranın bankacılık ağlarında toplanmasına engel olmasıdır. Bu durum da, bankacılık sistemindeki kredi kaynaklarında açığa neden olmaktadır.

Ülkede gerçekleştirilen bankacılık reformları neticesinde, ticari bankaların sayısının azaltılması, devlet bankalarının özelleştirilmesi, banka ürünleri hacminin artışı, banka hizmetlerinin geliştirilmesi, uluslararası standartlara uygun denetim politika ve prosedürlerinin pratikte uygulanması, kalite ve miktar göstergelerinin yükselmesi, sağlam rekabet ortamının oluşturulması yönünde bazı gelişmeler sağlanmıştır. Dolayısıyla, bankacılık sisteminin alt yapısı bugünkü piyasa şartlarına uygun olup bankacılık sisteminden yararlanmak isteyen gerçek ve tüzel kişilerinin artan taleplerini karşılayabilir duruma gelmiştir. Ancak, tüm bu ilerlemelere rağmen, Gürcistan bankacılık sistemi hala gelişme sürecinde olup, beklenen gelişmenin sağlanması için reformlara devam edilmesi ve gerekli tedbirlerin alınması gerekmektedir.

⁵⁴ http://tarimsalpazarlama.com/upload/files/Gurcistan_UlkeRaporu.pdf , 04.09.2008.

Ayrıca, uluslararası para transferlerinde SWIFT sistemi⁵⁵, ülke içindeki para transferlerinde ise RTGS sistemi kullanılmaktadır. Para transferi için uygulanan faizler de bankalara göre değişmektedir. 2000 yılında faaliyete başlayan Gürcistan Menkul Kıymetler Borsası⁵⁶ ise son derece küçük ve likit olmayan bir borsadır.

3.3.4. Sanayii

Sanayi sektörü de Gürcistan açısından kayda değer bir öneme sahiptir ve başlıca sanayi kolları arasında; demir-çelik, demir dışı metalurji, mühendislik, kimya, inşaat malzemeleri, hafif sanayi ve ağaç işleme, gıda işleme, makine , metal işleme, kereste, kağıt, kimya ve petro kimya sanayi, elektrik üretimi, petrol ürünleri, un, hububat işleme ve yem sanayi yer almaktadır.⁵⁷ Ülkenin sınai yapısı esas itibarı ile demir-çelik işletme tesisleri ile manganez işleme tesislerine dayalıdır, ancak, tesisler gerek teknolojik yetersizlik ve gerekse kapatılmayan enerji açığı nedeniyle verimli işletilme imkanından mahrumdur. Tesislerin işletilebilmesi ve de malzeme sevkiyatının yapılabilmesi için elektrik enerjisine ihtiyaç vardır. İşletmelerin verimli bir şekilde işletilebilmesi ve ekonominin üzerinde yük olmaktan çıkarılabilmesi için başlamış olan özelleştirme çabalarına hız verilmesi önem taşımaktadır.⁵⁸

Sanayi üretiminin % 60'ı gıda ve hafif sanayi ürünlerinden oluşmaktadır. Hafif sanayi kapsamında yün, deri, saf ipek, naylon ve pamuk gibi hammaddeler dışarıdan ithal edilerek, tekstil, örgü, giyim eşyası ve

⁵⁵ Merkezi Brüksel'de bulunan ve kar amacı gütmeyen SWIFT, 1973 yılında kooperatif şeklinde kurulmuş ve 1977 yılında hizmet vermeye başlamıştır. Amacı, EFT gibi daha önce posta, teleks ve telgrafla gönderilen uluslararası bankacılık mesajlarının elektronik haberleşme ağı ile iletilmesi ve control edilmesi olanağını tüm üye bankalara sağlamaktır.

(bkz.: <http://www.tcmb.gov.tr/research/discus/dpaper42.pdf>)

⁵⁶ <http://www.carpetrium.com/dosya/pdf/ulkebilgisi/gurcistan/pdf>, 09.09.2008.

⁵⁷ Demir, **Türk Dış Politikası...**, s.225.

⁵⁸ Mert, **Türkiye'nin Kafkasya...**, s.48.

ayakkabı üretiminin gerçekleştirilmesi sağlanmaktadır.⁵⁹ Sanayi şirketleri için en önemli problemler, yüksek maliyetler ve enerji kıtlığıdır.

Ülkenin en büyük iki tesisi, Zestafoni Demir Alaşımları İşletmeleri ve Rustavi Metal İşletmeleri'dir.

3.3.5. Enerji

Gürcistan'ın sahip olduğu en önemli avantajı, coğrafi konumu nedeniyle, Avrupa ile Orta Asya arasında köprü niteliği sağlamasıdır. Bu konumu sayesinde, Orta Asya ve Azeri petrolü buradan geçmekte ve Gürcistan'a ekonomik bir kazanç sağlamaktadır.

Enerji ve enerji kaynakları, Gürcistan ekonomisi açısından hayati rol oynamaktadır. Gürcistan, elektrik enerjisinin % 80'ini hidroelektrik santrallerinden sağlamaktadır. Kendi petrol ihtiyacını karşılayamamaktadır, ancak, ülkenin önemli rezervlere sahip olduğu tahmin edilmektedir. Bağımsızlık sonrasında yaşanan ekonomik krizin en büyük nedeni enerji üretimindeki yetersizliktir. Enerji problemi, sanayinin gelişmesinin önünde ciddi bir engel oluşturmaktadır. Ülkenin petrol ve doğal gaz rezervleri kısıtlıdır. Az miktarda kömür ve petrole sahip ülkede mevcut petrol ve kömür üretimi ihtiyacın ancak % 5'ini karşılamaktadır.⁶⁰

Hidro elektrik üretiminde büyük potansiyele sahip olan Gürcistan, bu potansiyelin ancak % 10-20'sini kullanmaktadır. Ülkede özellikle kış aylarında enerji sıkıntısı çekilmektedir. Ülke ekonomisi, enerji alanında, özellikle Türkmenistan ve Rusya'ya⁶¹, ekonomik olarak da Batı'ya ve ABD'ye bağlanmak zorunda kalmıştır.

⁵⁹ http://www.tika.gov.tr/yukle/dosyalar/ULKERAPORLARI/Gurcistan_UlkeRaporu.pdf, 23.01.2008.

⁶⁰ http://www.tika.gov.tr/yukle/dosyalar/ULKERAPORLARI/Gurcistan_UlkeRaporu.pdf, 23.01.2008.

⁶¹ Demir, **Türk Dış Politikası...**, s.226.

3.3.6. İnşaat

Petrol boru hatları inşası ve uluslararası kuruluşların finansman desteğiyle artan altyapı projelerinin de etkisiyle, inşaat sektörü, son yıllarda, gözle görülür bir büyüme eğilimine girmiştir.

Başkent Tiflis'te binaların bir çoğu bakımsız ve eski durumdadır. Son yıllardaki iyileştirme çabalarına rağmen, şehirdeki yolların halen onarıma ihtiyacı bulunmaktadır.⁶² Ülkede ağırlıklı olarak bina inşaatı ve mevcut binaların onarılması faaliyetleri göze çarpmakla birlikte, devrim sonrasında ülkenin kalkındırılmasına yönelik planlar çerçevesinde ve uluslararası finans kuruluşlarından yaratılabilen kaynaklar ölçüsünde altyapı projelerinin de (yol, baraj, enerji santrali, havaalanı v.b.) hayata geçirilmeye başlandığı gözlenmektedir.

Gürcistan'da taahüt işlerinin büyük çoğunluğu özel sektör tarafından ve daha ziyade küçük ölçekli şirketler tarafından yürütüldüğü için, hükümet çok az taahhüt işi üstlenmektedir. Ülkedeki inşaat faaliyetlerinin gerçek değerinin hesaplanması, faaliyetlerin en önemli kısmının kayıt dışı ekonomide gerçekleştirilmesi sebebiyle mümkün olamamakta, sadece büyük projelerin resmi değerleri temin edilebilmektedir. İşadamları genelde vergiden kaçınmak amacı ile inşaat projelerinin gerçek maliyetlerini saklamaktadır. Hükümete göre de inşaat faaliyetlerinin yaklaşık %60'ı kaydedilmemektedir.⁶³

Yabancı yatırımların % 64,9'u inşaat-montaj sektöründe faaliyet göstermektedir.⁶⁴ Bu kapsamda Türk müteahhitlik firmalarının Gürcistan'da tamamladıkları ve halihazırda devam ettikleri önemli projeler bulunmaktadır. Ülkede ekonomik istikrarın sağlanması sonucuna bağlı olarak, inşaat sektörünün gelecekte de ön planda olacağı öngörülmektedir.

⁶² <http://www.musavirlikler.gov.tr/upload/GUR/muteahhitlik%20raporu%202007.doc>, 04.09.2008.

⁶³ <http://kobi.mynet.com/pdf/Gurcistan.pdf>, 04.09.2008.

⁶⁴ http://www.tika.gov.tr/yukle/dosyalar/ULKERAPORLARI/Gurcistan_UlkeRaporu.pdf, 23.01.2008.

3.3.7. Tarım ve Hayvancılık

Bağımsızlık sonrasında başlayan ekonomik kriz, ekonominin bir çok kolunu yok etmiş ve tarım, Gürcistan ekonomisinin belkemiği olmuştur. Bu nedenle de, ekonomideki en önemli yeri tarım ve ormancılık sektörü almaktadır. Nüfusun yaklaşık % 40'ı tarım sektöründe istihdam edilmektedir. Sovyetler döneminde, narenciye, meyve, şaraplık üzüm ve sebze üretimiyle birliğin başlıca tarım ürünleri üreticisi konumunda bulunmuştur. Topraklarının yarıya yakını tarımsal üretim için kullanılmasına rağmen, tahıl ihtiyacının yarısını ithal etmek zorunda kalmıştır. Son yıllarda tarımsal üretim, özel sektör tarafından işletilmeye başlanmıştır. Yurt dışından bulunan ucuz tarımsal krediler, tarım sektörünün son yıllarda gelişmesinde önemli rol oynamıştır. Devlet, sadece çay ve tohum üretiminde aktif durumdadır. Gürcistan'ın başlıca tarım ürünleri, tütün, çay, narenciye, ayçiçeği ve şaraplık üzümdür.

Fındık yetiştiriciliğinde dünyada ilk on ülkede yer alan Gürcistan, önemli ölçüde çay ve fındık yetiştirme kapasitesine de sahiptir. Gürcistan tahıl ihtiyacının % 80'ini ithal etmektedir.⁶⁵

Modern ekipman ve yüksek kaliteli gübre çeşitlerinin yetersizliği, standardizasyon eksikliği, ürünlerin transferi ve ambalaj konularında karşılaşılan problemler, ürünlerin işlenmesi için gerekli entegre tesislerin olmayışı, tarım sektörünün gelişimini engelleyen başlıca sebeplerdendir. Özellikle sektörde büyük üreticilerin yer almayışı, toprakların çok parçalanmış olması, üretilen ürünleri toplayan toptancıların bulunmayışı, ürünlerin transferini ve pazarlanmasını güçleştirmektedir.

Ülkenin coğrafi ve iklim koşulları hayvan yetiştiriciliği için oldukça elverişli olmasına rağmen, Gürcistan'da hayvan yetiştiriciliğine yeterli ilgi

⁶⁵ http://www.tika.gov.tr/yukle/dosyalar/ULKERAPORLARI/Gurcistan_UlkeRaporu.pdf, 23.01.2008.

duyulmadığı gözlenmektedir ve bu sebeple de hayvancılık, bağımsızlık sonrasında büyük bir gerileme göstermiştir.⁶⁶

3.3.8. Ulaştırma ve Haberleşme

Gürcistan, stratejik konumu itibariyle bölgede Kuzey-Güney ve Doğu-Batı koridorunda çok önemli bir konuma sahiptir. Bu nedenle de, ulaşım sektörü öncelikli sektörler arasında kabul edilmektedir. Ulaşım ve iletişim, Gürcistan'da en hızlı gelişen sektörler arasında yer almaktadır. Gürcistan, uluslararası havacılık, denizcilik, demiryolu ve kara ulaşımı alanlarında 80 ülke ile ikili anlaşmalar imzalamıştır.

Gürcistan'daki kara yollarının toplam uzunluğu yaklaşık 20.000 km.'dir. Bunun 1.474 km' si uluslararası yollardır. Yolların inşaat ve tamirat işleri hem hükümet tarafından, hem de uluslararası kuruluşlar (Dünya Bankası, Avrupa Birliği) tarafından finanse edilmektedir.

Türkiye ile Gürcistan arasında yolcu ve ticari taşımacılığın yoğun olarak yapıldığı güzergah, Hopa –Sarp-Batum karayoludur. Ayrıca, bunun yanı sıra, Posof – Vale karayolu da mevcuttur.

Gürcistan'ın demiryolları 125 yıllık bir maziye sahiptir. Ülkenin mevcut 1.538 km'lik demiryolu ağı ülkeyi, Rusya ile Bakü, Erivan ve Karadeniz limanlarına bağlamaktadır. Kars -Tiflis Demir Yolu'nun inşasına ilişkin olarak Türkiye ile Gürcistan arasında anlaşmaya varılmıştır. Bu demir yolu sayesinde, Gürcistan'ın Batı Avrupa ve Akdeniz'e ulaşma imkanı artacak, Türkiye ise, Kafkasya ve Orta Asya ile daha ucuz ve daha kısa ulaşım koridoruna sahip olacaktır.⁶⁷

⁶⁶ DEİK, Gürcistan Ekonomisi ve Türkiye ile İlişkileri, Ocak 2000, s.3-4.

⁶⁷ http://www.tika.gov.tr/yukle/dosyalar/ULKERAPORLARI/Gurcistan_UlkeRaporu.pdf, 23.01.2008.

Hem bölge ülkeleri arasında ticaret, hem de Azerbaycan ile Ermenistan'ın dünyaya açılmaları bakımından, Gürcistan'ın Karadeniz limanları Batum ve Poti, ayrı bir öneme sahiptir. Limanlar, bugün için yeterli olmalarına karşın modernizasyona ihtiyaçları vardır ve bu yönde çalışmalar yapılmaktadır.⁶⁸

Gürcistan'ın hava ulaşımı, en büyüğü Air Zena-Gürcistan Havayolları olan birkaç yerli firma tarafından sürdürülmektedir. Ayrıca, British Airline ve Türk Hava Yolları'nın da seferleri mevcuttur.

Gürcistan'da iletişim sektörü gelişme süreci içinde olup, yatırımların artırılması yönünde büyük çaba gösterilmektedir. İletişim alanındaki yabancı yatırımcılar arasında DAEWOO (ABD), "TURKCELL" (Türkiye- Finlandiya) "TELRAD" (İsrail) ve "METROMEDIA" (ABD) yer almaktadırlar.⁶⁹

3.3.9. Turizm

Gürcistan, Karadeniz'e bakan sahil şeridi, kış turizmine bağlı elverişli dağları, tarihi ve kültürel zenginlikleri ile bir turizm potansiyeline sahiptir. Ayrıca ülkeye, zengin termal su kaynakları ve kaplıcaları için gelen önemli sayıda turist vardır.

Ancak, 1990'lı yılların başında yaşanan güvenlik sorunları ve ekonomik durgunluk nedeniyle, ülkenin turizmi gelişme kaydedememiş ve ülkeye gelen turist sayısında büyük düşüş yaşanmıştır. Konaklama, uluslararası ulaşım hizmetleri ve diğer bir çok altyapı unsurunun geliştirilmesine gerek duyulmaktadır.

⁶⁸ Mert, *Türkiye'nin Kafkasya...*, s.48.

⁶⁹ http://www.tika.gov.tr/yukle/dosyalar/ULKERAPORLARI/Gurcistan_UlkeRaporu.pdf, 23.01.2008.

Ülkedeki turizm sektörünün gelişmesine engel olan 5 önemli sorun şöyle sıralanmaktadır:

- Kaliteli personel ve hizmet eksikliği
- Reklam eksikliği ve imaj problemi
- Turistik faaliyetlerin yelpazesinin dar oluşu
- Yetersiz turizm altyapısı
- Güvenlik

Dünya Turizm Örgütü (WTO) ve UNESCO'nun işbirliğinde "İpek Yolu Projesi"nin uygulanması desteklenmiştir. Bu projenin amacı, katılımcı ülkeler arasındaki alt yapı gelişiminin teşvik edilmesidir.⁷⁰

3.4. Gürcistan'ın Diğer Önemli Aktörlerle İlişkileri

Bölge içi çelişkiler sıcak çatışmaların ortaya çıkmasına neden olmakta ve ikinci düzlemdeki aktörleri içine çekebilecek boyutta risk alanları meydana getirmektedir. Örnek verecek olunursa, Transkafkasya'daki Ermenistan – Azerbaycan çatışması ve Kuzey Kafkasya'daki Rus-Çeçen savaşı, Türk – Rus ilişkilerini; Gürcü – Abhaz çatışması ve gerilimi ise Türkiye – Gürcistan, Rusya – Gürcistan ilişkilerini direkt olarak etkilemektedir.⁷¹

Gürcistan, bağımsızlığının ardından, yüzünü tamamen Batı'ya dönmüştür ve Rusya Federasyonu ile belirgin olarak çatışma yaşamaktadır.

Bölgede mevcut olan veya bölgeye ilgi gösteren NATO, AB, AGİT, BDT, GUUAM ve Karadeniz Ekonomik İşbirliği Teşkilatı gibi örgütler de bölgenin dinamikleri içerisinde çok önemli bir yere sahiptirler.

⁷⁰ http://www.tika.gov.tr/yukle/dosyalar/ULKERAPORLARI/Gurcistan_UlkeRaporu.pdf, 23.01.2008.

⁷¹ Ahmet Davutoğlu, **Stratejik Derinlik: Türkiye'nin Uluslararası Konumu**, İstanbul, Küre Yayınları, 19.baskı, 2004, sf.126.

21 Aralık 1991 tarihinde imzalanan Belojevskaya Puşa (Minsk Antlaşması) Antlaşması'yla SSCB'nin hukuki varlığının sona ermiş ve Azerbaycan, Gürcistan ile Ermenistan, Transkafkasya'da üç bağımsız devlet olarak ortaya çıkmıştır. İki yüzyılı aşkın bir süre, önce Çarlık Rusya'sı, ardından da SSCB'nin hakimiyeti altında yaşayan bu devletler, bağımsızlıklarını elde eder etmez, Rusya Federasyonu, Bağımsız Devletler Topluluğu, Avrasya, v.b. aktörleri içeren Doğu'dan, ABD, AB, NATO, vb. aktörlerin olduğu Batı'ya doğru jeopolitik bir kayış yaşamaya başlamışlardır.⁷²

Günümüzde Gürcistan, Rusya ile örtülü mücadelesini devam ettirmektedir. Türkiye, ABD ve diğer batılı güçler, Gürcistan için önemli birer denge unsurudurlar ve Rusya'ya karşı ayakta kalmasının en büyük güvencesini oluşturmaktadır.

Bu süreçte, Gürcistan, bir yandan Batı'ya açılmaya, Batı'yla işbirliğini geliştirmeye ve entegre olmaya çalışırken, diğer taraftan da Sovyet döneminde "büyük kardeş" olarak adlandırılan Rusya'yı kızdırmamaya itina göstererek, ilişkilerini bozmamak için yoğun çaba sarfetmişlerdir.

Gürcü siyasal düşüncesinde Rusya bugün evrensel değerler haline gelen kavramların zıttı olmakla beraber, bu değerlere bağlı olmayan ve bu değerleri çiğneyen bir devlettir. Buna karşılık, bu değerlere bağlı ülkeler Gürcistan'a daima güven vermiştir. Bu çerçevede, söz konusu değerlerin, günümüzde koruyucusu konumunda olan ABD ve Avrupa Birliği ile daha yakın hissedilerek, ilişkilerin geliştirilmesine ve ilerletilmesine çalışılmıştır. Türkiye de bu çerçevede kabul edilmiş, hatta Tiflis'in bölgede güvенеbileceği tek ülke haline gelmiştir.

⁷² Sapmaz, **Rusya'nın...**, s.43.

3.4.1. Bağımsız Devletler Topluluğu (BDT)

BDT, Estonya, Letonya ve Litvanya dışındaki eski Sovyet Cumhuriyetleri'nden oluşmaktadır. Topluluğun amacı, işbirliği yoluyla, SSCB sonrasında ortaya çıkan problemleri çözümlenektir.⁷³ BDT'de hegemon güvenlik alanlarında işbirliği önemlidir,⁷⁴ ancak, Rusya Federasyonu'nun, BDT'yi kurmaktaki asıl amacı, Post-Sovyet devletlerini kendi etki ve nüfuz alanında tutmak istemesinden kaynaklanmaktadır.⁷⁵ BDT, Rusya Federasyonu için SSCB sonrasında en önemli örgüt olmuştur.

Gürcistan tüm direnişlere rağmen Rus taktikleri neticesinde 19 Nisan 1994'de BDT'ye katılmak zorunda kalmıştır.⁷⁶ Böylelikle de, Gürcistan, her türlü Rus etkisine açık hale gelmiş ve bağımsızlığı bir nevi ipotek altına alınmıştır.

Kollektif Güvenlik Antlaşması Örgütü'ne⁷⁷ üye olmayan BDT üyesi ülkelerinden, Azerbaycan, Gürcistan, Ukrayna ve Moldova, Batı eksenli ülkeler olarak değerlendirilmektedir. Bazı BDT üyeleri, Rusya Federasyonu'na karşı takındıkları tavırlar sebebiyle, örgütte eşit statü edinememişlerdir. BDT içerisinde dikey entegrasyonu sağlayamayan Rusya Federasyonu'na karşı bazı muhalif gruplaşmalar ortaya çıkmıştır. Bunlardan en önemlisi GUUAM'dır.

⁷³ Erel Tellal, "Rusya'yla İlişkiler", **Türk Dış Politikası**, Baskın Oran (Ed.), İstanbul, İletişim Yayınları, C.II, 8. bsk., 2005, s.543.

⁷⁴ Mert, **Türkiye'nin Kafkasya...**, s.164.

⁷⁵ Sapmaz, **Rusya'nın...**, s.135.

⁷⁶ Cumhuriyet Gazetesi, 03.03.1994.

⁷⁷ Kollektif Güvenlik Antlaşması Örgütü, Ermenistan, Belarus, Kırgızistan, Kazakistan, Özbekistan, Tacikistan ve Rusya'nın üye olduğu bir güvenlik teşkilatıdır. Örgütün son olağan zirvesi 3 Eylül'de Erivan'da gerçekleştirilmiştir. Örgütün dönem başkanlığını da 5 Eylül'den itibaren Kırgızistan'dan bu görevi devralan Ermenistan yürütmektedir.

GUUAM⁷⁸; Gürcistan, Ukrayna, Azerbaycan ve Moldova arasında resmi nitelik taşımayan siyasi bir oluşum olarak, 10 Ekim 1997'de Strasburg'da yapılan AB zirvesinde meydana gelmiştir. Bu oluşumu etkileyen ana etken olarak, Rusya Federasyonu'nun, 1997 yılı başlarında AKKA kanat indirimleri konusunda revizyona gitmeye başlamış olması gösterilebilir.⁷⁹

GUUAM'a üye olan devletler, BDT üyeliğinin kendilerine ekonomik fayda ve en önemlisi güvenlik garantisi sağlamakta yetersiz kaldığı yönünde düşünceye sahiptirler.

2008 yılında patlak veren Rusya – Gürcistan krizinden sonra, Gürcistan Cumhurbaşkanı Mikheil Saakashvili, 11 Ağustos 2008 tarihinde, meclis önünde yapılan mitingde, Rusya liderliğindeki BDT'den çıkmaya karar verdiklerini açıklamış, bunun üzerine de Gürcistan Meclisi, yaptığı toplantıda Gürcistan'ın Bağımsız Devletler Topluluğu'ndan ayrılmasını onaylamıştır.⁸⁰

3.4.2. Gürcistan AB İlişkileri

Uluslararası alanda saygın bir konuma sahip olmak isteyen Gürcistan, Avrupa'dan Orta Asya'ya uzanan bir köprü niteliğini taşıma amacı gütmektedir. İç politik istikrarın sağlanmasında zorluk çeken Gürcistan'da yönetim, uluslararası platformlarda kendini kabul ettirme gayreti içindedir.

Sevardnadze'nin yönetimi devralmasını takiben, ABD, AB ülkelerinin yanı sıra pek çok ülke tarafından bağımsızlığı tanınan Gürcistan'ın BM'ye üyeliği Temmuz 1992'de onaylanmıştır.⁸¹

⁷⁸ GUUAM'ın dönem başkanlığını yapan Moldova, 5 Mayıs 2005 tarihinde Taşkent'ten, Özbekistan'ın söz konusu kuruluşun çekildiğine dair resmî bir bildiri almıştır. (bkz.: <http://asam.org.tr/tr/yazigoster.asp?kat1=6&ID=580>, 04.09.2008.

İlyas Kamalov, "GUUAM Bir "U"sunu Kaybetti", 05.05.2005.)

⁷⁹ Nurşin A.Güney, "AKKA'nın Yeni Koşullara Uyarlanması ve Türkiye'nin Güvenliği", **Türkiye'nin Ulusal Güvenlik ve Dış Politika Gündeminde Doksanlı Yıllar: En Uzun On Yıl**, Gencer Özcan, Şule Kut (Ed.), İstanbul, Büke Yayıncılık, 2000, s.169.

⁸⁰ <http://www.stargazete.com/dunya/gurcistanin-bdtten-ayrilmasina-onay-120787.htm>, 31.10.2008.

⁸¹ Mert, **Türkiye'nin Kafkasya...**, s.245.

Mikheil Saakashvili ise, 20 Mayıs 2004 tarihi itibariyle Türkiye'ye yaptığı ziyarette, Kıbrıs'ın her iki kesiminde yapılan halk oylaması ile ilgili bir soru üzerine: *"Biz Kıbrıs'a BM'nin gözüyle bakıyoruz. BM ne şekilde tavır alırsa, Gürcistan'da aynı tavırla hareket edecektir."* açıklaması, Gürcistan'ın şu an ve geleceğe yönelik hangi dış politik tavırla hareket ediyor olacağını idrak edebilmemizi sağlamıştır.⁸²

Ağustos 2008'de, Rusya'nın Abhazya ve Güney Osetya'nın bağımsızlığını tanınması ve konuyla ilgili sert ve cesur açıklamalarda bulunması, Batı İttifakı'nın sert tepkisine neden olmuştur. ABD, Fransa, İngiltere ve Almanya devletleri ile Batı İttifakı'nın kontrolü altında olan AGİT, NATO, AB, Avrupa Konseyi örgütleri Rusya'yı sert bir biçimde eleştiren ve kınayan açıklamalarda bulunmuşlardır. BM'den de, Rusya'nın tanıma kararını tasvip etmeyen bir açıklama yapılmıştır.⁸³

Dolayısıyla, BM üyesi Gürcistan içinde yer alan Abhazya ve Güney Osetya özerk bölgelerinin tek taraflı olarak bağımsızlıklarını ilan etmeleri, Rusya'nın da bu iki bağımsızlık kararını tanınması ve böylece BM üyesi olan Gürcistan'ın ülkesel bütünlüğünün bozulması günümüz uluslararası hukuk kurallarına aykırıdır. ABD'nin ve diğer Batılı güçlerin tavrı bu yöndedir. Ancak, Kafkaslar'da yaşanan kriz, gösterdiği tüm desteğe rağmen, AB'nin zayıflıklarını ve iç sorunlarını bir kez daha ortaya çıkarmıştır.

AB'nin zaman zaman Rusya'ya bağımlılığının endişe verici boyutlarda olduğu açıkça görülmektedir. Öyle ki, AB'nin, özellikle bazı üyelerinin, Rusya'nın çok daha sert yaptırımları hak ettiğine inanmasına rağmen, bu yönde herhangi bir adım atmaya cesaret edemediği görülmektedir.

⁸² Mert, *Türkiye'nin Kafkasya...*, s.246.

⁸³ <http://www.tasam.org/index.php?altid=2536&syf=2> 28/08/2008.

Caner Sancaktar, "Kosova'dan ..."

Gürcistan, topraklarındaki askerlerinin tamamını çekene kadar, Rusya ile AB arasındaki ortaklık görüşmelerinin askıya alınmasına karar verilmiştir.⁸⁴

3.4.3. Gürcistan ABD İlişkileri

ABD'nin "demokrasi", "insan hakları" ve "özgürlük" söylemlerinin arkasında aradığı gerçek hedef aslında "güvenlik"tir.⁸⁵ ABD, Gürcistan'a ihtiyaç duyduğu bağımsızlığına ve toprak bütünlüğüne yönelik tehdit olarak algıladığı Rus baskılarına karşı desteğini her fırsatta dile getirmektedir. Gürcistan'ın hem petrol ve doğalgaz boru hatlarının geçeceği ülke olması, hem de kara ulaşım koridorundaki kilit rolü itibarıyla ABD, bölgede güvenliği ve istikrarı sağlamayı ve de Gürcistan'ın bağımsızlığını ve toprak bütünlüğünü sağlamayı vazife olarak üstlenmiştir.

Ağırlıklı olarak 1996 yılında başlayan Gürcü-ABD ilişkileri, Gürcistan'ın jeopolitik konumu ve Batı ile bütünleşme stratejisi nedeniyle müttefiklik mertebesine ulaşmıştır.

ABD'nin, Gürcistan'ı desteklemesine ve Rusya'yı Çeçen politikaları yüzünden eleştirmesine rağmen, 11 Eylül terör saldırısı öncesi dönemde, Rusya'yı tahrik etmemek amacıyla, bu destek ve eleştiri politikaları zayıf bir seyir izlemekte ve somut bir sonuca ulaşamamıştı. ABD, bir taraftan istikrar arayışında ve Rusya'yı bölgede zayıflatma çabası peşindeyken, diğer taraftan da etkin olan Ermeni lobisi yüzünden Azerbaycan'a karşı Ermenistan yanlısı bir tutum sergilemiştir.⁸⁶

⁸⁴ <http://www.asam.org.tr/tr/yazigoster.asp?ID=2579&kat2=1> , 08.09.2008

Deniz Altınbaş, "Kafkaslar'daki Kriz Türkiye'nin AB İçin Önemi Ortaya Çıkaracak", 05.09.2008.

⁸⁵ Ramil Memedov, "Büyük Orta Doğu Projesi ve Güney Kafkasya Üzerine", **Stratejik Öngörü**, TASAM, No:2, 2004, s:87.

⁸⁶ İdris Bal, "Turkey-USA Relations and Impacts of 2003 Iraq War", **Turkish Foreign Policy in Post Cold War Era**, İdris Bal (Ed.), Florida USA, Brown Walker Press, 2004. s.124.

3.4.3.1. Z. Gamsahurdia Dönemi Gürcistan – ABD İlişkileri

Gürcistan'da Gamsahurdia döneminde Abhazya, Güney Osetya, Acaristan olaylarında artış yaşanmıştır. Ülkede yaşayan Ermeniler, faaliyetlerine hız kazandırmış, diğer taraftan, Rusya'yla olumsuz ilişkiler nedeniyle, Rusya tarafından ambargo uygulanmıştır. Bu dönemde, Gürcistan– ABD ilişkileri de kötü seyretmiştir.

3.4.3.2. E. Şevardnadze Dönemi Gürcistan – ABD İlişkileri

Zviad Gamsahurdia'nın 10 aylık kısa iktidarının ardından Gürcistan'da, önceleri Gürcistan "KGB" başkanı olmuş ve buradan da yükselerek SSCB'nin son Dışişleri Bakanı olmuş olan Eduard Şevardnadze getirilmiştir. Şevardnadze 7 Mart 1992'de Gürcistan'da oluşturulan "Devlet Konseyi"nin başkanı seçilmesiyle birlikte resmen bu ülkenin yönetimini üstlenmiştir. Şevardnadze, Halefi Gamsahurdia'dan farklı olarak, dış ilişkilere, özellikle de Rusya ve ABD ile olan ilişkilere büyük önem vermiştir. 1992'de Mart ayında Batı'yla olan ilişkilerinin sonucu olarak, bu ülkede arka arkaya Almanya, Türkiye, ABD ve Rusya büyükelçilikleri açılmıştır. Bunun ardından da 24 Mart 1992'de Gürcistan AGİT üyeliğine kabul edilmiştir.⁸⁷ Şevardnadze, artan Rusya etkisi ve oyunları, bir de üzerine eklenen Abhazya problemine daha fazla dayanamayarak, 1993 yılında da istemese de BDT üyeliğine katılma konusunda anlaşmaya imza atmıştır.⁸⁸

Şevardnadze yönetiminin ABD'ye yönelik politika izlemesinin üç temel nedeni vardır. Bunlardan ilki, ülke içerisinde oluşan etnik çatışmaları çözmek için Rusya'dan istediğini alamadığından, çözümün diğer yolunu ABD'de araması, diğeri, Rusya'nın Gürcistan'a karşı olan tutumu ve onu kendisinin "arka bahçesinin" bir bölümü olarak görmesi üçüncüsü ise, Hazar enerji kaynaklarının başta ABD olmak üzere, Batılı şirketlerce işletmesinden

⁸⁷ Hasanoğlu, Cemilli, **Güney Kafkasya'da...**, s.106.

⁸⁸ Ağacan, "Kardeş Devletler...", s.320.

dışarıda kalmamak ve ortaya çıkmış projelere katılmakla, kendi devletinin güvenliğini sağlamasıdır.

Yönetim artık dış politikasında Rusya'ya daha az yer ayırmakta ve Batı'yla ilişkilerini ilerletmeye yön vermektedir. İlişkilerin bu tür gelişimini etkileyen diğer bir neden 19 Ağustos 1995'te E. Şevardnadze'ye yapılan suikast girişimi olmuştur. Gürcü yöneticileri bu suikast girişiminin arkasında Rusya'nın olduğunu iddia etmekte ve bundan böyle, Rusya'yı bir güvenlik kalkanı olarak değil, bir tehdit kaynağı olarak düşünmekteydiler.⁸⁹

Böylece Gürcistan, Rusya'nın toprak bütünlüğüne ve bağımsızlığına yönelik oluşturduğu tehditi, sadece geniş anlamda Batı, özel olarak da ABD ve bölgesel güç olarak Türkiye ile dengeleyebileceğini düşünmekteydi.⁹⁰

ABD'nin Kafkasya'ya gerçek anlamda önem vermesi ise, bu bölgenin, 11 Eylül 2001'den sonra uluslararası terörizme açtığı savaşın köşe taşlarından biri olmasıyla şekillenmiştir, çünkü, ABD'ye göre, Kafkasya uluslararası terörizm için çok uygun bir ortama sahiptir. Bu sebeple, Kafkasya, 11 Eylül 2001'den sonra ABD'nin kendi ulusal güvenliğini, ekonomisinin istikrarını sürdürmek için başlatmış olduğu uluslararası terörizmle mücadele alanı içinde yer alan hassas bir bölge konumuna gelmiştir.⁹¹

⁸⁹ Hasanoğlu, Cemilli, **Güney Kafkasya'da...**, s.117.

⁹⁰ Kamil Ağacan, "Bağımsızlığın 10. Yılında Gürcistan: ABD'nin Kafkasya'daki Kalesi mi?", **Stratejik Analiz**, Cilt: 1, Sayı: 11, Mart 2001, s.34.

⁹¹ <http://www.asam.org.tr/tr/yazigoster.asp?ID=2562&kat2=6>

N. Reşat Ödün, "Nato'ya Karşı Yeni Bir Pakt Mı Doğuyor?", 04.09.2008.

3.4.3.3. M. Saakashvili Dönemi Gürcistan – ABD İlişkileri

Gürcistan'da odaklanan Rusya Federasyonu ve Batı, yani ABD nüfuz mücadelesi, 2004 yılı başında ülkede Batı yanlısı bir hükümetin sivil darbe ile yönetime gelmesine yol açmıştır.⁹² 2 Kasım 2003'te yapılan parlamento seçimleri ve 23 Kasım 2003'de Şevardnadze'nin istifası sonrası, 4 Ocak 2004'te yapılan devlet başkanlığı seçimlerini sivil darbenin genç lideri Mikheil Saakashvili, rakiplerine büyük fark atarak kazanmıştır. 28 Mart 2004'de yapılan parlamento seçimi ile Saakashvili, güçlü bir parlamento desteğini de elde etmiştir. Renkli devrimlerin gerçekleşmesinde kullanılan Gürcistan modeli, sivil darbe kanalıyla, Sovyet dönemi yöneticilerin gönderilmesi, Batı eğitilmiş genç yöneticilerin iktidarı ele geçirmesi ile ülkenin demokratikleşme sürecine girmesi ve Batı ile entegrasyonun hızlandırılması olarak özetlenmektedir.⁹³

Gürcistan Devlet Başkanı Mikheil Saakashvili, 17-20 Mart tarihleri arasında ABD'ye resmî bir ziyarette bulunması sırasında, 19 Mart 2008'de (Irak Savaşı'nın beşinci yıldönümünde rastlayan tarihte) Washington'da Başkan George W. Bush ile bir araya gelmiştir. Saakashvili'nin, 2005'te Bush'a, Tiflis'te ev sahipliği yapmasıyla beraber, bu görüşme, her iki başkanın 2004'ten beri dördüncü görüşmesi olmuştur.⁹⁴

Saakashvili, Gürcistan'ın NATO'ya üye olabilmesi için 2008 Bükreş Zirvesi öncesi Washington'da destek arayışında bulunmuş, ayrıca Saakashvili, Rusya Federasyonu'nun Güney Osetya ve Abhazya'ya verdiği destek nedeniyle yaşanan gerilimi de Washington'a iletmiştir

⁹² İlyas Kamalov, **Putin'in Rüyası: KGB'den Devlet Başkanlığı'na**, İstanbul, Kaknüs Yayınları, 2004, s.161.

⁹³ Hasan Kanbolat, "2005'e Doğru Türk Dış Politikası, 2004 Yılında Doğu ile Batı Arasında Kafkasya: Geçmiş Doğu'da Gelecek Batı'da mı?", **Stratejik Analiz**, Asam Yayınları, Cilt: 5, Sayı: 56, Aralık 2004, s.54.

⁹⁴ <http://www.asam.org.tr/tr/yazigoster.asp?ID=2066&kat1=42&kat2=>, 08.09.2008.
Hasan Kanbolat, "Gürcistan için Yeni Bir Dönem mi Başlıyor?", 25.03.2008.

ABD'nin, yakın gelecekte Kafkasya'da yeni ABD askerî üslerinin faaliyete geçmesinin ihtimal dâhilinde olduğu da düşünülmektedir.

3.4.4. Gürcistan – Rusya İlişkileri

Rusya Federasyonu, BDT ülkeleri içerisinde siyasi ve politik açıdan en fazla Gürcistan ile çatışma yaşamış ve hâlâ da çatışmaya devam etmektedir. Bu çatışmanın temelini, Rusya'nın, Gürcistan içerisindeki ayrılıkçı hareketlere verdiği destek oluşturmaktadır.

Gürcistan'ın, Abhazya ve Güney Osetya ile etnik çatışmalar yaşaması sebebiyle toprak bütünlüğüne yönelik tehditlerin bertaraf edilmesi, ülkenin dış politikasının önünde duran başlıca hedef olmuştur. Gürcistan, bu etnik çatışmaların arkasında Rusya Federasyonu'nun olduğunu açıkça belirtmiştir.

Rusya Federasyonu'nun Gürcistan'a karşı olan davranışları, Gürcistan'ı güvenlik arayışlarına itmiştir. Bölgeyi “arka bahçesi” olarak gören Rusya, Gürcistan'ın bağımsız bir devlet gibi diğer devlet ve uluslararası kuruluşlarla işbirliğine girmesinden duyduğu tedirginlik neticesinde, bu ülke üzerindeki baskılarını artırmıştır.

Rusya, Karadeniz'deki mevcut varlığını korumak, Türkiye ve Batı yanlısı politikalar izleyen Azerbaycan üzerinde baskı yaratabilmek ve ezeli müttefiki Ermenistan ile bağlantı kurabilmek için Gürcistan'a büyük önem vermektedir. Gürcistan, Hazar enerji kaynaklarının Batı'ya ulaştırılmasında kullanılacak boru hatları güzergahında bulunması nedeniyle de Moskova açısından çok büyük öneme sahiptir.⁹⁵

Gürcistan'ı Rusya'ya bağımlı kılan nedenler ise şöyle sıralanabilir: Rusya Federasyonu'nun Gürcistan'ın toprak bütünlüğüne karşı takındığı tavır, enerjide Rusya'ya olan bağımlılık (özellikle doğalgaz ve elektrik

⁹⁵ Demirağ, “Bağımsızlıktan Kadife...”, s.133.

enerjisinde), Rusya'nın Gürcistan'a karşı uygulamaya koyduğu vize rejimi ve ticari ilişkiler.⁹⁶

Rusya Federasyonu'nun, Gürcistan'daki asker varlığının sona ermesi, Transkafkasya'da kendine yönelik düşmanca eylemlere karşı reaksiyon süresini önemli ölçüde azaltmış, Batı'nın ve özellikle NATO'nun önündeki bölgeye yönelik son engel de ortadan kaldırılmıştır.

20 Haziran 1994'ten itibaren yürülükte olan ateşkese göre Abhaz-Gürcü sınırını oluşturan İnguri Nehri, BDT barış gücü kapsamında Rusya birlikleri tarafından korunmaktadır.⁹⁷

Rusya Federasyonu bölgede her yönden güçlenmek istemekte, Gürcistan'ı zayıf düşüren meşru ve gayrimeşru tüm seçenekleri kullanmaktadır. Rusya, bölgede güçlü olmak istediği için, Kuzey Kafkasya'da askeri varlığını ve operasyonlarını yoğunlaştırmaktadır, çünkü, Kuzey Kafkasya'da nüfuzunu kaybeden Rusya'nın, Transkafkasya'da varlık göstermesi mümkün değildir. Rusya, Kuzey Kafkasya'yı elinden çıkarması durumunda, zaten Batı ile ilişkilerini her boyutta geliştirmek için çaba gösteren Azerbaycan ve Gürcistan üzerindeki kontrolünü tümüyle kaybedecektir.⁹⁸

Rusya Federasyonu, günümüze kadar Transkafkasya'da iki büyük yenilgi yaşamıştır. İlki, BTC hattının tesis edilmesi, ikincisi ise, Gürcistan'da meydana gelen "Kadife Devrim"dir. Her iki olay da, bölgenin jeopolitiği üzerinde derin ve kalıcı etkiler yaratmıştır.

⁹⁶ Sapmaz, **Rusya'nın...**, ss.182-183.

⁹⁷ Sapmaz, **Rusya'nın...**, s.179.

⁹⁸ Rojan Menon, Graham E.Fuller, "Rusya'nın Tahripkâr Çeçen Savaşı", **Kadim Komşumuz Yeni Rusya**, Ed: Yılmaz TEZKAN, İstanbul, Ülke Kitapları, 2001, s.208.

3.4.4.1. Z. Gamsahurdia Dönemi Gürcistan – Rusya İlişkileri

Gürcistan bağımsızlığını ilan ettiğinde iktidarda, Mayıs 1991’de, daha SSCB dağılmadan önce yapılan seçimlerde, oyların % 86’sını alan milliyetçi Zviad Gamsahurdia bulunmaktaydı. Gamsahurdia, iç ve dış politikada, Rusya’yla karşı karşıya gelen milliyetçi bir politika izlemiş ve işgalci güç olarak nitelediği Rus kuvvetlerinin derhal ülkeden çekilmesini istemiştir.⁹⁹

Gamsahurdia’nın dış politikada üst üste yaşadığı şanssızlıklar, iç politikaya da yansımış ve ülkede ona karşı muhalif grupların ortaya çıkmasına neden olmuştur. Gamsahurdia’ya karşı oluşturulan en büyük muhalif grupların başında Ulusal Bağımsızlık Parti Başkanı E. Şengeliya ve Ulusal Demokratik Parti Başkanı G.Çanturiya olmuşlardır. Gamsahurdia iktidarının Başbakanı T. Sagua ve Gamsahurdia’ya bağlı “Ulusal Muhafızlar Silahlı Birliği’nin” komutanı T.Kitovani de muhalefete katılan iktidar temsilcileriydi.¹⁰⁰

Bu dönemde Rusya’nın Gürcistan politikası, Gamsahurdia yönetimi ile her türlü ilişkinin koparılması ve iç muhalefetin desteklenmesi şeklinde olmuştur. Askeri Konsey çevresinde toplanan Rusya destekli Gürcü muhalefet Jaba Ioseliani ve Tengiz Kitovani liderliğinde Ocak 1992’de Tiflis’te yönetimi ele geçirerek, Gamsahurdia’yı ülkeyi terke zorlamıştır.¹⁰¹ Artan baskılar sonucunda 6 Ocak 1992’ye Gamsahurdia iktidarı bırakarak Gürcistan’ı terk ederek, Çeçenistan’a sığınmıştır. Gamsahurdia’nın siyasi faaliyeti 1992 yılının sonlarına kadar devam etmiştir.¹⁰²

Genel olarak bakıldığında, Gamsahurdia’nın 10 aylık iktidarı, Gürcistan açısından verimli geçmemiştir, çünkü, bu dönemde Gürcistan, hem iç savaşları hem de dışarıdan Rusya tehditleriyle yaşamıştır. Bunun da esas

⁹⁹ Sapmaz, **Rusya’nın...**, s.177.

¹⁰⁰ Hasanoğlu, Cemilli, **Güney Kafkasya’da...**,ss.104-105.

¹⁰¹ Sapmaz, **Rusya’nın...**, s.177.

¹⁰² Hasanoğlu, Cemilli, **Güney Kafkasya’da...**,s.105.

sebeplerinden brincisi, Gamsahurdia yönetiminin yürüttüğü aşırı milliyetçi politika ve bu nedenle içerdeki etnik grupların yönetime karşı ayaklanmasıdır, ki bu ayaklanmalara da Rusya tarafından açık ve ciddi desteğin verilmesi sonucu ülkede anarşi meydana gelmiştir. İkincisi ise, SSCB'nin çökmüş olmasına rağmen hâlâ daha varlığını Rusya Federasyonu olarak sürdürmesi ve bu yüzden Gürcistan yönetiminin Avrupa ve ABD'den hiçbir destek görememesi olmuştur.

10 Mart 1992'de, Askeri Konsey, tüm yetkilerini, ülkenin başına geçmesi için Rusya Federasyonu'ndan davet ettiği Eduard Şevardnadze'ye bırakmıştır. Oyların % 95'ini alarak iktidara gelen Şevardnadze, hükümete, reformcu kimliği ile tanınan kimseler getirmiştir.¹⁰³

3.4.4.2. E. Şevardnadze Dönemi Gürcistan – Rusya İlişkileri

Gürcistan'ın, Şevardnadze'nin iktidara gelmesinden sonra rahatlamış görünmesine rağmen, ülkede yaşayan etnik gruplar arasında belirgin bir tatminsizlik yaşanmaktaydı. Abhazya Özerk Cumhuriyeti ile Gürcistan Hükümeti arasında çatışma olmamasına rağmen huzursuzluklar devam etmekte, askeri açıdan zayıf durumda olan Gürcistan'daki bu sorunlarda, başından beri Rusya'nın etkisi hissedilmekteydi.¹⁰⁴

Şevardnadze döneminin en belirgin özelliği, Gürcistan'ın Rusya ile açık bir şekilde karşı karşıya gelmekten kaçınması ve ayrılıkçı cumhuriyetlerle yaşanan problemleri geçici bir süre de olsa, dondurması olmuştur. Şevardnadze döneminde uygulanan askeri, siyasi ve iktisadi politikalar, ülkeyi tam bir karmaşaya sürükledi ve ülke “başarısız devlet” konumuna sokulmuştur.

¹⁰³ Sapmaz, **Rusya'nın...**, s.177.

¹⁰⁴ Mert, **Türkiye'nin Kafkasya...**, s.206.

Rusya, bu dönemde bölgede, hem sürekli sorun çıkaran, hem de çıkarları doğrultusunda denge sağlayan bir güç konumundaydı. 3 Şubat 1994'te Rusya Federasyonu ile Gürcistan arasında askeri işbirliğini de içeren "Dostluk ve İyi Komşuluk Antlaşması" imzalanmış ve antlaşma çerçevesinde Rusya, Gürcistan'da 25 yıllığına, dört askeri üs bulundurma ve Gürcistan sınırlarını Gürcü askerler ile ortak koruma olanağını elde etmiştir. Böylelikle, Rusya, bölgede Türkiye ile İran'ı kontrol etmek için SSCB döneminde sahip olduğu gibi askeri üslere sahip olmuştur.¹⁰⁵

25 Ağustos 1995'te, Gürcistan Başkanı E. Şevardnadze'ye yönelik yapılan suikast girişimi, ardından suikastçının Moskova'ya kaçması ve Gürcistan'ın talebine rağmen iade edilmemiş olması da Gürcü-Rus ilişkilerinin bozulmasında etkili olmuştur.¹⁰⁶

11 Eylül 2001 tarihli ABD'ye yapılan terör saldırısından sonra, dünyanın siyasi düzeni yeniden oluşmaya başladığından, Gürcistan da bu oluşumun içinde yer almak için ülkesini ABD askeri güçlerine açmış, bu davranış da Rusya tarafından sert tepkilere neden olmuştur.¹⁰⁷

16 Ağustos 2002 tarihinde Gürcistan ile ITERA şirketi arasında yapılan anlaşmayla Adige Özerk Bölgesi haricinde Gürcistan'daki tüm petrol dağıtımını ITERA üstlendi ve böylelikle de, Gürcistan'da petrol ve gaz dağıtımını Rusya'nın eline geçmiş oldu.¹⁰⁸

Bakü-Tiflis-Erzurum Boru Hattı'nın açılmasının, Gürcistan'a daha ucuz gaz sağlayacağı düşünülse de, boruların kontrolünün Rus şirketlerinin eline geçmesi sonucunda, Gürcistan bu durumdan yine faydalanamayacaktır.

¹⁰⁵ Sapmaz, **Rusya'nın...**, s.180.

¹⁰⁶ Mert, **Türkiye'nin Kafkasya...**, s.241.

¹⁰⁷ Hasanoğlu, Cemilli, **Güney Kafkasya'da...**,s.99.

¹⁰⁸ Mert, **Türkiye'nin Kafkasya...**, ss.211-212.

Gürcü uzmanlara göre, Rusya'nın elektrik kaynakları, dış politika amaçları olarak kullanılmaktadır.

Rusya'nın, Abhaz ve Osetlerin ayrılıkçı hareketlerine verdiği kapsamlı destek, Gürcistan'ı zorunlu olarak NATO'ya itmiştir. Gürcistan, ayrıca, Batı'yla ve Türkiye'yle ilişkilerini her boyutta geliştirmeye başlamıştır. Şevardnadze, Ekim 2001'de Washington'da *“Gürcistan'ın, Rusya Federasyonu'nu güney kanadı değil, aksine Türkiye'nin kuzey kanadı”* olduğunu ilan etmesinden bir gün sonra Kodori Geçidi, Rusya Federasyonu tarafından bombalanmıştır.¹⁰⁹

Rusya-Gürcistan ilişkilerinde ve Transkafkasya'da asıl kopma, Kasım 2003'de Gürcistan'da yapılan parlamento seçimleri ile ortaya çıkmıştır. 2 Kasım 2003'de yapılan parlamento seçimlerini, iktidardaki “Yeni Gürcistan” bloğu kazanmıştır. Saakashvili liderliğindeki muhalefet seçim sonuçlarını tanımadığını ilan etmiş, Şevardnadze 23 Kasım 2003'de iktidarı bırakmak zorunda kalmıştır. Bununla beraber, Gürcistan'da, Batı ve özellikle ABD destekli olduğu tüm çevrelerce kabul edilen ve “Kadife (Gül) Devrim” olarak bilinen bir süreç yaşanmış, Şevardnadze'nin yerine ABD'de eğitim görmüş olan Mikheil Saakashvili, Gürcistan'ın üçüncü Cumhurbaşkanı olarak seçilmiştir. Her iki cumhurbaşkanının ortak özelliği, Rusya Federasyonu karşıtı ve Batı yanlısı bir politika izlemeleri olmuştur.¹¹⁰

3.4.4.3. M. Saakashvili Dönemi Gürcistan – Rusya İlişkileri

Saakashvili, iktidara geldikten sonraki ilk yurtdışı ziyaretini 11 Şubat 2004'te Rusya Federasyonu'na yapmıştır.¹¹¹ Burada Rusya Devlet Başkanı Vladimir Putin ile görüşerek, Gürcistan ile Rusya arasındaki başta enerji ve

¹⁰⁹ Demirağ, “Bağımsızlıktan Kadife...”, ss.131-132.

¹¹⁰ Sapmaz, **Rusya'nın...**, ss.181-182.

¹¹¹ Yalçınkaya, **Kafkasya'da Siyasi...**, s.377.

borçların ertelenmesiyle ilgili her türlü problemi çözmek için görüşmelerde bulunmuşlardır. Ziyaret, iki ülke lideri için de olumlu geçmiştir.¹¹²

Ancak, Rusya, Gürcistan'ın Batıyla bütünleşme sürecini yavaşlatmak ve mümkünse bir iktidar değişikliği ile geriye çevirmek maksadıyla, 2006'nın başından itibaren, ülkeye yönelik ekonomik baskılarını artırmıştır. Gürcü şarabı, maden suyu ve bazı tarımsal ürünlerine Rusya'ya giriş yasağı uygulamaya başlamıştır. Eylül 2006'daki "casus krizi"ni takiben de Gürcistan'a uçak seferlerini durdurmuş, büyükelçisini geri çekmiş, ulaşım ve iletişimi tamamen kesmiştir. Rusya'daki Gürcüleri sınır dışı etmeye başlamış, Gürcistan'a satmakta olduğu doğal gazın fiyatını Ocak 2007'den itibaren de iki katına çıkarmıştır.¹¹³

Diğer taraftan Türkiye de, Ocak 2006'dan itibaren Gürcistan'a uyguladığı Genel Preferanslar Sistemi (*Generalized System of Preferences*, GSP+) tercihli ticaret anlaşmasının kapsamını, Rusya'nın yasakladığı tarımsal ürünleri de içerecek ölçüde genişletmiştir. Aynı zamanda, iki ülke arasında Serbest Ticaret Anlaşması konusunda da müzakereler başlatılmıştır.¹¹⁴

Saakashvili, Gürcistan'ın NATO'ya üye olabilmesi için faaliyetlerini artırmışken, Kremlin de Gürcistan'ın Avrupa-Atlantik dünyası kurumları ile kaynaşmasını engelleyebilmek için Tiflis ile ilişkilerini yumuşatmak arayışına girmiştir. Rusya Federasyonu, 18 Mart 2008'de yaptığı açıklamayla, Gürcistan ile eski Sovyet komşuları arasında yükselen gerilim sebebiyle, Ekim 2006'dan beri beklemede olan hava bağlantısını, 25 Mart 2008'den

¹¹² <http://www.chveneburi.net/tr/default.asp?bpgpid=549&pg=1>, 21.02.2004.
04.09.2008.

¹¹³ <http://www.asam.org.tr/tr/yazigoster.asp?ID=1705&kat1=42&kat2=>, 08.09.2008.
Kamil Ağacan, "Türkiye-Gürcistan-Azerbaycan: Güvenlik, İstikrar ve Refah Eksenini",
01.05.2007.

¹¹⁴ <http://www.asam.org.tr/tr/yazigoster.asp?ID=1705&kat1=42&kat2=>, 08.09.2008.
Ağacan, "Türkiye ...", 01.05.2007.

itibaren yeniden kurmayı kabul etmiştir. Tiflis, söz konusu yumuşama çerçevesinde Rusya Federasyonu'nun Gürcistan ile olan sınırlarını yeniden açacağını ve uygulanan ekonomik ambargoyu kaldıracağını ümit ediyordu. 21 Mart'ta da Rusya Federasyonu parlamentosunun alt kanadı olan ve Birleşik Rusya Partisi'nin çoğunluğu oluşturduğu Duma, Kremlin'e Abhazya, Güney Osetya ve Dinyesteryanı'nın bağımsızlığını tanımayı gözden geçirmesi teklifinde bulunmuştu. Duma, Abhazya, Güney Osetya ve Dinyesteryanı'nın bağımsızlıklarını, Gürcistan ve Moldova'nın NATO ve AB üyesi olmaması için şu an için tanımamış ve buna karşın söz konusu bölgelerle ilişkilerin artırılmasını tavsiye etmiştir,¹¹⁵ ancak Ağustos 2008'de meydana gelen savaş bütün bu konular farklı bir boyuta taşınmıştır.

Bugün için ilginç bir gelişme ise, Azerbaycan ve Gürcistan'ın Türkiye ve A.B.D. ile sıkı işbirliği içerisinde olması sebebiyle, Rusya'nın bölgeyi, Orta Asya ve güneyden kuşatmış olmasıdır.

3.5. Sonuç

Başkent Tiflis ile beraber 12 bölge, 63 ilçe ve 8 şehre ayrılan Gürcistan, başkanlık sistemiyle yönetilmekte ve idari yapısı, Abhazya, Acara ve Güney Osetya Özerk Bölgeleri'nden meydana gelmektedir.

17-19 Kasım 1989 tarihinde Gürcistan Yüksek Sovyeti bir takım anayasa değişiklikleri ile Gürcistan'ın egemenliğini ilan ederek, ülkenin, Sovyetler Birliği'nden ayrılmasına karar verilmiştir. Böylelikle, 9 Nisan 1991 yılında Gürcistan SSCB içinde Baltık ülkelerinden sonra ilk bağımsızlığını alan ülke olmuştur. Bağımsızlık kararının hemen ardından 14 Nisan 1991'de de Zviad Gamsahurdia ülkenin ilk cumhurbaşkanı seçilmiştir.

¹¹⁵ <http://www.asam.org.tr/yazigoster.asp?ID=2066&kat1=42&kat2=>, 08.09.2008.
Kanbolat, "Gürcistan için ...", 25.03.2008.

1992'de Zviad Gamsahurdia'nın iktidarı bırakıp ülkeyi terk etmesi ve onun yerine Eduard Şevardnadze'nin gelmesi Gürcistan açısından olumlu bir olay olmuştur. Bölgeye daha aktif müdahale etmek isteyen ABD, 2003'te yaşanan iç karışıklıklardan sonra Şevardnadze'yi 23 Kasım 2003'te görevini terketmek zorunda bırakmış, yerine Mikheil Saakashvili'nin geçmesini sağlamıştır. Bu yeni yönetime de Gül (Kadife) Devrimi adı verilmiştir.

SSCB döneminde refah seviyesi yüksek devletlerden Gürcistan, bağımsızlığının ilk yıllarında ekonomide büyük bir çöküntü yaşamıştır. Özellikle, 1998 yılının ikinci yarısı Gürcistan açısından olumsuzluklara sahne olmuştur. Abhazya krizi, maliye politikalarındaki başarısızlıklar ve yolsuzlukların engellenememesi, iç koşulları çok zorlaştırmıştır. Dış faktör olarak, aynı yıl, Rusya'da yaşanan ekonomik kriz de buna eklenince, ülke ekonomik bakımdan zor bir duruma düşmüştür. Bağımsızlık sonrasında başlayan ekonomik kriz, ekonominin bir çok kolunu yok etmiş ve tarım, Gürcistan ekonomisinin belkemiği olmuştur. Bu nedenle de, ekonomideki en önemli yeri tarım ve ormancılık sektörü almıştır.

Son yıllarda sanayi, ticaret, ulaşım, otel ve lokanta hizmetleri ve iletişim sektörlerinde ekonomik anlamda büyüme gözlemlenmektedir. İnşaat sektörü, ülke ekonomisinin dinamik şekilde büyüyen sektörlerinden birisi olmakla beraber, bu alandaki faaliyetlerin temeli iç pazara yönelik ihtiyaçlardır.

Ülkede gerçekleştirilen bankacılık reformları neticesinde, ticari bankaların sayısının azaltılması, devlet bankalarının özelleştirilmesi, banka ürünleri hacminin artışı, banka hizmetlerinin geliştirilmesi, uluslararası standartlara uygun denetim politika ve prosedürlerinin pratikte uygulanması, kalite ve miktar göstergelerinin yükselmesi, sağlam rekabet ortamının oluşturulması yönünde bazı gelişmeler sağlanmıştır.

Diğer yandan, Gürcistan sahip olduğu coğrafi konumu nedeniyle, Avrupa ile Orta Asya arasında köprü niteliği sağlamaktadır. Bu imkan sayesinde, Orta Asya ve Azeri petrolü buradan geçmekte ve Gürcistan'a ekonomik bir kazanç sağlamaktadır.

Gürcistan, bağımsızlığının ardından, yüzünü tamamen Batı'ya dönmüştür ve Rusya Federasyonu ile belirgin olarak çatışma yaşamaktadır. Gürcistan'ın, Abhazya ve Güney Osetya ile etnik çatışmalar yaşaması sebebiyle toprak bütünlüğüne yönelik tehditlerin bertaraf edilmesi, ülkenin dış politikasının önünde duran başlıca hedef olmuştur. Gürcistan, bu etnik çatışmaların arkasında Rusya Federasyonu'nun olduğunu açıkça belirtmiştir. Rusya Federasyonu'nun Gürcistan'a karşı olan bu davranışları, Gürcistan'ı güvenlik arayışlarına itmiştir.

Gürcistan'da Gamsahurdia döneminde Abhazya, Güney Osetya, Acaristan olaylarında artış yaşanmıştır. Ülkede yaşayan Ermeniler, faaliyetlerine hız kazandırmış, diğer taraftan, Rusya'yla olumsuz ilişkiler nedeniyle, Rusya tarafından ambargo uygulanmıştır. Bu dönemde, Gürcistan– ABD ilişkileri de kötü seyretmiştir.

Şevardnadze yönetiminin ABD'ye yönelik politika izlemesinin üç temel nedeni vardır. Bunlardan ilki, ülke içerisinde oluşan etnik çatışmaları çözmek için Rusya'dan istediğini alamadığından, çözümün diğer yolunu ABD'de araması, diğeri; Rusya'nın Gürcistan'a karşı olan tutumu ve onu kendisinin "arka bahçesinin" bir bölümü olarak görmesi üçüncüsü ise, Hazar enerji kaynaklarının başta ABD olmak üzere, Batılı şirketlerce işletilmesi nedeniyle dışarıda kalmak istememesi ve ortaya çıkmış olan projelere katılmakla, kendi devletinin güvenliğini sağlaması düşüncesidir.

4 Ocak 2004'te yapılan devlet başkanlığı seçimlerini sivil darbenin genç lideri Mikheil Saakashvili, rakiplerine büyük fark atarak kazanmıştır.

Sovyet dönemi yöneticilerin gönderilmesi, Batı eğitilmiş genç yöneticilerin iktidarı ele geçirmesi ile ülkenin demokratikleşme sürecine girmesi ve Batı ile entegrasyonun hızlandırılması olarak özetlenmektedir.

Diğer yandan, bölgede mevcut olan veya bölgeye ilgi gösteren NATO, AB, AGİT, BDT, GUUAM ve Karadeniz Ekonomik İşbirliği Teşkilatı gibi örgütler de bölgenin dinamikleri içerisinde çok önemli bir yere sahiptirler. Ancak, 2008 yılında patlak veren Rusya – Gürcistan krizinden sonra, Gürcistan Cumhurbaşkanı Mikheil Saakashvili, 11 Ağustos 2008 tarihinde, meclis önünde yapılan mitingde, Rusya liderliğindeki BDT'den çıkmaya karar verdiklerini açıklamış, bunun üzerine de Gürcistan Meclisi, yaptığı toplantıda Gürcistan'ın Bağımsız Devletler Topluluğu'ndan ayrılmasını onaylamıştır.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

TÜRKİYE – GÜRCİSTAN İLİŞKİLERİ

4.1. Giriş

Çalışmanın bu kısmında, Gürcistan'ın bağımsızlığını kazanmasının ardından, en önemli ticaret ortağı, sınır komşusu ve dost ülke olarak gördüğü diğer bir aktör olan Türkiye ile ilişkilerine üç alt başlık halinde yer verilmiştir.

İlk olarak, Türkiye'nin bölgesel güç olarak rolü, hem Türkiye, hem Kafkasya ve odak noktası olarak Gürcistan, hem de uluslararası sistem açısından incelenerek değerlendirilmiştir.

İkinci olarak, Kafkasya Bölgesi için de önem arz eden bazı uluslararası örgütlerin Türk ve Gürcü dış politikalarındaki yeri incelenmiş, Karadeniz Deniz İşbirliği Görev Grubu, Karadeniz Ekonomik İşbirliği Örgütü ve son olarak da, Gürcistan'ın üye olmak için her kapıyı zorladığı, Türkiye'nin de Gürcistan'ın bu girişimine destek verdiği, şu an gündemi en çok meşgul eden örgüt olan NATO'ya yer verilmiştir

Üçüncü olarak, Türkiye – Gürcistan ilişkileri, Türk dış politikası çerçevesinde ele alınmıştır. İlişkiler, kültürel ve ekonomik yönden, enerji sektörü, ulaştırma ve haberleşme sektörü, ardından da siyasi ve askeri açıdan değerlendirilmiştir. Ayrıca, Bakü – Ceyhan – Tiflis Petrol Boru Hattı'da çalışmanın bu kısmında kapsamlı olarak incelenmiştir.

4.2. Türkiye'nin Bölgesel Güç Olarak Rolü

SSCB'nin dağılmasının ardından, Doğu Bloku ülkeleri ile Batı Blok'u ülkeleri arasında yaşanan düşmanlıklar, yerini yeni dostluklara bırakması sonucunda, Türkiye menfaatlerini uluslararası platformda savunabilmek için

yeni müttefik bulma çabasına girişmiştir.¹ Gerek stratejik önemi, gerekse, demokratik, laik ve serbest piyasa ekonomisini benimseyen istikrarlı yapısıyla ve de Batı'nın Türk modelini öne çıkartmasıyla, tekrar bölgesel ve küresel ölçekte ön plana çıkarak önemini korumuştur.²

Türkiye ve Rusya Federasyonu arasında süren bölge odaklı mücadeleye, 1990'lı yılların ortasından itibaren ABD de katılmış ve bu tarihten itibaren Türkiye, bölgede çoğunlukla ABD ile birlikte hareket etmiştir. Rusya ile Türkiye arasında, özellikle askeri açıdan var olan güç dengesizliği, Türkiye'nin bölgede ABD ile birlikte hareket etmesini zorunlu kılmıştır.³

Türkiye için büyük önemi olan Transkafkasya'da, Rusya'nın yaptığı her hamle Türkiye açısından olumlu ya da olumsuz etki ve sonuçlar doğurmaktadır. Geçmişte olduğu gibi günümüzde de Türkiye'nin ve bölgenin geleceği, Rusya'nın geleceği ile yakından ilgilidir.

Türkiye Cumhuriyeti kuruluşundan itibaren dış politika alanında yüzünü Batı'ya çevirmiştir, öyle ki, bu dönem aynı zamanda Doğu'nun ihmal edildiği bir dönem olmuştur. Doğal olarak, bu bölge, soğuk savaşın bitimine kadar olan bu zamanda Türkiye'nin etki sahası dışında kalmıştır.⁴

Türkiye'nin tarihsel olarak Batı açısından önemi, SSCB'nin güneyindeki stratejik konumundan, komünist sistemin kontrolündeki Karadeniz'e bağlantıyı sağlayan stratejik Boğazlar olan İstanbul Boğazı ve

¹ İdris Bal, "Uluslararası Politikada Türk Modelinin Yükselişi ve Düşüşü", **Bilig Türk Dünyası Sosyal Bilimler Dergisi**, Ankara, Sayı:14, Yaz-2000, s.11.

² Ahmet Sapmaz, **Rusya'nın Transkafkasya Politikası ve Türkiye'ye Etkileri**, İstanbul, Ötüken Yayınları, 2008, s.42.

³ Sapmaz, **Rusya'nın...**, s.14.

⁴ Erel Tellal, "Türk Dış Politikasında Avrasya Seçeneği", **Uluslararası İlişkiler**, Cilt II, No:5, Bahar 2005, s:49-50.

Çanakkale Boğazı'nı kontrol etmesinden ve de Batı'nın güvenlik sistemi olan NATO'ya sıkı sıkıya bağlı olmasından kaynaklanmıştır.⁵

Türkiye, günümüzde Transkafkasya'ya yönelik çeşitli kimliklerle politikalar üretmektedir. Bölgede hem ABD'nin müttefiki, hem NATO üyesi hem de bağımsız bir aktör olarak bulunmaktadır.⁶

Rusya, Türkiye'nin bölgede etkinlik kazanmasının kendi etkisini sınırlayacağı düşüncesi ile Türkiye'yi bölge odaklı bir tehdit olarak görmektedir. Bu nedenle de, sürekli olarak, Türkiye'nin bölgedeki ülkeler ile ilişkilerini geliştirmesini önleyecek ve etkinliğini sınırlayacak politikalar izlemektedir.⁷

Rusya, bölgede çatışmaların sürekliliğini sağlayarak barış ve istikrarın tesis edilmesini engellemektedir. Sermaye birikimine sahip olmayan bölge devletleri, ekonomik kalkınmaları için gerekli olan dış yatırımdan yoksun kalmaktadırlar. Bu durum, bölgeye yönelik faaliyet gösteren Türk yatırımcı ve müteşebbisleri açısından da geçerlidir. Transkafkasya'da yatırım yapmak, Türk yatırımcısı tarafından riskli olarak değerlendirilmiş, bu nedenle, onun yerine daha istikrarlı ve büyük bir Pazar olan Rusya tercih edilmiştir.

Transkafkasya Devletleri, güçlü milli kimliğe sahip olmalarına rağmen aslında zayıf devletlerdir.⁸ Zenginleşemeyen, vatandaşlarının refah seviyesini bir türlü arttıramayan bölge ülkeleri, demokratik dönüşümlerini bir türlü gerçekleştirememektedirler. Bölge ülkelerinin içinde bulunduğu istikrardan yoksun durum ve ekonomik potansiyellerinin düşük olması,

⁵ Ian O.Lesser, Graham E.Fuller, **Balkanlar'dan Batı Çin'e Türkiye'nin Yeni Jeopolitik Konumu**, İstanbul, Alfa Yayınları, 2000, s:209

⁶ Sapmaz, **Rusya'nın...**, s.243.

⁷ İdil Tuncer, Rusya Federasyonu'nun Yeni Güvenlik Doktrini: "Yakın Çevre" ve "Türkiye", Gencer Özcan, Şule Kut (Ed.), **Türkiye'nin Ulusal Güvenlik ve Dış Politika Gündeminde Doksanlı Yıllar: En Uzun On Yıl**, İstanbul, Büke Yayıncılık, 2000, s.448.

⁸ Şule Kut, "Kafkasya'daki Son Gelişmeler ve Türkiye Sempozyumu", Başkent Üniversitesi Stratejik Araştırmalar Merkezi, 10 Mart 2004, Ankara, s.54.

Türkiye'nin bu ülkeler ile ticaret hacmi potansiyelini istenen doğrultuda kullanamamasına sebep olmaktadır.⁹

1995-2001 döneminde ABD'nin bölgeye yönelik politikası değişmiş, çıkarların tanımlanmasında jeopolitik unsurları ön plana çıkmıştır. ABD bu dönemde bölgede etkinlik kurmaya çalışırken, Türkiye'nin bölgedeki tarihsel etkinliğini göz önüne alarak Türkiye ile yakın işbirliği içerisinde olmuştur. Şöyle ki, ABD, bölgedeki enerji kaynaklarının Rusya Federasyon üzerinden değil, Türkiye üzerinden dünya piyasalarına aktarılması yönünde politikalar üretmiştir.

Diğer taraftan, İran, Irak'taki kaos ve Türkiye ile istikrarlı olmayan ilişkileri nedeniyle Ermenistan'ı, Gürcistan üzerinden Karadeniz'e ve dolayısıyla Avrupa'ya açılmak için stratejik bir koridor olarak görmektedir.

Türkiye bölgeye yönelik politikalarına kurumsal bir boyut kazandırmak için Türk İşbirliği ve Kalkınma Ajansı'nı (TİKA) kurmuştur. Türkiye'nin izlediği diğer bir politika da bölgeye yönelik yayın yapan TRT Avrasya Kanalı'nın kurulmuş olmasıdır.

Türkiye bölgede yumuşak gücünü bir türlü sert güce dönüştürmeyi başaramamıştır. Türkiye'nin bölgede istenildiği gibi etkin olamamasının sebepleri maddeler halinde sıralanacak olursa; Türkiye, bölge ve uluslararası sistem kaynaklı nedenler olmak üzere üç bölümde incelenebilir.¹⁰

4.2.1. Türkiye Açısından İncelenmesi

Türkiye'nin, politik istikrarsızlık, ayrılıkçı terör, demokratik ve laik rejim aleyhtarlığı gibi iç sorunları, Türk sivil ve askeri bürokrasisinin yoğun bir şekilde bu konulara odaklanmansa yol açmış ve bölge üzerindeki dikkatini

⁹ Okan Mert, **Türkiye'nin Kafkasya Politikası ve Gürcistan**, İstanbul, IQ Kültür Sanat Yayıncılık, 2004, s.308.

¹⁰ Sapmaz, **Rusya'nın...**, s.246.

dağıtmıştır. Ayrıca, Türkiye'nin bölgeye yönelik politikası, 1990'ların ortasından itibaren ABD yönlü olmuştur. Diğer yandan da, 70 yıllık ihmal ve bölgeye ilgisiz kalınması, bölge hakkında bilgisiz kalınması sonucunu doğurmuş ve bu durum, Türkiye'nin bölge ülkelerinin bağımsızlık sürecine hazırlıksız yakalanmasına neden olmuştur.¹¹

4.2.2. Bölge Açısından İncelenmesi

Rusya Federasyonu'nun bölgede her alanda mevcut olan varlığı ve etkinliği, Türkiye'nin bölgedeki hareketini, ayrıca da bölge ülkelerinin ekonomik gelişmelerinin ağır bir süreçte ilerlemesi, mafya tarzı yapılanma, rüşvet ve yolsuzlukların oldukça yaygın olması, Türkiye'nin bu ülkelerle ticari ve ekonomik ilişkiler geliştirme kapasitesini sınırlamıştır. Bölge ülkelerinin kendi aralarında yaşadıkları sorunlar ise, Türkiye'nin bölgeye yönelik politikasında diğer bir engeli oluşturmaktadır.¹²

4.2.3. Uluslararası Sistem Açısından İncelenmesi

Transkafkasya, Türkiye'nin jeopolitik çıkarları için başlıca üç sebepten ötürü önemlidir,¹³ Birincisi; bölge, Orta Asya'ya açılan kapı konumundadır. İkinci olarak; Transkafkasya, Rusya ile Türkiye arasında tampon bir bölgedir. Üçüncüsü ise; bölge Hazar enerji kaynaklarına ulaşım açısından çok büyük önem taşımaktadır.

Bölge devletleri olan Azerbaycan ve Gürcistan'ın bağımsızlıkları ve toprak bütünlükleri hem Transkafkasya hem de Orta Asya'da istikrar ve güvenliğin sağlanması açısından Türkiye için büyük öneme sahiptir. ABD, Transkafkasya odaklı Türkiye-Rusya ilişkilerinde en önemli etkiye sahip dış değerdir. Kafkaslar ve Orta Asya'nın ülkeleri petrol ve gaz açısından zengin ülkeler olup, petrol ve gazlarını dünya piyasalarına sunmak arzusundadırlar. Türkiye'nin bölgedeki jeo-stratejik konumu dolayısıyla ABD, Türkiye ile

¹¹ Tellal, "Türk Dış Politikasında...", ss.60-63.

¹² Tellal, "Türk Dış Politikasında...", ss.63-65

¹³ Sapmaz, **Rusya'nın...**, s.249.

işbirliği istemekte ve bölgedeki gelişmeleri kendi çıkarına yönlendirme çabasına girmektedir. Bu bağlamda Türkiye'nin Baku-Tiflis-Ceyhan Boru Hattı projesi ABD tarafından desteklenmiştir. ABD'nin Türkiye ile işbirliği stratejisini destekleyen bir diğer unsur da bölgesel anlaşmazlıklara müdahalede Türkiye'nin hem etnik hem stratejik hem de coğrafik avantajları sebebiyle müdahale kolaylığıdır.¹⁴

ABD ve Türkiye'nin Transkafkasya'daki ortaklığının simgesi BTC'dir. Gürcistan ve BTC'nin önemi, her ikisi de birbirini tamamlamaktadır ve her iki ülke de bu iki konuya büyük önem vermektedirler. Türkiye'nin Transkafkasya'ya yönelik politikalarında enerjinin de büyük yeri vardır. Enerjide dışa bağımlı olan Türkiye, hem bu bölgeden enerji ihtiyacını karşılamak, hem de bu enerji kaynaklarının uluslararası piyasalara ulaştırılmasında rol almak arzusundadır.

4.3. Uluslararası Örgütlerin Türkiye ve Gürcistan Dış Politikalarındaki Yeri

4.3.1. Karadeniz Deniz İşbirliği Görev Grubu¹⁵ (BLACKSEFOR)

Karadeniz'de barış ve istikrarın devamı amacıyla, bölgesel işbirliği faaliyetlerinin artırılması ve iyi komşuluk ilişkilerinin geliştirilmesine yönelik olarak sahildevletlerin katılımı ile çok uluslu bir deniz kuvvetinin oluşturulması fikri ilk olarak 1998 yılında Varna / Bulgaristan'da yapılan İkinci Karadeniz Deniz Kuvvetleri Komutanları Toplantısı'nda Türkiye tarafından gündeme getirilmiştir.

Bu tarihten itibaren, Karadeniz Deniz İşbirliği Görev Grubu veya kısa adıyla BLACKSEAFOR'un kuruluşu yönündeki çabalar, bir Türk amirali

¹⁴ İdris Bal, "Turkish Model as a Foreign Policy Instrument in Post Cold War Era: The Cases of Turkish Republics and the Post September 11th Era", **Turkish Foreign Policy in Post Cold War Era**, İdris Bal (Ed.), Florida USA, Brown Walker Press, 2004. s.340.

¹⁵ http://www.blackseafor.org/Kurulus_Ana.asp, 04.09.2008.

başkanlığında diplomat, deniz subayları ve yetkili uzmanların katılımı ile gerçekleştirilen Uzmanlar Grubu Toplantıları ile sürdürülmüştür.

Bu toplantılarda BLACKSEAFOR Kuruluş Anlaşması ve Ekleri ile, Karadeniz Deniz Kuvvetleri Komutanlar Komitesi (BSNC) ve Planlama Grubu (PG) görev talimatları düzenlenmiştir. Uzmanlar Grubu seviyesinde Türkiye’de 4, Romanya’da 2, Ukrayna, Gürcistan, Bulgaristan ve Rusya Federasyonu’nda 1’er kez olmak üzere toplam 10 toplantı gerçekleşmiştir.

Toplantılar sonucunda, BLACKSEAFOR kuruluş sürecindeki önemli aşamalardan birisi olan ve devletlerin siyasi irade, kararlılık ve desteğini gösteren “Niyet Mektubu” Karadeniz’e sahili olan devletlerin büyükelçileri tarafından 28 Haziran 2000 tarihinde Ankara’da imzalanmıştır.

BLACKSEAFOR girişiminin en önemli aşaması olan “Kuruluş Anlaşması” ise; 2 Nisan 2001 tarihinde İstanbul Çırağan Sarayı’nda Karadeniz’e sahili olan devletlerin dışişleri bakanları ve yetkilendirdikleri üst düzey temsilcileri tarafından imzalanmıştır. Anılan imza törenine Karadeniz Deniz Kuvvetleri Komutanları da katılmışlardır.

Bu anlaşmanın imzalanması ile birlikte, bölge tarihinde ilk kez Karadeniz’e sahili olan devletlerin temsilcileri bir araya gelerek, deniz kuvvetlerini, insani yardım, arama kurtarma ve çevre koruma gibi maksatlarla ortak bir oluşum içine sokma kararlılığını göstermişlerdir.

BLACKSEAFOR anlaşmasını imzalayan bakanlar ve yetkili temsilciler bu girişimin amacının, sahildar devletler arasında bölgesel istikrarın, dostluğun, iyi ilişkilerin ve karşılıklı anlayışın daha da geliştirilmesi olduğunu bildirmişlerdir.

4.3.2. Karadeniz Ekonomik İşbirliği Örgütü

09 Ocak 1990 tarihinde Sovyetler Birliği’nin Türkiye Büyükelçisi Çerçiçev’in de katıldığı bir panelde, Karadeniz Ekonomik İşbirliği Projesi fikri

ilk olarak Şükrü Elekdağ tarafından ortaya atılmıştır. Ardından Türkiye Cumhurbaşkanı Turgut Özal'ın da proje düşüncesine destek vermesi ile "Karadeniz Ekonomik İşbirliği Bölgesi Projesi" gündemi meşgul etmeye başlamıştır.¹⁶ Bunun üzerine, 1990 dönemine kadar Türk Dış Politikası'nda ihmal edilen Karadeniz Bölgesi boyutu kuramsal olarak gündeme getirilmiştir.

Türkiye'nin liderliğinde başlayan çalışmalar, 25 Temmuz 1992 tarihinde İstanbul'da düzenlenen bir zirve toplantısında Karadeniz Ekonomik İşbirliği Deklarasyonu'nun imzalanması ile nihayetlenmiştir ve örgüt bu tarihte resmen işlerlik kazanmıştır. Karadeniz Ekonomik İşbirliği'nde Türkiye, Arnavutluk, Azerbaycan, Bulgaristan, Ermenistan, Gürcistan, Moldova, Romanya, Rusya, Ukrayna ve Yunanistan kurucu üye olarak yer almışlardır. Polonya, Tunus, İsrail, Mısır, Slovak Cumhuriyetleri, İtalya ve Avusturya'ya gözlemci ülke statüsü tanınmıştır.¹⁷

Sadece Karadeniz'e kıyıdaş ülkelerden oluşmayan KEİ, çok geniş bir coğrafyayı, diğer bir söylemle Güneydoğu Avrupa, Balkanlar ve Kafkasya ülkelerini ve 370 milyonluk bir nüfusu kapsamaktadır. Ayrıca, 20 milyon km²'lik bir alana yayılmış olan KEİ, bugün dünya ticaretinin yüzde 5'ini gerçekleştirmektedir.¹⁸

KEİ, üyeleri arasında, ticarî ve sınai işbirliğini içine alacak şekilde, ekonomi, bilim - teknoloji ve çevre konularında, ekonomik ve teknik alanlardaki ortak paydaya dayanan projeleri üretmek ve geliştirmek amacıyla tasarlanmıştır. Katılımcılar 2010 yılına kadar aralarında Serbest Ticaret Bölgesi oluşturmaya karar vermişlerdir.

Böylelikle, ticaret ve sanayi alanındakiler de dahil, ekonomi, bilim ve teknoloji ile çevre konularındaki işbirliği genişletilecek, kuruluşlar,

¹⁶ Mert, **Türkiye'nin Kafkasya...**, s.230.

¹⁷ Mert, **Türkiye'nin Kafkasya...**, s.230.

¹⁸ Hasan Kanbolat, "AB'nin Güney Kafkasya İle İlişkileri Ve Türkiye'nin Rolü", ASAM, 2007.

müteşebbisler ve firmaların tarım ve haberleşme, istihbarat, istatistik olanlar da dahil, iktisadi ve ticari bilginin değişimi, ürünlerin standartizasyonu ve belgelendirilmesi, enerji, yeraltı kaynaklarının çıkarılması ve işletilmesi, turizm, tarım ve tarım endüstrileri gibi alanlarda faaliyetleri desteklenecek, müteşebbislerin ve firmaların ferdi ve ortak teşebbüsleri teşvik edilecektir.¹⁹

Taraf devletlerin dışişleri bakanları en az yılda bir kere toplanarak gelişmeleri değerlendirerek yeni hedefler belirleyecek ve bu toplantılara iş dünyasından temsilciler de katılacaklardır.

Türkiye, hem AB'ye hem de üye ülkelere bunun AB'ye bir alternatif olmadığını özellikle vurgulamıştır, öyle ki, eğer bu ülkeler için AB üyeliği söz konusu olacaksa, bu tür bir yapılanma içinde deneyim sahibi olacaklardı.

Karadeniz Ekonomik İşbirliği, bugüne kadar görülen en geniş ve iddialı bölgesel ekonomik işbirliği projesidir. Asıl vurgulanan amacı ekonomik olmakla birlikte, kısa vadedeki işlevi siyasiydir.

Karadeniz'e olan uluslararası ilgi her geçen gün artması sebebiyle, bölgenin ekonomik ve insan kaynaklarından, ayrıca, enerji ve ulaştırma koridorları üzerindeki stratejik konumundan kaynaklandığını söylemek yanlış olmayacaktır. Bölgeye artan bu ilgiye paralel olarak KEİ'nin çalışmalarıyla ilgilenen ülke ve uluslararası kuruluşların sayısında da önemli düzeyde artış gözlenmektedir. Son olarak da Avrupa Birliği Komisyonu, KEİ'de gözlemcilik statüsünü kazanmıştır.²⁰

1998 yılı başında, KEİ'nin kurumsallaşma sürecinde önemli bir adım atılmış ve Karadeniz Ticaret ve Geliştirme Bankası, Selanik'de kurulmuştur.

¹⁹ Alâeddin Yalçınkaya, **Kafkasya'da Siyasi Gelişmeler Etnik Düğünden Küresel Kördüğüne**, Ankara, Lalezar Kitapevi, 2006, s.259.

²⁰ Kanbolat, "AB'nin Güney Kafkasya ...", ASAM, 2007.

KEİ'nin kurumsallaşması Türkiye'nin öncülüğünde gerçekleşmiştir.²¹ Türkiye'nin KEİ'yi oluşturma ve geliştirme aşamasındaki beklentileri liderlere göre farklılık göstermekteydi. Öyle ki, Özal için, Türkiye'nin bölgedeki tek ekonomik ve politik güç olma amacını gerçekleştirecek bir başka girişim, Ecevit Hükümeti için ise, gelecek yüzyılda Türkiye'yi Avrasya'da baş aktör yapacak önemli bir etkendi.²²

Bu girişimin bir diğer özelliği de, Türkiye'nin diğer ülkelere nazaran ekonomik ve siyasal önceliğe ve üstünlüğe sahip olmasıydı. KEİ'nin Türkiye açısından önemi siyasi olarak incelendiğinde, özellikle tarihten gelen komşu ülkelerle yaşanan gerginliğin (ki, bu gerginlik, Yunanistan, Rusya ve Ermenistan ile hala devam etmektedir) sona erdirilmesi, iyi komşuluk ilişkilerinin geliştirilmesi, bölgede barışın sağlanması, ülkelerin mevcut sosyal ve kültürel potansiyellerinin kaynaşması, Türkiye'nin birinci hedefidir. Türkiye'nin KEİ üyesi bölge ülkeleri ile ilişkilerini sürdürürken dikkate alması gereken en önemli husus, Rusya ile olan ikili ilişkileridir. KEİ üye ülkeleri arasında, nüfusu ve ülkesi gibi ekonomisi de en büyük olan ülke Rusya'dır.²³

KEİ ülkelerinin siyasal yapı çeşitliliği yanında, ekonomik özellikleri de önemli ölçüde devletleri birbirlerine mecbur kılmaktadır ki, enerji de bunların en önemlisidir. Bu bağımlılığın, ülke bağımsızlığını tehdit eder şiddette hissedildiği ülkelerin başında Gürcistan gibi ülkeler yer almaktadır. Rusya, zaman zaman enerji kozunu zayıf ülkeler üzerinde baskı aracı olarak kullanabilmektedir. Enerjide dışa bağımlı olan Türkiye'nin Rusya'nın baskı amacıyla bir tür ambargo uyguladığı Gürcistan'a 2000 yılı başında mazot hibe etmesi, örgüt içerisindeki çelişkiler ile Türkiye'nin bu bölgeye gösterdiği önemi ortaya koyması bakımından ilginçtir.

²¹ Yalçınkaya, *Kafkasya'da Siyasi...*, s.265.

²² Mert, *Türkiye'nin Kafkasya...*, ss.232-233.

²³ Yalçınkaya, *Kafkasya'da Siyasi...*, s.268.

KEİ, aslında, gerek Türkiye açısından gerekse diğer üye ülkeler açısından, özellikle bölgesel sorunların çözümüne yönelik henüz herhangi bir varlık gösterememiştir.²⁴ Yine de Türkiye, her koşulda, KEİ'nin faydalı olacağına inanıldığı müddetçe O'nu desteklemeye devam edecektir.²⁵

Karadeniz Ekonomik İşbirliği'nin kuruluşunun 15. yıldönümü vesilesiyle 25 Haziran 2007 tarihinde İstanbul'da, örgüt üyelerinin ve gözlemcilerinin Devlet ve Hükümet Başkanlarının davetli oldukları Zirve, "Yeni Ufuklara Yelken Açmak" teması altında yapılmıştır. Türkiye'nin Mayıs-Ekim 2007 tarihleri arasında altı aylığına yapmış bulunduğu KEİ Dönem Başkanlığına rastlayan 15. Yıl Zirvesi'nin KEİ'ye yeni bir yönelim ve canlılık kazandırdığına inanılmaktadır.²⁶

Son olarak, 25 Eylül 2008'de BM 63. Genel Kurul görüşmeleri çerçevesinde New York'ta yapılan KEİ Dışişleri Bakanları gayriresmi toplantısında ele alınan, KEİ'nin etkinliğinin artırılmasına yönelik yol gösterici ilkelerin onaylanması da öngörülmektedir. Toplantı neticesinde, KEİ üyesi ülkelerinin iş adamlarına ve TIR-kamyon şoförlerine vize kolaylığı sağlayacak bir anlaşmanın imzalanması ve KEİ dönem başkanlığının Arnavutluk'tan Ermenistan'a geçmesi kararlaştırılmıştır.²⁷

4.3.3. NATO

9 Nisan 1949'da Washington Antlaşması ile kurulan NATO, bir kolektif savunma örgütü olarak bilinmektedir. Kurucu antlaşmanın özellikle 3., 4., ve 5. maddeleri önemlidir. Bu maddelerle, üye ülkeler, ortak savunma için yeteneklerini geliştirmeye, herhangi bir üyenin toprak bütünlüğü, siyasi bağımsızlık ve güvenliği tehlikede olduğunda bir araya gelmeyi ve herhangi

²⁴ Mert, *Türkiye'nin Kafkasya...*, s.235.

²⁵ Heinz Kıramer, *Avrupa ve Amerika Karşısında Değişen Türkiye*, TİMAŞ Yayınları, İstanbul, 2001, s.238.

²⁶ Kanbolat, "AB'nin Güney Kafkasya ...", ASAM, 2007.

²⁷ Hürriyet Gazetesi, 23.10.2008.

birine saldırıldığında, bu saldırıya hepsine karşı yapılmış bir saldırı olarak kabul etmeyi taahhüt etmişlerdir.

Başlangıçta oniki devletin²⁸ iştirakiyle akdedilmiş olan Kuzey Atlantik Antlaşması'na, Londra'da, 17 Ekim 1951 tarihinde düzenlenen bir protokol ile Türkiye ve Yunanistan'ın da katılımları onaylanmış; Türkiye, 18 Şubat 1952'de Adnan Menderes Hükümeti döneminde²⁹ NATO'ya resmen üye olmuştur.

Gürcistan'da 2003'te gerçekleşen Gül (Kadife) Devrimi sonrası Batı yanlısı yeni yönetim, NATO'ya üye olmayı ulusal hedef haline getirmiş ve bu yönde adımlar atmaya başlamıştır.

Gürcistan için NATO ve AB üyeliği başta olmak üzere, Avrupa-Atlantik dünyası kurumlarına dahil olma, ulusal hedef haline gelmiştir.³⁰ Bu çerçevede, Avrupa'nın ve Karadeniz Bölgesi'nin güvenliği için Gürcistan'ın NATO'ya üyeliğinin gerekli olduğu savunulmaktadır. Bu nedenle , Gürcistan, NATO üyeliğine ulaşmak için her türlü gayreti göstermektedir.

Son olarak da, NATO Ülkeleri Devlet ve Hükümet Başkanlarının bir araya geldikleri NATO Bükreş Zirvesi'nde Arnavutluk, Hırvatistan ve Makedonya'ya NATO üyeliği için resmî davet yapılması; Ukrayna ve Gürcistan'ın da NATO'nun kapılarını aralayan MAP'a (Üyelik Eylem Planı) dâhil edilmesi umulmaktaydı. Böylelikle, NATO, 4 Nisan 2008 Bükreş Zirvesi'nde Güney Kafkasya'yı da kapsayacak şekilde doğuya doğru genişlemeye devam etmek istemekteydi, ancak, Almanya ile Fransa'nın karşı çıkmaları ve dahil olma sürecini erken bulmaları, Moskova'nın NATO'nun

²⁸ Kurucu üyeler: Belçika, Lüksemburg, Kanada, Hollanda, Norveç, Danimarka, Portekiz, Fransa, İzlanda, İtalya, Birleşik Krallık, Amerika Birleşik Devletleri'dir. (bkz.: <http://www.bianet.org/bianet/yazdir/36240>, 08.08.2008.)

²⁹ <http://tr.wikipedia.org/wiki/NATO>, 04.09.2008.

³⁰ <http://www.asam.org.tr/tr/yazigoster.asp?ID=1267&kat1=4&kat2=>, 04.09.2008.

Hasan Kanbolat, "Gürcistan NATO'ya Girmek İçin Bir Adım Daha Atıyor", 28.11.2006.

doğuya doğru genişlemesinden kaygı duyması, Ukrayna ve Gürcistan'ın MAP'a dâhil edilmesini şimdilik engellemiştir.³¹

Gürcistan'ın NATO üyelik kabulünün önündeki en büyük engeli, fiilen bu ülkeden bağımsız olan Abhazya ve Güney Osetya oluşturmaktadır. Bükreş Zirvesi'nde Gürcistan için NATO'nun kapılarının aralanmaması, Rusya Federasyonu'nun Abhazya ve Güney Osetya'nın bağımsızlık kararlarını şu an için tanımamasını sağlamış, ancak Ağustos 2008 savaşı sonrası Rusya her ikisinin de bağımsızlığını tanımıştır.

Gürcistan'ın ilerleyen zaman içerisinde NATO'ya dahil olması, aslında, başından beri, teşkilata katılması için her türlü gayreti gösteren ve bunu da sürekli dile getiren Türkiye'nin de başarısı olacaktır.³²

4.4. Türk Dış Politikasının Çerçevesinde Türk-Gürcü İlişkileri

Gürcistan politikaları daima genel Kafkas politikaları içinde ele alındığı gibi Kafkas politikaları da Gürcistan'ın tavır ve davranışlarına göre yönlendirilmekte olması nedeniyle, Türkiye, Kafkas coğrafyasını Gürcistan coğrafyasından ayrı olarak değerlendirmemektedir.

Türkiye ile Gürcistan arasındaki siyasi ilişkiler mükemmel seviyede seyretmektedir. Bugünkü şartlar altında, Gürcistan, gerek jeopolitik konumu sebebiyle, Kafkasya'nın, gerek Türkiye'nin Orta Asya ve Kafkaslar'a yönelik vizyonun da anahtarı konumuna sahiptir. Türkiye ile Gürcistan arasındaki ekonomik ilişkiler öncelikli olarak Türkiye'nin stratejik önemi açısından büyük önem taşımaktadır.

³¹ <http://www.asam.org.tr/tr/yazigoster.asp?ID=2123&kat1=42&kat2=>, 08.09.2008.

Hasan Kanbolat, "NATO Bükreş Zirvesi'nden Ukrayna ve Gürcistan'a Vize Çıkmadı", 04.04.2008.

³² <http://www.chveneburi.net/tr/print.asp?bpgpid=829>, 04.09.2008.

Nino Kipşidze, The Georgian Times, 04.11.2007.

Gürcistan için Türkiye, Batı'ya açılan bir kapı ve ekonomik gelişmesine katkıda bulunabilecek önemli bir komşu olmasının yanı sıra, Gürcistan'ın AB ve NATO'ya katılması için bir köprüdür.

Ayrıca, 1997 yılından itibaren, Gürcistan ile Türkiye arasındaki askeri ilişkiler önem kazanmış ve hâlâ daha da çok iyi seviyede devam etmektedir.³³

Diğer taraftan, Türkiye'nin Kafkaslar'a açılan kapısı Gürcistan'ın özerk bölgesi Acara, giderek artan alım gücü, Rusya, Türk Cumhuriyetleri ve Asya pazarlarına açılan kapı olması dolayısıyla stratejik önemi ve bunun yanı sıra, girdi maliyetlerinin düşüklüğüyle, Türk yatırımcıların yeni gözdesi olmuştur. 2008 yılı itibarıyla, 60 Türk firmasının faaliyet gösterdiği, 20 firmanın da acenta aradığı bölgedeki toplam Türk yatırımlarının ise 250 milyon dolara ulaştığı kaydedilmektedir.

Acara Özerk Bölgesi'nin 36 yaşındaki Hükümet Başkanı Levan Varshalomidze, iki ülke arasındaki ticaretin son 4 yılda mevcut miktardan 10 kat arttığını, yatırım miktarının da son 3 yıl içinde 500 milyon dolara ulaşmasını beklediklerini söyleyerek, 13 yıllık diktatörlük rejiminden sonra sifıra inen bir ekonomiye yola çıktıklarını belirtilip, bu dönemde en büyük desteği de Türkiye'den gördüklerini vurgulamaktadır.

Varshalomidze, 450 bin nüfuslu Acara'da Türklerin son zamanlarda, özellikle tekstil, inşaat, turizm, tarım alanlarında yatırım yaptıklarını ve yeni yatırım planlarının uygulamaya koymaya hazırlandıklarını açıklamaktadır.³⁴

³³ Mert, **Türkiye'nin Kafkasya...**, s.18.

³⁴ Ticari Hayat Gazetesi, 05.04.2008, s.12.

Hopa Ticaret ve Sanayi Odası Başkanı Sinan Altunsoy ise, Batum'un kendileri için oldukça önemli bir bölge olduğunu vurgulayarak, Hopa ve Batum'u ticari açıdan entegre etmeye çalıştıklarını söylemektedir.³⁵

4.4.1. Kültürel Açıdan T.C. - Gürcistan İlişkileri

4.4.1.1. Kültür

Eski SSCB döneminde, özellikle 1930'lu yıllardan itibaren Gürcistan'a yapılan kültürel yatırımlar sonunda Gürcistan, Kafkasları adeta bir kültür merkezi haline getirilmiş, bunda da aslen Gürcü olan Stalin'in yardım ve katkıları büyük olmuştur.³⁶

Gürcistan'ın bağımsızlığa kavuşmasından sonra Gürcü Halkı ile Türk Halkı arasında yakın ilişkilerin başlaması neticesinde, ilk kez 1996 yılında Ankara'da Eduard Şevardnadze Türkiye–Gürcistan Dostluk ve Dayanışma Vakfı³⁷ kurulmuştur. Bu vakıf aracılığıyla, iki ülke halkları arasındaki temaslar bir sivil toplum kuruluşu vasıtası ile resmiyet kazanmıştır. Resmi ve özel kurumların yanında Gürcü Dernekleri ile kurulan temaslarla Türkiye'deki Gürcü toplumu temsil edilmeye başlanarak, Ankara ve İstanbul'da, Gürcistan'dan Bakanların da katılımıyla, Türk Gürcü Dayanışma geceleri yapılmaktadır. Cumhurbaşkanı'nın karşılıklı ziyaretlerinde ise de, vakıf üyeleri sivil toplum kuruluşu olarak davet edilerek temsil imkanı sağlanmaktadır.

Bu faaliyetler devam ederken İstanbul'da vakfın temsilciliğinin veya şubesinin açılması ve İstanbul Gürcü Katolik Kilisesi Vakfı ile kurulan ilişkiden sonra bu vakfın, İstanbul Şişli'deki arsasına bir Kültür Merkezi ve Vakıf Üniversitesi kurulması fikri gündeme gelmiş, bu fikir neticesinde, İstanbul'da İ.T.O. tesislerinde vakıf temsilcileri ve İstanbul'daki hemşehrilerle birlikte 44 kişinin katılımı ile bir toplantı yapılarak, toplantıda, Üniversite, Kültür Merkezi

³⁵ Ticari Hayat Gazetesi, 05.04.2008, s.12.

³⁶ Mert, **Türkiye'nin Kafkasya...**, s.16.

³⁷ <http://www.turkgurcuvakfi.org/mainpage.asp>, 08.04.2008.

gibi büyük bir projenin temsilcilik veya şube olarak değil de, müstakil bir vakıf kurularak gerçekleşmesinin daha kolay olacağı kararı alınmıştır. Bu amaç için, 1 Haziran 2000 tarihinde Tekfen Holding'te Sayın Nihat Gökyiğit'in bürosunda Müteşebbis Kurucu Heyet toplanarak Türk-Gürcü Eğitim ve Kültür Vakfının kurulmasına karar verilmiştir.

Kurulan bu vakfın amacı, Türkiye ile Gürcistan arasında eğitim, sağlık, kültür, bilim, spor, edebiyat, müzik, folklor ve diğer alanlarda faaliyette bulunmak, bu konulardaki çalışmalarını desteklemek, Türk-Gürcü Kültürü üzerinde araştırmalar yapmak, müşterek işbirliği konularını saptayıp iki ülke arasında işbirliği imkanlarını sağlamaktır.

4.4.1.2. Eğitim – Öğretim Politikaları

Gürcistan, bağımsızlığını kazandıktan sonra diğer alanlarda olduğu gibi eğitim alanında da kalıcı reformlar yapmıştır. Bu reformlardan en önemlisi, Sovyet sistemine bağlı olan eğitim sisteminin, Batı normlarına uygun bir şekilde düzenlenmesi olmuştur. Bu düzenleme ile üniversitelere özerklik verilmiş, bu çerçevede üniversiteler yurtdışından yabancı öğrenci kabul etmeye başlamışlardır ki, Türk öğrencilerin Gürcistan'a gelişleri de aynı tarihlere rastlamaktadır.

Milli Eğitim Bakanlığı da, Türkiye'nin komşuları içinde iki ülkenin kilit önemde olduğunu belirtmektedir ki, bunlardan biri Bulgaristan, diğeri ise Gürcistan'dır. Türkiye'nin Transkafkasya ile ilişkilerinde, Gürcistan ile ilişkileri bu nedenlerden dolayı, eğitim ve öğretim açısından da farklı bir öneme sahiptir. Bu doğrultuda, Çağlar Limited şirketi tarafından 1993'de Özel Demirel Koleji kurularak başlanan eğitim – öğretim yatırımları, daha sonra Batum'da Dostluk Koleji açılarak genişletilmiş ve ardından Eylül 1995'te 250 dolayında Gürcü ve Türk öğrenciye eğitim olanağı sağlayan Uluslararası Karadeniz Üniversitesi kurulmuştur. Ayrıca, Türkler de Gürcistan'daki eğitim

olanaklarından yararlanmaktadır.³⁸ Gürcistan'da yüksek öğrenim gören Türk öğrencilerin büyük kısmı başta Tiflis olmak üzere Batum ve Kutaisi şehirlerindeki devlet üniversiteleri ve özel üniversitelerinde öğrenim görmektedirler.

Gürcistan'daki üniversiteler ve Türkiye'deki üniversiteler arasında bilimsel alanda ilişkiler de mevcut olup, seminer, toplantı ve konferanslara karşılıklı olarak, bilim adamları ziyaretleri devam etmektedir.

Bugüne kadar, Gürcistan ile Türkiye arasında eğitim yolunda atılan önemli bir adımlardan bir tanesi, 30 Temmuz 1992 tarihinde Tiflis'te imzalanan ve 9 Haziran 1994 tarihinde yürürlüğe giren "Eğitim, Bilim, Kültür ve Spor alanlarında İşbirliği Anlaşması"dır. Diğer bir gelişme de, Gürcistan'da Türkçe'nin yabancı dil olarak okutulmasına başlanmasıyla sağlanmış, böylece de, Türkçe'nin, Türk olmayan bir ülkede yabancı dil olarak okutulmasının dünyada ilk kez gerçekleşmiştir.³⁹

4.4.2. Ekonomik Açıdan T.C. – Gürcistan İlişkileri

4.4.2.1. Yasal Çerçeve

Türkiye – Gürcistan İş Konseyi, 22 Temmuz 1992 tarihinde kurulmuştur. Yine aynı yıl, iki ülke arasında, 30 Temmuz 1992 tarihinde Ticaret ve Ekonomik İşbirliği Anlaşması ve aynı tarihte de Yatırımların Karşılıklı Teşviki ve Korunması Antlaşması Tiflis'te imzalanmıştır. Ayrıca, I. Dönem Karma Ekonomik Komisyon Toplantısı Ocak 1997'de Tiflis'te yapılmıştır. Daha sonra Türkiye ile Gürcistan arasında Çifte Vergilendirmeyi Önleme Anlaşması ile ilgili ilk tur müzakereler 7 – 11 Nisan 1997 tarihleri arasında Ankara'da gerçekleştirilmiştir. III. Dönem KEK Toplantısı ise

³⁸ Muhsin Akgür, Tezer Palacıoğlu, **Gürcistan Ülke Profili, Mevzuat ve Türk Girişimleri**, İstanbul Ticaret Odası, No: 1998/5, İstanbul, s.85

³⁹ Ali Faik Demir, **Türk Dış Politikası Perspektifinden Güney Kafkasya**, İstanbul, Bağlam Yayıncılık, 2003, ss.207-208.

15.06.2001'de yine Tiflis'te, T.C. – Gürcistan Gümrükleri Arasında İşbirliği Antlaşması ise 28.01.2008'de Sarp Sınır Kapısı'nda imzalanmıştır.

Diğer yandan, bankalarla ilişkileri inceleyecek olursak, 12 Mart 1999 tarihli anlaşma ile de Türkiye tarafından Gürcistan'a toplam 50 milyon dolarlık Eximbank kredisi tahsis edilmiştir.⁴⁰ Ayrıca, T.C. Merkez Bankası tarafından da, iki ülke arasındaki ekonomik ilişkilerin iyileştirilmesi için, bilgi akışının sağlanması ve muhabirlik ilişkisi tesis edilmesi talep edilmektedir. Diğer yandan, Türkiye Halk Bankası nezdinde açılan hesaplar aracılığıyla işlem yapabilmektedir. Gürcistan'daki ilk Türk Bankası olan Emlak Bankası Şubesi de hâlâ faaliyet göstermektedir.

Türkiye – Gürcistan ekonomik ilişkilerinde, denizciliğin de önemli bir yeri bulunmaktadır. Ülkedeki üç büyük liman Poti, Batum ve Sukhumi, Gürcistan'ın yanında, transit olarak Ermenistan, Azerbaycan ve Orta Asya Cumhuriyetleri'nin dışa açılmasında çok büyük bir rol üstlenmektedir. Batum Limanı'nın işletmesini 49 yıllığına bir Türk firması kiralamış ve buraya bir "tren ferry" istasyonu kurmuştur.⁴¹

4.4.2.2. Türkiye Gürcistan Ticareti

Ekonomi, uluslararası ilişkilerin en önemli unsurlarından birisidir ve tarih boyunca imparatorluklar, devletler veya topluluklar arasındaki ilişkilerin gelişmesinde, rekabet etmesinde ve savaşların çıkış nedenlerinde rol oynayan önemli faktörlerden olmuştur.

SSCB'nin dağılmasından sonra, komünist düzenden serbest pazar ekonomisine geçmek, bunun için de demokratik ve özgür bir ortam sağlamak mutlaka ki zaman gerektiren konulardır. Savaş ve iç siyasal sorunlarla mücadele halinde bulunması; ekonomik ve siyasal yapılanma döneminin bir

⁴⁰ Mert, **Türkiye'nin Kafkasya...**, s.254.

⁴¹ Demir, **Türk Dış Politikası...**, s.232.

özelliği olmakla birlikte, gerek ekonominin gelişmesine, gerek liberal sistemlere uyum için gereken kanunların oluşturulmasına ve gerekse yatırımların gerçekleştirilmesine engel olmuştur.

Gürcistan'ı Türkiye'ye bağlayan Sarp Sınır Kapısı'nın 1988 yılında açılması, iki ülke arasındaki ekonomik ilişkilere giderek artan bir canlılık getirmiştir.⁴² Gürcistan'ın bağımsızlığını kazanmasından sonra Türkiye, kısa sürede bu ülkenin en büyük ticaret ortağı haline gelmiştir⁴³ ve iki ülke arasındaki ticari ilişkiler, bavul ticareti şeklinde başlamıştır. Türkiye'nin, kendisine oranla, gelişmiş ve zengin en yakın ülke olması, Gürcistan'ın bu pazara yönelmesine neden olmuştur. Türkiye'den Gürcistan'a 1991'de elektrik enerjisi verilmeye başlanması, ilk resmi ekonomik ilişkiyi başlatmıştır.⁴⁴ 1992 yılında, Gürcistan'a bir miktar gıda yardımı da yapılmıştır. Türkiye ile Gürcistan arasında, ticari işbirliği, tıp – sağlık ve telekomünikasyon alanlarında ve de yılda 250 milyon kwh elektrik satışı ile ilgili protokoller ve de iki ülke arasında ticari ilişkileri arttıracak, yatırım ve uluslararası taşımacılığı hedefleyen sekiz anlaşma yapılmıştır.⁴⁵

Gürcistan'ın bağımsızlığını kazanmasından hemen sonra, Türkiye, Rusya Federasyonu'ndan (% 15) sonra ikinci önemli ticari partner konumuna gelmiştir. Gürcistan, Rusya Federasyonu'ndan daha çok enerji ithal etmektedir.⁴⁶

Ekonomik yardım konusunda da Türkiye, Gürcistan'ın yanında yer almıştır. Rusya'nın Gürcistan'a baskı uygulamak amacıyla doğalgaz sevkiyatını durdurmasıyla, 2000 kışında ülkede felaket yaşanmıştır. Bu dönemde kendisi de ekonomik sıkıntı içinde olan ve enerjide dışa bağımlı

⁴² Mert, *Türkiye'nin Kafkasya...*, s.47.

⁴³ Mert, *Türkiye'nin Kafkasya...*, s.282.

⁴⁴ Demir, *Türk Dış Politikası...*, s.228.

⁴⁵ Mert, *Türkiye'nin Kafkasya...*, s.47.

⁴⁶ http://www.tika.gov.tr/yukle/dosyalar/ULKERAPORLARI/Gurcistan_UlkeRaporu.pdf, 23.01.2008.

olan Türkiye, Gürcistan'a acil ihtiyacını karşılayacak akaryakıt hibe ederek ülkeye verdiği değeri ortaya koymuştur.⁴⁷

Gürcistan, Hazar Havzası doğal kaynaklarını uluslararası pazarlara taşınması konusunda, Türkiye'nin tercih ettiği güzergah olmuştur.⁴⁸ Gürcistan'ın stratejik konumu dolayısıyla Doğu – Batı ve Kuzey – Güney ekseninde transit ticarete en elverişli ülkelerden birisi olmasına rağmen, ulaşım ağındaki eksiklikler ticaret sektörünü olumsuz etkilemektedir. Gürcistan, Türkiye'den daha çok hazır giyim, un, kakao ve kakao ürünleri, hayvansal – bitkisel yağlar, şeker ve şeker mamulleri, süt ve süt mamülleri, yumurta, telekomünikasyon cihazları, boya, temizlik malzemeleri, kağıt, karton ithal etmekte, Türkiye'den ise, demir çelik, mineral yakıtlar ve yağlar, metal cevherleri, elektrik, tarımsal ürünler, orman ürünleri, bakır ve bakırdan yapılan eşya, ham deriler ve postlar ihraç etmektedir. Gürcistan'ın ürettiği demir alaşımları ve demir içeren hurda metallerin tamamına yakını Türkiye tarafından ithal edilmektedir.⁴⁹

Türkiye ile Gürcistan'ın ekonomik ilişkileri iki ana dönem içinde değerlendirilirse; ilk dönem 1991 – 1996 arasındadır. Bu dönemde Türkiye, küçük boyutlu girişimciler aracılığı ile Gürcistan piyasasına girmiş ve ilk giren firmaların ve malların niteliğinin beklenen ve piyasadaki alternatiflerinin gerisinde kalması, Türkiye'nin büyük itibar kaybetmesine neden olmuştur. 1996 sonrasında, özellikle Bakü-Ceyhan boru hattının Gürcistan üzerinden geçmesi iyice benimsendikten sonra ilişkilere farklı bir boyut gelmiştir. Türk girişimcilerinin işlerinin boyutunun büyüdüğü, Gürcistan'a bakış açısının değiştiği, geleceğe yönelik düşünceler paralelinde ciddi ve büyük yatırımların yapıldığı bu ikinci dönem ise hâlâ sürmektedir.⁵⁰

⁴⁷ Yalçınkaya, *Kafkasya'da Siyasi...*, s.174.

⁴⁸ Mert, *Türkiye'nin Kafkasya...*, s.280.

⁴⁹ http://www.tika.gov.tr/yukle/dosyalar/ULKERAPORLARI/Gurcistan_UlkeRaporu.pdf, 23.01.2008.

⁵⁰ Demir, *Türk Dış Politikası...*, ss.229-230.

Türkiye açısından tarımsal ürünler ve gıda işleme sanayii, Gürcistan ile ilişkiler açısından çok önemli bir yer tutmaktadır. Bugün ülke pazarı analiz edildiğinde Gürcistan'da Türk ürünlerine büyük bir talep olduğu gözlemlenmektedir.

Şubat 2001'de Türkiye'yi ziyaret eden Gürcistan Tarım Bakanı David Kirvalidze, Gürcü karasularında, ortak balıkçılık, Gürcistan topraklarında ortak çay ve fındık üretimi, Türkiye'nin Gürcistan'da çay paketleme ve balık unu fabrikaları kurarak istihdam yaratması gibi öneriler getirmiştir.⁵¹

Gürcistan'daki Türk yatırımları bakımından ikinci sırayı da hizmet sektörü almaktadır. Bunun içinde bankacılık, turizm ilk sırada yer alan girişimlerdir. Türkiye, turizm alanında ülkede otel inşaaası ve turistik yerlerle yakinen ilgilenmektedir.

Asya'ya açılan kapı olması, hava, kara ve deniz yolu ulaşımının yanısıra demiryolu konusunda da girişimlerin bulunması ve bölgedeki girdi maliyetlerinin düşüklüğü Batum'u Türk yatırımcıların gözünde cazip hale getirmektedir.⁵²

Batum'a yapılan yatırımlarda tekstil sektörü başı çekmektedir. Bölgede günümüzde beş Türk fabrikası faaliyette bulunurken, iki fabrika da yapım aşamasındadır. Atilla Türkmen'in sahibi olduğu ATK Tekstil, bölgede eski bir çay fabrikasını 10 milyon dolarlık yatırımla tekstil fabrikasına dönüştürmüştür.⁵³ Öte yandan, Puma'nın Türkiye distribütörü ACK da, Gürcistan'da fabrika kurmayı planlamaktadır.⁵⁴

⁵¹ Mert, **Türkiye'nin Kafkasya...**, s.282.

⁵² Taraf Gazetesi, 04.04.2008, s.6.

⁵³ Ticari Hayat Gazetesi, 05.04.2008, s.12.

⁵⁴ Ticari Hayat Gazetesi, 05.04.2008, s.12.

Türk yatırımcılarının tekstilden sonra en fazla yatırım yaptığı alan ise, otel inşaatıdır. Bölgeye gelen turist sayısının her geçen gün artması ve Batum'un ciddi bir casino merkezi olma yolunda ilerlemesi, bölgede otel yapımında ciddi bir artış sağlamaktadır. Batum'da şu anda 2 büyük otel bulunurken, yakın bir gelecekte 4 ve 5 yıldızlı otel sayısının 30'a ulaşması beklenmektedir. Bu inşaatlardan biri de, Nuro İnşaat'ın yapımını üstlendiği 202 yatak kapasiteli Batum Oteli Kültür ve Kongre Merkezi'dir. Artvinli bir firma da "İstanbul" isimli otelini hizmete açmıştır.⁵⁵

Turizm ve kentin altyapı çalışmaları da Türk girişimcilerin gözde yatırım alanlarından olması sebebiyle, kentin önemli ihtiyacı olan altyapı çalışmalarını Avusturyalı ortağı ile Çeltikoğlu İnşaat yapmayı planlamaktadır.⁵⁶ Bölgede ayrıca 10 milyon dolara mal olan tekstil fabrikası kuran BDM Tekstil 500 kişiye yeni iş kapısı açmıştır.⁵⁷

Türkiye'deki Gürcü sermayesi incelenecek olursa; Türkiye'de yatırım yapan Gürcistan kaynaklı 16 firma bulunmaktadır. Bu firmalar ticaret, taşımacılık, hava taşımacılığı, tarım hizmetleri alanlarında faaliyet göstermektedirler.

Yüksek olan ticaret hacmine ve iki ülke arasında önemli miktarda sınır ticaretinin bulunmasına rağmen, Türkiye-Gürcistan ticari ilişkileri henüz istenen noktaya ulaşmış değildir. Bunun başlıca nedeni de, iki ülkeyi birbirine bağlayan altyapıdaki eksiklikler, gelişmemiş bankacılık ilişkileri ve mevzuat boşluklarıdır.

⁵⁵ Ticari Hayat Gazetesi, 05.04.2008, s.12.

⁵⁶ Taraf Gazetesi, 04.04.2008, s.6.

⁵⁷ Cumhuriyet Gazetesi, Murat Gülderen, 04.04.2008, s.15.

4.4.3. Enerji Sektörü Açısından T.C. – Gürcistan İlişkileri

4.4.3.1. BTC Petrol Boru Hattı

Bakü'den Ceyhan'a 1.760 km. uzunluğundaki boru hattı güzergahı, Azerbaycan'da Bakü'den başlayarak, Gürcistan Tiflis'ten Türkiye'ye, Akdeniz kıyısında da Ceyhan'a ulaşmaktadır. Petrol, Bakü yakınındaki Şangaçal terminalinden, Gürcistan yoluyla, Ceyhan'daki yeni deniz terminaline taşınacak şekilde tasarlanmıştır. Boru hattının 1.076 kilometresi Türkiye'de, 245 kilometresi Gürcistan'da ve 445 kilometresi de Azerbaycan'da inşa edilmiştir.⁵⁸

Bakü – Tiflis – Ceyhan diğer alternatiflerine göre, ekolojik önemi, siyasi ve stratejik anlamı yanında ekonomik olarak da en uygun hat özelliğine sahiptir. Bu gerçekten hareketle bölge ülkelerinin enerji üreten, tüketen ve ulaştırılan özellikleriyle doğal bir sistem oluşturdukları, bu sisteme işlerlik kazandırarak ortaya çıkacak Karadeniz – Hazar Enerji Birliği'nin dayandığı doğal altyapı söz konusu olmaktadır.

Transkafkasya coğrafyasında ispatlanmış petrol ve doğalgaz rezervleri ile dikkat çeken tek ülke Azerbaycan'dır. Ermenistan ve Gürcistan'ın ispatlanmış rezervler bakımından pek şanslı olduğu görülmemektedir. Bu ülkeler, enerji kaynaklarının uluslararası pazara Rusya'dan geçmeyen alternatif yollarla ulaştırılmasına yönelik stratejilerde kilit konumda olmaları nedeni ile önemlidirler. Özellikle Gürcistan, Bakü-Tiflis-Ceyhan Ham Petrol Boru Hattı ve bu hatta paralel döşenmekte olan Şah Deniz Doğalgaz Boru Hattı'nın (Güney Kafkasya Doğalgaz Boru Hattı) geçiş ülkesi olması nedeniyle büyük bir stratejik öneme sahiptir.⁵⁹

Hazar Havzası'ndaki petrolün Bakü-Tiflis-Ceyhan Ham Petrol Boru Hattı ile taşınması, Türkiye'nin de uzun dönemli ekonomik çıkarlarına fayda

⁵⁸ Yalçınkaya, *Kafkasya'da Siyasi...*, s.232.

⁵⁹ Necdet Pamir, "Güney Kafkasya'nın Enerji Boyutu", *Güney Kafkasya'ya Güncel Bakış Sempozyumu*, Harp Akademiler, 27-28 Ocak2006, sf.2.

sağlayacak gelişme olacaktır. Başta Azerbaycan ve Gürcistan olmak üzere ekonomik güçleri artacak olan Orta Asya ülkeleri, Türkiye'den büyük oranda ithalat yapacaklardır. Bu da Türkiye'nin ihracatını göreceli olarak arttırarak dış ticaret açığının kapanmasına katkı sağlayacaktır.⁶⁰

Türkiye için Gürcistan, Orta Asya Türk Cumhuriyetleri'ne ve Azerbaycan'a bağlantısını sağlayan tek ülke olması dolayısı ile jeopolitik; Rusya ile arasında tampon bir ülke olması dolayısıyla da jeostratejik değere sahiptir.⁶¹ Gürcistan, BTC'yi, Güney Kafkasya Doğalgaz Boru Hattı'nı ve Kars-Tiflis-Bakü Demiryolu'nu taşıyan bir köprüdür.⁶² Bu sebeple, Gürcistan sadece Hazar petroleri çıkış kapısı olarak gündeme gelmemiş, AB'nin "21. Yüzyıl İpek Yolu" olarak adlandırdığı TRACECA-Transport Corridor Europa Caucasus Asia Projesi, Mayıs 1993 tarihinde Brüksel'de TACIS program çerçevesinde ortaya atılmıştır. Temmuz 1997'de Başbakan Mesut Yılmaz, Azerbaycan, Kazakistan ve Gürcistan'a yaptığı ziyaretlerle, boru hattıyla kişisel olarak ne kadar ilgilendiğini göstermiştir. Mart 1998'de de Tiflis'te Gürcistan Cumhurbaşkanı Eduard Şevardnadze ile Azerbaycan petrolünün boru hattıyla taşınmasına yönelik bir anlaşma imzalanmıştır.⁶³ 8 Eylül 1998 tarihinde Bakü'de yapılan konferansta, Türkiye'nin de içinde olduğu ülkelerarası anlaşma imzalanmıştır. Bu proje ile Gürcistan, Avrupa ve Asya ekonomilerini bağlayan güzergâh üzerinde önemli bir konumdadır.⁶⁴

18 – 19 Kasım 1999'da İstanbul'da gerçekleştirilen AGİT Zirvesi sırasında, petrol boru hatları konusunda önemli adımlar atılmış, tüm dünyanın yakından izlediği ve yeni bin yıla yönelik gelişmelerin tartışıldığı zirve sırasında Bakü-Tiflis-Ceyhan Ana Petrol Boru Hattı'na yönelik bir dizi

⁶⁰ Mert, *Türkiye'nin Kafkasya...*, s.307.

⁶¹ Deniz Kutluk, "Hazar-Kafkas Petrolleri, Türk Boğazları, Çevresel Tehdit", İstanbul, Türk Deniz Araştırmaları Vakfı Yayınları, 2003, s.40-41.

⁶² Sapmaz, *Rusya'nın...*, s.56.

⁶³ Mert, *Türkiye'nin Kafkasya...*, s.292.

⁶⁴ <http://www.asam.org.tr/tr/yazigoster.asp?ID=2463&kat1=42&kat2=>, 28.29.2008.

Mete Göknel, "Kafkaslardaki Savaş ve Enerji Hatları", 13 Ağustos 2008.

anlaşma ve protokol imzalanmış, ardından da “Geçiş Ülkesi Anlaşması”, “Türkiye’nin Garantisi Anlaşması” ve “Anahtar Teslimi Anlaşması” parafe edilmiştir. Böylece boru hattının en kısa sürede tamamlanması ve hayata geçirilmesi için başta hukuki çerçeve olmak üzere tüm konular tartışılmıştır.⁶⁵

İncelemelerin olgunlaşması ile BTC’nin finans ve proje aşamaları tamamlanmış, Eylül 2002’de Türkiye, Azerbaycan ve Gürcistan Devlet Başkanları’nın katıldığı bir törenle boru hattının temeli atılmıştır. 10 Haziran 2005 tarihinde Azerbaycan Cumhurbaşkanı İlham Aliyev, Türkiye Cumhurbaşkanı Ahmet Necdet Sezer, Gürcistan Cumhurbaşkanı Mikhail Saakashvili ve Kazakistan Devlet Başkanı Nursultan Nazarbayev’in katıldığı törenle BTC Hattı’na petrol pompalanmaya başlanmıştır.⁶⁶ 2006 yılından bu yana da hâlâ tam anlamıyla faaliyettir.⁶⁷

BTC, Gürcistan’da, çoğunluk olarak Ermeniler’in yaşadığı ve potansiyel bir sorun niteliği taşıyan Javakheti bölgesinden geçmektedir. Bu

tehditleri yok etmek amacıyla, Türkiye, Azerbaycan ve Gürcistan BTC hattının korunmasına yönelik bir askeri işbirliği anlaşması imzalamışlardır.⁶⁸

4.4.3.2. Elektrik Enerjisi ve Çoruh Nehri / Deriner Barajı

Gürcistan’ın bağımsızlığından sonra, 1994 Çoruh ve Kura Nehirleri üzerinde ortak enerji projeleri konusunda Türk – Gürcü işbirliğinin başlatılması amacıyla, anılan ülke tarafından teşebbüse geçilmiştir.

Deriner Barajı ve Hidroelektrik Santrali’nin inşaatına ise Ocak 1998’de başlanılmıştır ve 2004’te de tamamlanmıştır. Baraj, 247 metre yüksekliği ile

⁶⁵ Demir, **Türk Dış Politikası...**, s.265.

⁶⁶ Cenk Pala, Hasan Kanbolat, “Bakü-Tiflis – Ceyhan: 21.Yüzyılın İpek Yolu”, **Stratejik Analiz**, Haziran 2005, C.6, Sayı:62, s.24.

⁶⁷ <http://www.cogrfyamiz.net/forum/index.php/topic.6248.0.html>, 04.09.2008.

⁶⁸ Güner Özkan, “Türk-Amerikan İlişkilerinde Kafkasya Faktörü”, *Avrasya Dosyası*, XI, 2, 2006, s.156.

bugüne kadar Türkiye’de inşa edilmiş en yüksek beton barajdır⁶⁹, ayrıca, kendi alanında, dünyanın da en yüksek üçüncü barajdır.

4.4.4. Ulaştırma ve Haberleşme Sektörü Açısından T.C. - Gürcistan İlişkileri

Gürcistan Türkiye’ye, Artvin ilinden Sarp, Ardahan ilinden de Türkgözü Sınır Kapıları ile bağlıdır. Başbakan Mesut Yılmaz’ın 13 – 14 Mart 1998’de Gürcistan’a, Şevardnadze’nin de Türkiye’de 26 – 27 Şubat 1999 tarihlerinde yaptığı resmi ziyaretler sırasında gündeme gelmiş, üçüncü sınır kapısı Çıldır/Aktaş’ın açılması yönündeki siyasi irade ertelende de,⁷⁰ açılması yönündeki çalışmalar devam etmektedir.

Ulaştırma sektöründe yaşanan temel problem, Gürcistan güzergahındaki yolların, araçları yıpratacak şekilde bozuk olmasıyla beraber, düzeltilmesine yönelik çalışmalar yapılmaktadır.

Diğer taraftan, Gürcistan ve “Türk Telekom – Turkcell” GSM şebekeleri arasında “Roaming Anlaşması (Uluslararası Serbest Dolaşım)” imzalanmış olup, hizmet fiilen 10 Haziran 1997 tarihinden itibaren yürürlüktedir.⁷¹

4.4.4.1. Havayolu Ulaştırması

Gürcistan’ın doğusundaki Marneuli şehrinde SSCB zamanında inşa edilmiş eski havaalanı, Türk Silahlı Kuvvetleri tarafından onarılmış ve modernizasyon ihtiyaçları karşılanmak suretiyle de iki ülkenin Hava Kuvvetleri’nin müşterek hizmetine açılmıştır. Bu havaalanının hizmete girmesiyle askeri ulaştırma imkanlarında önemli bir artış meydana gelmiş ve iki ülke arasında düzenli kurye uçak seferleri başlamıştır.

⁶⁹ http://wikipedia.org/wiki/Deriner_Baraji_ve_Hidroelektrik_Santrali, 04.09.2008.

⁷⁰ Mert, *Türkiye’nin Kafkasya...*, s.258.

⁷¹ Mert, *Türkiye’nin Kafkasya...*, ss.261-262.

Gürcistan ile Türkiye arasında Haziran 2005'ten bu yana yapılan teknik görüşmeler sonucunda "Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti ile Gürcistan Hükümeti Arasında Batum Uluslararası Havalimanı'nın Ortak Kullanılmasına Dair Anlaşma" parafe edilmişti. Anlaşma, Cumhurbaşkanı Ahmet Necdet Sezer'in 14 – 15 Mart 2006 tarihlerinde Gürcistan'a gerçekleştirdiği resmi ziyaret sırasında dönemin Dış Ticaret Müsteşarı Tuncer Kayalar ile dönemin Gürcistan Ekonomik Kalkınma Bakanı İrakli Çogovadze tarafından imzalanmıştır.⁷²

Ayrıca, Türkiye ile Gürcistan arasında Batum Havalimanı'nın ortak kullanılmasını öngören anlaşmanın onaylanmasının uygun bulunduğu dair yasa tasarısı, TBMM Genel Kurulu'nda kabul edilerek yasalaşmıştır. Bu anlaşmaya göre, Gürcistan sınırına yakın bölgelerde yaşayan vatandaşlar, Batum Havalimanı'nı iç hat terminaliymiş gibi kullanabileceklerdir. Hopa'da kurulacak terminalde çıkış işlemlerini yaptırılanlar, özel otobüslerle ve herhangi bir sınır geçişine tabi tutulmaksızın Batum Havalimanı'na aktarılacaklardır. Aynı şekilde, Batum Havalimanı'ndan Türkiye'ye gelecek yolcuların da Türkiye'ye giriş işlemleri Hopa Terminali'nde yapılacaktır. Batum'un Hopa'ya uzaklığı 25 km. Artvin'e olan uzaklığı ise 95 km.'dir. Artvin'lilerin Türkiye'deki en yakın havaalanına gitmesi için 250 km kat etmesi gerekmektedir.⁷³

Batum Havalimanı'nın ortak kullanıma açılmasıyla beraber ise, artık, Hopa terminalinden 20 dakikada otobüslerle ve pasaportsuz şekilde Sarp Sınır Kapısı'ndan geçilerek Batum havalimanına, oradan da İstanbul'a gitmek mümkün olmaktadır. Ayrıca, Türkiye, Batum'dan Hopa'ya kadar olan bölgede, 33 kilometrelik bir demiryolu ağının kurulması için yoğun bir çalışma yapmaktadır.⁷⁴

⁷² <http://bpg.sytes.net/chveneburi/default.asp?bpgpid=1430&pg=1>, 31.10.2008.

⁷³ <http://bpg.sytes.net/chveneburi/default.asp?bpgpid=1430&pg=1>, 31.10.2008.

⁷⁴ Ticari Hayat Gazetesi, 05.04.2008, s.12.

4.4.4.2. Demiryolu Ulaştırması ve Kars Tiflis Demiryolu Projesi

Türkiye ile Gürcistan arasında doğrudan bir demiryolu bağlantısı bulunmamaktadır. Ancak, iki ülke arasında ulaştırma ve iletişim alanlarına ilişkin önemli projeler üzerinde çalışılmaktadır. Rize-Poti Denizaltı Fiberoptik Kablo Projesi ve Kars-Tiflis Demiryolu Hattı Projesi etkisi iki ülke sınırlarını aşacak niteliktedir.⁷⁵

Saakashvili'nin 19 Aralık 2006 tarihinde Ankara'ya yaptığı resmî ziyaret sırasında da Türkiye, Gürcistan'dan sınır buluşma noktalarını gösteren haritalar ve koordinatlar ile ilgili onay sürecini hızlandırmasını talep etmiş, ancak Gürcüler bu talebe kesin bir cevap vermekten kaçınmışlardır. Gecikmeler sebebiyle, 2007 yılının ilk altı ayı içerisinde başlaması öngörülen BTK Demiryolu Projesi çerçevesindeki demiryolu inşaatına bir türlü başlanamamıştır. Cumhurbaşkanı Abdullah Gül sürpriz bir şekilde 20 Kasım 2007 gecesi Gürcistan'a giderek, 21 Kasım 2007'de "Demirden İpekyolu" olarak adlandırılan Bakü-Tiflis-Kars (BTK) Demiryolu Projesi'nin Gürcistan'da yer alan bölümünün sembolik temelini, Gürcistan Devlet Başkanı Mikheil Saakashvili ve Azerbaycan Devlet Başkanı İlham Aliyev ile birlikte atmıştır.⁷⁶

BTK Demiryolu Projesi, Türkiye ile Gürcistan arasında doğrudan bir hat kurulmasını ve bu hattın Azerbaycan'daki mevcut hatta bağlanmasını öngörmektedir. Toplam 124 km. uzunluğunda olan demiryolunun 92 km.'lik bölümü Türkiye'den, 32 km.'lik bölümü ise Gürcistan'dan geçmesi planlanmıştır. Bu bağlamda, Türkiye tarafında 68 km., Gürcistan tarafında ise 30 km. olmak üzere toplam 98 km.'lik yeni demiryolunun yapımı ve ayrıca Gürcistan'da Ahalkelek-Akhali-Marabda arasındaki mevcut 160 km.'lik hattın

⁷⁵ Kamil Ağacan, "Soğuk Savaş Sonrası Türkiye – Gürcistan İlişkileri", İdris BAL (Ed.), **21. Yüzyılda Türk Dış Politikası**, Ankara, Nobel Yayın Dağıtım, 2004, s.440.

⁷⁶ <http://www.asam.org.tr/tr/yazigoster.asp?ID=1858&kat1=42&kat2=>, 08.09.2008.
Hasan Kanbolat, "Türkiye'den Saakashvili'ye Yardım Paketi", 28.11.2007.

da onarılması düşünülmektedir. Tek hat olarak tasarlanan demiryolunun inşasının 2010 yılında bitirilmesi öngörülmektedir.⁷⁷

4.4.5. Siyasi Açıdan T.C. – Gürcistan İlişkileri

SSCB'yi dağılma noktasına getiren olaylar zinciri bir bir çözülürken, Türkiye de dış politika yönelimlerini ve bazı temel ideolojik varsayımlarını yeniden değerlendirmekteydi. Bundan böyle, Türkiye'nin önünde politik, ekonomik ve psikolojik avantajlar sağlayabilecek tarihi bir fırsat vardı. Dönemin Cumhurbaşkanı Turgut Özal, 1 Eylül 1991'de TBMM'yi açış konuşmasında durumu değerlendirirken, Soğuk Savaş'ın sona ermesi ve SSCB'nin dağılmasının, Türklere bölge lideri olabilmeleri yolunda tarihi bir zemin hazırladığını ve uzun zamandan sonra ilk defa ortaya çıkan bu fırsatın kaçırılmaması gerektiğini belirtmiştir.⁷⁸

Türkiye'nin Aralık 1991'de Gürcistan'ın bağımsızlığını tanıyan ilk ülke olmasıyla beraber, tarihteki Türk – Gürcü çekişmesi kısa sürede bir kenara bırakılmış, 21 Mayıs 1992'de dönemin Dışişleri Bakanı Hikmet Çetin'in bu ülkeyi ziyareti sırasında imzalanan protokolle, iki ülke arasında diplomatik ilişkiler kurulmuştur. Bunun üzerine, 30 Temmuz 1992'de dönemin Başbakanı Süleyman Demirel, beraberinde bir uçak dolusu ilaç ve gıdayla Gürcistan'ı ziyaret ederek, Devlet Başkanı Eduard Şevardnadze ile "Dostluk, İşbirliği ve İyi Komşuluk Anlaşması" imzalanmıştır. Anlaşmayla, 13 Ekim 1921 Kars Antlaşması'yla başlayan bağılıklarını teyid etmişlerdir.⁷⁹

1998 yılına gelindiğinde Türkiye ve Gürcistan birbirlerini "stratejik ortak" olarak adlandırmaya başlamış, Azerbaycan'ın da daha sonra bunlara

⁷⁷ <http://www.asam.org.tr/tr/yazigoster.asp?ID=1858&kat1=42&kat2=>, 08.09.2008.

Kanbolat, "Türkiye'den ...", 28.11.2007.

⁷⁸ Mert, *Türkiye'nin Kafkasya...*, s.136.

⁷⁹ Mert, *Türkiye'nin Kafkasya...*, s.280.

katılmasıyla beraber üçlü işbirliği formülü geliştirilerek bölgesel yapılanmaya gidilmiştir.⁸⁰

Türkiye açısından Gürcistan'ın önemi enerji ve ulaşım yollarının güvenliği kapsamında, Gürcistan açısından Türkiye'nin önemi daha çok stratejik önem taşımaktadır.⁸¹ Türkiye, eski Sovyet alanı içinde yer alan "dondurulmuş çatışmalar" açısından çok özel konuma sahip bir ülkedir. Gürcistan ise tüm eski Sovyet coğrafyası genelinde en sorunlu ve en karmaşık ülkelerden bir tanesidir. Gürcistan halkları son 17 yılda defalarca mülteci konumuna düşmüş, çoğu kez yurtlarından edilmişler veya ağır ekonomik şartlarda yaşamlarını sürdürmüşlerdir. Kamuoyunda Gürcistan'ın sadece Abhazya ve Güney Osetya'da ayrılıkçı sorunlar yaşadığı yolunda bir inanış olmasına rağmen, Türkiye'yi en az Abhazya ve Güney Osetya kadar yakından ilgilendiren üç ayrı sorundan da bahsedilmesi gerekir. Bunlardan ilki Saakashvili yönetimi tarafından muhtariyetine kısmen son verilen Acaristan'dır. Acaristan ve Batum Limanı 1921 Kars Anlaşması ile bölgedeki Müslüman ahaliye muhtariyet tanınmış bir bölgedir. Saakashvili 2004 Acaristan bayrağına bir haç ekletmiş ve bölgedeki Müslümanları hızlı bir biçimde Hristiyanlaştırma kampanyasına girişmiştir.⁸²

Türkiye'yi yakından ilgilendiren ikinci sorun ise Ahıska Türklerinin vatanlarına dönüş çabalarıdır. Saakashvili'nin 2004'deki Türkiye ziyaretinde ve daha sonra Avrupa Birliği'ne verdiği taahütlerde Ahıska Türklerinin vatanlarına dönüşleri için tam destek sözü vermesine rağmen, bu konu da askıda kalmıştır.

⁸⁰ Ağacan, "Soğuk Savaş Sonrası Türkiye – Gürcistan ...", s.429.

⁸¹ Kanbolat, "AB'nin Güney Kafkasya ...", ASAM, 2007.

⁸² <http://www.asam.org.tr/tr/yazigoster.asp?ID=2460&kat1=42&kat2=>, 08.09.2008

Hasan Ali Karasar, "Saakashvili'nin Yarattığı Karmaşada Türkiye Ne Yapmalı?", 13.08.2008.

Türkiye açısından bir diğer mesele ise, Borçalı ve diğer bölgelerde yaşayan Azerilerin (Terekeme ve Karapapaklar da dahil) milli azınlık haklarının tam olarak tanınmamış olmasıdır.

Türkiye ise, Gürcistan'ın güvenlik sorunlarına yönelik başta tarafsız bir tutum takınmışsa da ilişkilerin gelişimine paralel olarak Gürcistan'ın toprak bütünlüğünü savunmuştur. Türkiye'de azımsanamayacak bir Kafkas diasporasının bulunması, Türkiye'nin Gürcistan'daki gelişmişlere kayıtsız kalamamasına yol açmaktadır.

PKK'nın Gürcistan'da faaliyette bulunmasının önüne geçmeye çalışan Türkiye, karşılık olarak kendi topraklarında, özellikle Abhaz ayrılıkçıların örgütlenmelerine müsaade etmemiştir. Türkiye'deki Abhaz kökenlilerin aksi isteklerine rağmen, Türkiye, Gürcistan'ın toprak bütünlüğünden yana olduğunu her şekilde dile getirmenin ötesinde, Gürcistan'ın karşı karşıya olduğu ayrılıkçı sorunların barışçı yollardan çözümüne de yardımcı olmaya çalışmıştır.

Bağımsızlıklarının hemen ardından Türk Cumhuriyetleri'ne büyük bir coşkuyla yönelen Türkiye için Gürcistan bir süreliğine ikinci planda olmuş, ancak, 1993 yılında Rusya destekli Abhazyaya karşısında yenilgiye uğrayan ve Rusya tarafından BDT'ye katılmak zorunda bırakılan Gürcistan, Türkiye'ye daha fazla yaklaşmak durumunda kalmıştır.⁸³

Gürcistan, Türkiye'nin de dahil olduğu Batı'ya entegre olma çabası içindedir. Türkiye ile Gürcistan arasında Mart 1999'da "Askeri Yardım ve İşbirliği Antlaşması" imzalanmıştır. Türk Hava Kuvvetleri uçakları Mart 2000'den bu yana Gürcistan'ın Marneuli Askeri Havaalanı'nı rahatlıkla kullanmaktadır. Türkiye, Gürcistan ile olan askeri boyuttaki ilişkilerini, NATO şemsiyesi altında ilerletmeye Rusya'nın tepkisini çekmemek amacıyla büyük

⁸³ Sapmaz, **Rusya'nın...**, s.259.

önem vermektedir. Türkiye Gürcistan'da, ABD'den sonra en çok yatırımı olan ve Rusya'dan sonra da Tiflis ile en fazla ticaret yapan ülkedir.⁸⁴ Türkiye, Ahıska Türkleri'nin anayurtlarına geri dönmesi için Gürcistan Hükümeti'nin yaptığı çalışmaları destek vermekte ve sürecin daha hızlı ilerlemesi için elinden gelen her türlü yardımları yapmaktadır.

Türkiye, Gürcistan'a, Rusya'nın siyasi, askeri ve ekonomik nüfuzundan kendisini kurtulması için destek vermektedir. Özellikle, Hazar enerji kaynaklarının Rusya'yı "by-pass" eden güzergâhlardan ulaştırılması açısından Gürcistan, kilit öneme sahiptir. Türkiye, erken petrolün yalnız Rusya üzerinden ulaştırılmasını istemediğinden, Bakü-Supsa hattını desteklemektedir. 1999 – 2006 yılları arasında yaklaşık 60 milyon ton Bakü – Supsa Hattı, 2006'da sonunda durdurulmuş, Ağustos 2008 de yeniden kullanılmaya başlanmasıyla da, hattın 100 bin ton petrol taşınmıştır. Ancak, 2008'de Gürcistan'da meydana gelen çatışmalar neticesinde, hemen akabinde 12 Ağustos 2008 tarihinde yeniden durdurulmuştur.⁸⁵ Diğer yandan, Kars-Tiflis-Bakü Demiryolu ise, ilişkilerde diğer bir açılım noktasıdır. Gürcistan, 10 Şubat 2006 tarihi itibarıyla, 3 aydan daha az süreler için geçerli olmak üzere, Türkiye'ye karşı vize uygulamasına son vermiştir. İki ülke arasındaki ilişkilerin derinleşmesine sebep olan etkenlerden birincisi, Transkafkasya'da Rusya'yı dengelemek isteğidir. İkincisi ise, ABD tarafından Türkiye ile Gürcistan'a birbirleriyle ilişkilerini geliştirmeleri yönünde verilen tam destektir.⁸⁶

Bilindiği gibi, Türkiye Cumhuriyeti 9'uncu Cumhurbaşkanı Süleyman Demirel'in 1999 yılında İstanbul'da yapılan Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı (AGİT) Zirvesi'nde ve 2000 yılının Ocak ayında Tiflis'e yaptığı ziyaretinde öne sürdüğü "Kafkasya İstikrar Paketi" fikri, Gürcistan'da Ağustos 2008'de yaşanan son gelişmeler, dokuz yıl önce dile getirilen bu görüşün

⁸⁴ Selçuk Çolakoğlu, "Türkiye-Gürcistan İlişkileri", *Stratejik Öngörü*, 6, 2005, s:34.

⁸⁵ <http://www.cihan.com.tr/cihanhaber/readnews.action?haberid=816110>, 04.09.2008.

⁸⁶ Sapmaz, *Rusya'nın...*, ss.260-261.

bölgede güven ortamının oluşturulması için ne kadar önemli ve yerinde olduğunu ortaya koymuştur. Türkiye'nin, Rusya Federasyonu'nun 08 Ağustos 2008 tarihinde Gürcistan'a başlattığı müdahalenin ardından bu görüşü tekrar gündeme getirmesi önem arz etmektedir. Her ne kadar, RF-Gürcistan, Azerbaycan-Ermenistan, Türkiye-Ermenistan ve RF-Azerbaycan arasındaki mevcut sorunların en önemli engeller olarak böyle bir oluşuma başlangıçta izin vermeyecek olması düşünülse de, bölgedeki ülkeler arasındaki tek ortak noktanın güvenlik olması gerektiği gerçeğinden hareketle, Türkiye'nin bu açılım üzerinde önemle durması ve konuya dış politika önceliklerinin arasında yer vermesi uygun olacaktır. "Kafkasya İstikrar Paketi"nin, uzun vadede bölgedeki sorunların çözümlenmesine ve böylece bölge dışı aktörlerin etkilerinin azaltılmasına olumlu katkılar yapabileceği göz ardı edilmemelidir.⁸⁷

4.4.6. Askeri Açıdan T.C. - Gürcistan İlişkileri

Gürcistan, Güney Osetya'daki ve Abhazya'daki sorunlar yüzünden henüz yeterli istikrara kavuşmamıştır. Bu nedenle ABD ve Türkiye'den çeşitli konularda teknik ve askeri yardım almak durumundadır.

Türkiye'nin askeri yaklaşımları hiçbir zaman Gürcistan'da bir askeri güç bulundurma amacına yönelik değil, sadece Rus askeri nüfuzunun⁸⁸ engellenmesi ve bölge ülkelerinin kendi güvenliklerini başka bir devletin yardımına bağlı olmadan sağlayabilmelerine yönelik olmuştur. Türk Silahlı Kuvvetleri, dış politikaya zarar verebilecek askeri gelişmelerden daima kaçınmıştır. Örnek verilecek olursa, Gürcistan'da yaşanan Abhazya sorununda Rusya, Türkiye'ye iki taraf arasında yer alacak barış gücüne

⁸⁷ <http://www.asam.org.tr/tr/yazigoster.asp?ID=2562&kat2=6>

N. Reşat Ödün, "Nato'ya Karşı Yeni Bir Pakt mı Doğuyor?", 04.09.2008.

⁸⁸ 1991'den beri Gürcistan'da bulunan Rus askerlerinin Kasım 2007'de ülkeden çekilmesiyle beraber, şu an sadece Abhazya'da barışgücü askerleri kalmıştır.

(bkznz.: <http://www.yenisafak.com.tr/Dunya/?i=81947>, 07.09.2008.)

destek vermesini istemiş; ancak, Türkiye bunu uzun vadeli değerlendirerek, çıkarlarına ve bölge dengelerine uygun görmeyerek reddetmiştir.⁸⁹

Türkiye, Gürcistan'ın iç kargaşası sırasında , fırsatçılık yapıp, içişlerine dahil olmak yerine, yanında olmayı ve maddi manevi olarak onu desteklemeyi uygun görmüştür. Gürcistan'a 1997'de askeri yardımda bulunmaya başlamıştır. Öyle ki, Türkiye tarafından, Gürcistan'a helikopterler ve hücum botlar hibe edildiği bilinmektedir. 2001 yılındaki terör saldırıları sonrasında, ABD'nin Gürcistan'da üs kurma kararından sonra, Türkiye'nin Gürcistan'la daha önce kurulmuş olan işbirliği de önem kazanmıştır.⁹⁰ Türkiye, NATO'nun Barış İçinde Ortaklık (BİO) programı çerçevesinde, Gürcistan ulusal ordusunun kurulmasına da yardım etmiş, Gürcistan için çok önemli askeri eğitim ve ekipman desteği sağlamıştır.⁹¹ BİO çerçevesinde tüm devletlere askeri eğitim veren Türkiye, bu amaca yönelik olarak kurslar açmakta ve bu kurslara çok sayıda talep olmaktadır. Türkiye ile Transkafkasya'da Azeri ve Gürcü yakınlığının sonuçları da görülmektedir, öyle ki; Türkiye'nin Kosova'ya gönderdiği askeri birlikte Gürcü ve Azeri askerleri de yer almıştır. Bu gelişme, Gürcüler açısından bir ilki teşkil etmektedir.

Tüm Kafkasya'da görüldüğü üzere, Gürcistan'da da politikacılar iktidarlarını korumak için askeri gücü elde tutmaya ya da askeri güçleri kontrol altında bulundurmaya çalışmışlardır. Şevardnadze'nin iktidara gelmesi, aldığı askeri destek ve daha sonra bu konumunu koruyabilmesi, askeri unsurlara hakim olabilmesine bağlı olmuştur.

Askeri açıdan yıllarca Rusya'ya bağımlı bir tablo çizen Gürcistan, 22 Şubat 1999'da Şevardnadze'nin söylemine göre, BDT'nin Ortak Güvenlik

⁸⁹ Demir, **Türk Dış Politikası...**, ss.289-290.

⁹⁰ Yalçınkaya, **Kafkasya'da Siyasi...**, s.369.

⁹¹ Zeyno Baran, "Turkey and the Caucasus", **Turkish Foreign Policy in Post Cold War Era**, İdris Bal (Ed.), Florida USA, Brown Walker Press, 2004. s.272.

Antlaşmasını terk edeceğini açıklamıştır.⁹² Bunun üzerine parlamentonun onaylaması gereken anlaşma, geri çevrilmiştir. Şevardnadze, son anda anlaşmaya, Gürcistan'ın toprak bütünlüğünün sağlanması ve ordusunun geliştirilmesi şartıyla, anlaşmayı yürürlüğe sokmuştur. Şevardnadze, ülke içindeki Rus askeri varlığını minimuma indirmek ve belki de uzun vadede kaldırmak için kararlı adımlar atmakta ve askeri konularda da, daha çok Batı ülkeleriyle ilişkilerini geliştirmeye yönelmektedir.

Gürcistan, daima NATO ve müttefikleriyle olan ilişkilerine önem vereceğini belirtmiştir. Bu doğrultuda da Türkiye, ayrıcalıklı bir konuma gelecektir. GUUAM ile yeni bir güvenlik arayışına giren Gürcistan, NATO ile kendilerini Rusya'ya karşı güvence altına almaya çalışmaktadır.

Gürcistan'ın bugününe bakıldığında, kendi askeri gücünün ülkesinde cereyan eden veya etmesi muhtemel olaylar karşısında etkili olmadığı açıkça görülmektedir. Bu nedenle, Gürcistan, üzerindeki ağır baskıdan kurtulmak için çaba harcamakta ve değişik açılım yolları aramaktadır. Bu noktada da Türkiye, Gürcistan için son derece stratejik bir konumdadır. Askeri eğitim ve orduya teçhizat sağlanması bakımından ilişkilere büyük önem vermektedir. Türkiye bakımından da Gürcistan ile ilişkiler önemlidir; çünkü Gürcistan'da mevcut olan Rus gerginliğini ve riskini sürekli olarak düşük seviyede tutmaktadır. Ayrıca, Türkiye'nin etkilediği ve yapısını belirlediği bir ordu, kuşkusuz kendi çıkarına olacaktır.

Gürcistan'ın 2008 itibarıyla, kendi kuvvetleri dışında, ülkesinde bulunan yabancı kuvvetler arasında ilk sırayı 1500 kişilik barış gücü almakta ve onu BM'ye bağlı olan 22 ülkeden 100 gözlemcinin görev aldığı UMOMIG takip etmektedir. 1994'ten beri Gürcistan ile Abhazya arasındaki güvenliğin korunmasından sorumlu olan UNOMIG'in görev süresi Şubat 2009'a kadar uzatılmıştır.

⁹² Demir, **Türk Dış Politikası...**, ss.291-292.

Nisan 1998'de Türkiye Genel Kurmay Başkanı İsmail Hakkı Karadayı, Gürcistan'a yaptığı ziyarette, Türkiye'nin, Gürcü ordusuna, askeri ve teknik yardım sağlayacağı yolunda fikir birliğine varılmıştır. Ardından, Gürcistan Devlet Başkanı Şevardnadze'nin 26-27 Şubat 1999'da Türkiye'ye yaptığı ziyarette ise, askeri konulara değinilmiş ve bu görüşmelerde, Türkiye-Gürcistan arasındaki askeri ilişkilerin geliştirilmesinin taşıdığı önem dile getirilerek, Gürcistan sınırının Gürcistan birliklerince korunması sürecinin olumlu seyretmesinden duyulan memnuniyet dile getirilmiştir.⁹³ Şevardnadze'nin "stratejik ortaklık" olarak adlandırdığı Türk – Gürcü askeri işbirliğinin gelişim işareti, Türkiye'nin onarımını yapıp, yeniden hizmete soktuğu Marneuli Askeri Havaalanı'ndan, Mart 2000'den itibaren Türk savaş uçaklarının da faydalanacaklarının açıklanması olmuştur.⁹⁴ Ayrıca yine, 2000 yılında, iki ülke arasında yaklaşık 4 milyon dolar tutarındaki askeri yardım anlaşması imzalanmıştır.⁹⁵

Cumhurbaşkanı Demirel'in 14 – 15 Ocak 2000'de Gürcistan'a yaptığı ziyaret sırasında Kars – Tiflis – Bakü Demiryolu'nun yapımı ve geliştirilmesi konusunda da anlaşmaya varılmıştır. Gürcistan'ın karşı karşıya kaldığı güvenlik sorunlarını, bu ülkenin tek başına çözemeyeceği ve dışarıdan destek verilmesi gerektiği fikrinden hareketle, Türkiye, Demirel'in bu ziyareti sırasında, AGİT gözetimi altında Kafkas İstikrar Paketi (KİP) kurulması önerisini sunmuştur.⁹⁶ Daha sonra 24 25 Ocak 2000 tarihlerinde yapılan BDT toplantısı öncesinde, Tiflis tarafından da desteklenen bu öneriye ABD ve Batı Avrupa liderlerine de mektup göndererek destek istemiştir. ABD, Fransa, Almanya, İngiltere, Ukrayna, Azerbaycan, Gürcistan, Rusya, Ermenistan ve AB'den olumlu cevap almıştır. Daha sonra, 24 – 25 Ocak 2008'de yapılan BDT toplantısında, Rusya Federasyonu'nun yer almadığı bir KİP

⁹³ Demir, *Türk Dış Politikası...*, s.293.

⁹⁴ Mert, *Türkiye'nin Kafkasya...*, s.283.

⁹⁵ Demir, *Türk Dış Politikası...*, s.294.

⁹⁶ Mert, *Türkiye'nin Kafkasya...*, ss.282-283.

düşüncesinin Güney Kafkasya Cumhuriyetleri tarafından benimsenmesinin zor olacağı düşüncesiyle, bu öneri askıda kalmıştır. Ancak, Ağustos 2008'deki Gürcistan – Rusya savaşı sırasında, bu fikir, Türkiye Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan tarafından tekrar gündeme getirilmiş ve Cumhurbaşkanı Abdullah Gül'den de destek görmesiyle beraber, konuyla ilgili çalışmalar⁹⁷ Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı tarafından yapılmaya başlanmıştır.

4.5. Sonuç

Türkiye, günümüzde bölgede hem ABD'nin müttefiki, hem NATO üyesi hem de bağımsız bir aktör olarak bulunmaktadır. Türkiye, bölgeye yönelik politikalarına kurumsal bir boyut kazandırmak için Türk İşbirliği ve Kalkınma Ajansı'nı kurmuştur.

Ayrıca, uluslararası örgütler de, Türk – Gürcü dış politikasının şekillenmesinde rol oynamaktadırlar. Türkiye'nin liderliğinde, 25 Temmuz 1992 tarihinde İstanbul'da düzenlenen bir zirve toplantısında Karadeniz Ekonomik İşbirliği Deklarasyonu'nun imzalanması ile nihayetlendirilmiş ve örgüt bu tarihte resmen işlerlik kazanmıştır. Sadece Karadeniz'e kıyıdaş ülkelerden oluşmayan KEİ, Güneydoğu Avrupa, Balkanlar ve Kafkasya ülkelerini ve 370 milyonluk bir nüfusu kapsamaktadır.

Gürcistan için Türkiye, Batı'ya açılan bir kapı ve ekonomik gelişmesine katkıda bulunabilecek önemli bir komşu olmasının yanı sıra, Gürcistan'ın AB ve NATO'ya katılması için de bir köprüdür. Gürcistan'ın ise NATO üyelik kabulünün önündeki en büyük engeli, fiilen bu ülkeden bağımsız olan Abhazya ve Güney Osetya meseleleridir.

Türk – Gürcü ilişkileri, kültürel açıdan ele alınacak olursa, Türkiye'nin Kafkaslar'a açılan kapısı Gürcistan'ın özerk bölgesi olan Acara, giderek artan

⁹⁷ <http://tumgazeteler.com/?a=3994242>, 09.09.2008.

alım gücü, Rusya, Türk Cumhuriyetleri ve Asya pazarlarına açılan kapı olması dolayısıyla stratejik önemi ve bunun yanı sıra, girdi maliyetlerinin düşüklüğüyle, Türk yatırımcıların yeni gözdesi olmuştur. Özellikle 1930'lu yıllardan itibaren Gürcistan'a yapılan kültürel yatırımlar sonunda Gürcistan, adeta bir kültür merkezi haline getirilmiştir.

Gürcistan'da Türkçe'nin yabancı dil olarak okutulmasına başlanmasıyla da, Türkçe'nin, dünyada ilk kez Türk olmayan bir ülkede yabancı dil olarak okutulması gerçekleşmiştir.

Yine Türk dış politikası çerçevesinde, enerji sektörü ve ticaret açısından iki ülkenin ilişkileri incelenecek olursa, iki ülke arasındaki ilk resmi ekonomik ilişkiyi, Türkiye'den Gürcistan'a 1991'de verilmeye başlanan elektrik enerjisi başlatmıştır. İki ülkeyi birbirine bağlayan altyapıdaki eksiklikler, gelişmemiş bankacılık ilişkileri ve mevzuat boşlukları nedeniyle, yüksek olan ticaret hacmine ve iki ülke arasında önemli miktarda sınır ticaretinin bulunmasına rağmen, Türkiye-Gürcistan ticari ilişkileri henüz istenen noktaya ulaşamamıştır.

Bakü – Tiflis – Ceyhan diğer alternatiflerine göre, ekolojik önemi, siyasi ve stratejik anlamı yanında ekonomik olarak da en uygun hat özelliğine sahiptir. Bakü'den Ceyhan'a 1.760 km. uzunluğundaki boru hattı güzergahı, Azerbaycan'da Bakü'den başlayarak, Gürcistan Tiflis'ten Türkiye'ye, Akdeniz kıyısında da Ceyhan'a ulaşmaktadır. Gürcistan, BTC'yi, Güney Kafkasya Doğalgaz Boru Hattı'nı ve Kars-Tiflis-Bakü Demiryolu'nu taşıyan bir köprüdür.

Türkiye açısından Gürcistan'ın önemi enerji ve ulaşım yollarının güvenliği kapsamındayken, Gürcistan açısından Türkiye'nin önemi daha çok stratejiktir.

Gürcistan'ı Türkiye'ye bağlayan Sarp Sınır Kapısı'nın 1988 yılında açılması, iki ülke arasındaki ekonomik ilişkilere giderek artan bir canlılık getirmiştir. Gürcistan'ın bağımsızlığını kazanmasından sonra Türkiye, kısa sürede bu ülkenin en büyük ticaret ortağı haline gelmiştir

Ulaştırma sektörü çerçevesi içerisinde yer alan projelerin en önemlileri arasında; Batum ve Poti Limanları'nın yenilenmesi ve genişletilmesi, Poti-Bakü ulaşım ve haberleşme bağlantılarının sağlanması, Sarp-Batum-Poti Karayolunun yenilenmesi, Tiflis Havaalanı'nın yenilenmesi, Kars-Tiflis Demiryolu'nun inşası yer almaktadır. Türkiye ile Gürcistan arasında Batum Havalimanı'nın ortak kullanılmasını öngören anlaşmanın onaylanmasının uygun bulunduğu yasa tasarısı, TBMM Genel Kurulu'nda kabul edilerek yasalaşmıştır.

Askeri açıdan ilişkileri incelendiğinde, Türkiye'nin askeri yaklaşımlarının asla Gürcistan'da askeri bir güç bulundurma amacı taşımamakta, sadece Rus askeri nüfuzunun engellenmesi ve bölge ülkelerinin kendi güvenliklerini başka bir devletin yardımına bağlı olmadan sağlayabilmelerine yönelik olduğu gözlemlenmektedir. Ayrıca, Türkiye ile Gürcistan arasında Mart 1999'da "Askeri Yardım ve İşbirliği Antlaşması" imzalanmıştır.

Diğer yandan Gürcistan, Abhazya ve Güney Osetya'daki sorunlar yüzünden henüz yeterli istikrara kavuşmadığından, ABD ve Türkiye'den hâlâ daha çeşitli konularda teknik ve askeri yardım almak durumundadır.

BEŞİNCİ BÖLÜM

SONUÇ VE GELECEK İÇİN HEDEFLER

Genel olarak incelendiğinde, Gürcülerin sosyal yaşantılarında aile, saygı gösterilmesi ve korunması gereken bir kurum olarak görülmektedir. Gürcistan'ın dış politikasına bakacak olursak da, tüm komşularıyla barış ve dostluğa, egemenlik ve toprak bütünlüğüne saygı esasına dayanmakta, genel politik eğilimi ise, Batı toplumu ve kurumlarıyla bütünleşmektir.

Gürcistan'ın konumu ve Batı'yla bütünleşme stratejisinin ABD'nin bölgesel çıkarlarıyla uyum sergilemesinin neticesinde yoğun siyasi, iktisadi ve askeri ilişkiler süreci başlatılmıştır.

Gürcistan, dost ve müttefik komşu ülke olmanın yanı sıra, aynı zamanda da, Türk Cumhuriyetleri'nin gerek Karadeniz'e, gerekse kara ve demiryolu ile Türkiye'ye ulaşabilmeleri açısından çok önemli bir kapı durumundadır.

Her iki ülke arasındaki ilişki, ortaklık ve stratejik işbirliği üzerine oturmaktadır. Son zamanlarda ise ülkeler arasındaki sosyal, politik ve askeri işbirliği doruk noktasına ulaşması sebebiyle, iki tarafın da işbirliğini daha fazla derinleştirme arzusu çok önem taşımaktadır. Türkiye, Gürcistan'ı dost, genç ve dinamik, sadece coğrafi olarak değil kültürel ve geleneksel olarak da kendine yakın bir ülke olarak görmektedir.

Gamsahurdia yönetimi sırasında, Gürcü milliyetçiliğinin öne çekmesi, Türkiye'yle ilişkileri zora sokmuştur. Özbekistan'dan çıkartılmış Ahıska Türkleri'ni Gürcistan kabul etmemiştir. Gamsahurdia yönetiminin Stalin zamanında Gürcistan'dan Orta Asya ve Sibiryaya sürülmüş bu grubu kabul etmemesi ilişkilerde soğukluk yaratmıştır. Gürcistan'la Türkiye arasındaki ilişkilerin siyasi ve ekonomik alanlarda kurulması ve gelişmesi 1992 yılının

Mart'ında Şevardnadze'nin iktidara gelmesiyle başlamış, ilişkilerin olumlu yönde gelişmesini sağlayacak esas rol ise, Hazar petrolünün Tiflis üzerinden Türkiye'ye ve oradan da Batı'ya çıkmasını sağlayacak petrol ve doğalgaz boru hatlarının gerçekleşmesi olmuştur. Gürcistan kendi içinde bulunduğu etnik çatışmaları, artık Rusya'yla değil ABD ve uluslararası kuruluşlar olan NATO ve BM aracılığıyla çözmeye çalışmaktadır. Bunun içinse ilk başta ABD ve NATO'nun en iyi müttefiki olan sınır komşusu Türkiye'yle ilişkilerin iyi olması gerektiği düşüncesindedir. Diğer taraftan, Gürcistan'ın NATO yolunda attığı adımları da en fazla destekleyen ülke, Türkiye olmuştur. Türkiye, askeri ve maddi yardım dışında aynı zamanda Gürcistan'a siyasi desteğini de sürdürmüş ve hâlâ da sürdürmeye devam etmektedir. Gürcistan içerisinde patlak veren etnik çatışmalarla ilgili olarak Türkiye, Gürcistan'ın sınır dokunulmazlığını her zaman desteklemektedir. Türkiye, Güney Osetya ve Abhazya sorunlarının çözümünde Gürcistan'ın toprak bütünlüğünü esas almaktadır.

Tarafsız olarak inceleyecek olunursa, aslında, Güney Osetya ve Abhazya'nın bağımsız devlet olarak yaşama şansları yoktur. Bu bölgeler, Gürcistan'dan ayrıldığı takdirde, ya Rusya'ya dahil olacaklar, ya da Rusya'nın uydusu haline geleceklerdir. Bu nedenle, Tiflis'in sahip olduğu etnik temele dayalı ayrılıkçı problemlerin, Gürcistan'ın toprak bütünlüğü çerçevesinde çözümlenmesi, Türkiye açısından hayati önemi haiz bir konudur.

Diğer yandan, Ermenistan'ın Türkiye ile çatışma temelli politikaları karşısında ise Gürcistan, daima, Türkiye'nin yanında yer almış ve Azerbaycan'la birlikte Güney Kafkas Koridoru'nu açarak tarihi İpek Yolu'nun tekrar kurulmasını sağlamıştır. Erken Azeri petrolünün Bakü-Supsa hattıyla dünya pazarlarına sunulması, ve BTC projesinin hayata geçmesi, Gürcistan'ın Moskova'dan uzaklaşarak Türkiye'ye yaklaşan politikalarının ürünüdür. Bu gelişmeler, Kafkasya'da anti-Türkizm'in önemli bir ayağı olan Gürcistan'ın, Sovyet sonrası yaşadığı ekonomik ve sosyal sıkıntılar neticesi,

Türkiye ile işbirliği tercih ederek, reel-politik kararlarının sonucudur. Gürcistan'ın, Abhazya, Acaristan ve Güney Osetya ile ilgili olarak yaşadığı sorunlarda, Türkiye'nin yansız, daha doğrusu statükoyu savunan Gürcistan yanlısı politikaları, iki ülke arasındaki güven duygusunu arttırmıştır.¹

Genel olarak bakılacak olursa, Gürcistan'ın Türkiye'yle bu kadar sıcak ilişkiler kurmasının üç temel nedeni;

- Hazar petrolünün Türkiye limanlarına taşınması için oluşacak projelerin Gürcistan arazisinden geçmesinin öngörülmesi ve Gürcistan'ın bu projelere dahil edilmesi,
- Gürcistan, Rusya'yı kendi bağımsızlığını ve toprak bütünlüğü için bir tehdit olarak görmesi ve bunu önlemek için Türkiye aracılığıyla ABD ve NATO ile sıcak ilişkiler kurma arzusu,
- Rusya'yla ilişkilerin giderek kötüleşmesi nedeniyle ekonomik olarak Türkiye'nin yardımına muhtaç kalmasıdır.

Gürcistan'da kurulacak olan bağımsız demokratik yapılanma, Türkiye'nin de Kafkasya ile siyasal, ekonomik ve kültürel alışverişinde ve bölgedeki ülkelerle iyi ilişkilerin geliştirilip devam ettirilmesinde, güvenilir bir dostluk kapısının açılmasını sağlayacaktır.²

Rusya'nın toprak bütünlüğüne ve bağımsızlığına yönelik oluşturduğu tehdidi, geniş anlamda Batı, özel olarak ABD ve bölgesel güç olarak da Türkiye ile dengeleyebileceğini düşünmekte olan Gürcistan'ın, aynı zamanda, "batılı devlet olma" düşüncesi, Gürcü-Türk-Amerikan ilişkilerini de etkilemektedir. Öyle ki, ABD'nin küresel ve bölgesel hedefleri bağlamında Türkiye, çok önemli bir ortaktır ve her iki ülkenin çıkarları da örtüşmektedir.³

¹ Alâeddin Yalçınkaya, **Kafkasya'da Siyasi Gelişmeler Etnik Düğümden Küresel Kördüğüme**, Ankara, Lalezar Kitapevi, 2006, ss.313-314.

² Necip Torumtay, **Değişen Stratejilerin Odağında Türkiye**, Milliyet Yayınları, İstanbul, 1996, ss.198-201.

³ İdris Bal, **ABD Politikaları ve Türkiye**, Lalezar Kitapevi, Ankara, 2008, ss.208-209.

Güvenlik ve toprak bütünlüğü başta olmak üzere, her konuda Rusya'nın baskısını üzerinde hisseden Gürcistan, Batı'nın ekonomik, siyasi ve güvenlik yapılanmalarına katılmayı öncelikli hedef olarak benimsemiştir. Gürcistan'ın temel hedefi, Avrupa ve Avrupa-Atlantik yapıları ile bütünleşmektir. Gürcistan, 1994 yılından beri NATO'nun BİO programına dahildir. Şevardnadze, Kasım 2002'de Prag'da yapılan NATO Zirvesi'nde, ülkesinin NATO'ya katılmak istediğini açıklamış ve NATO üyeliğini, ülkesinin güvenliğinin ve toprak bütünlüğünün bir garantisi olarak görmüştür. Günümüzde iktidarda bulunan Saakashvili yönetimi, NATO ile olan ilişkilere büyük önem vermekte ve Tiflis'in NATO'ya üye olma konusundaki kararlılığını her ortamda dile getirmektedir. Bunların yanı sıra Gürcistan, GUUAM ve KEİ üyesidir.

Türkiye, Gürcistan'ı Kafkasya'yla, Kafkasya'yı da Gürcistan'la birlikte kabul etmiştir. Bu nedenle, Gürcistan'ı askeri ve politik olarak daima desteklenmiş ve bunun sonucunda da ülkede bir takım yatırımlara girişmiştir. Bu yatırımlar, kültürel yatırımlar ile askeri yatırımlardan ileri gidememiştir, çünkü, Gürcistan, sanayiine destek olacak maddi varlıklardan yoksun bir ülkedir. Petrol ve doğalgaz çok sınırlı bölgelerden çıkmaktadır. Türkiye, daha çok Gürcistan'a çeşitli taviz ve tavsiyeler vererek, Azerbaycan ile iyi ilişkiler kurdurarak, bu yoldan ihtiyacı olan enerji açığını kapattırmaya çalışmaktadır.

Diğer yandan, Avrupa basınında çıkan yazıların, enerji konusunda Türkiye'yi ön plana çıkarmaya yönelik olması, Türkiye'nin öneminin Avrupa tarafından daha fazla fark edilmesine sebep olmuştur. Türkiye'nin Hazar ve Orta Doğu enerji kaynaklarının Avrupa'ya taşınmasında önemli ve güvenli bir rota olduğu olduğundan yola çıkarak hareket edilirse, bugün için Türkiye, Rusya'ya en iyi alternatif olarak gözükmektedir.

Küresel ve bölgesel güçlerin, çok uluslu şirket ve uluslararası örgütlerin her geçen gün daha fazla ilgi gösterdikleri bölgenin, Türkiye için de önemi büyüktür ve Türk dış politikasında büyük bir önceliğe gereksinim duymaktadır. Türkiye'yi çevreleyen Transkafkasya ve Karadeniz'de Soğuk Savaş sonrası önemli gelişmeler ortaya çıkmaktadır. Bu nedenle, birçok uluslararası sorun ile mücadele eden Türkiye, Karadeniz ve Transkafkasya coğrafyasındaki tarihsel miras ve sorumluluğuna sahip çıkmalı, bu bağlamda Karadeniz ve Transkafkasya'daki çıkar ve hedeflerini yeni baştan tanımlamalıdır.

5.1. Eleştiriler

Gürcistan'ın bağımsızlık ilanından bugüne kadar geçen süre zarfında Türkiye ile olan toplam ticaret hacminin önemli miktarda arttığı gözlenmekle beraber, iki ülke arasındaki mevcut ticaret imkanları yeterince değerlendirilememiştir.

Gürcistan'da Türk yatırımcıların karşılaştığı sorunlar ve mevcut durumlar ele alındığında karşılaşılan problemler şu şekilde sıralanmaktadır:

- Bürokratik işlemlerde devletin zorluk çıkarılması,
- Yabancılar için mevcut güvenlik sorunu,
- Alacak tahsilinde problem yaşanması,
- Siyasi ve ekonomik dengesizlik sonucu, Gürcistan'ın yüksek riskli bir ülke olması ve yabancı yatırımcıda oluşan belirsizlik ve güvensizlik,
- Ulaşım altyapısının zayıflığı,
- Çifte Vergilendirmeyi Önlemeye İlişkin Antlaşma'nın henüz tamamlanmamış olması,
- Modern sigortacılık anlayışının ülkede henüz yerleşmemiş olması,
- Türk mallarının Gürcistan'da olumlu bir imaja sahip olmaması ciddi bir sorun olarak görülmekte, bu da, Gürcistan vatandaşlarının genelde Türk mallarını kalitesiz mal olarak düşünmeleri,

- Gürcistan'da faaliyet gösteren Türk firmaları çoğunlukla Küçük ve Orta ölçekli firmalardan oluşmaktadır. Büyük ölçekli firmaların Gürcistan'a yeni yeni ilgi göstermeye başlamışlardır,
- Artan ticaret hacmine rağmen, iki ülke arasında mevcut ticaret olanaklarının gerektiğince değerlendirilemediği düşünülmektedir.

Geçmiş yıllarda Batum'dan Tiflis'e sekiz saatte gelinmekteyken, bugün beş saat yeterli olmaktadır. Ayrıca, 2003 yılında Türkiye'den Gürcistan'a gelen kamyon sayısı 13.000'den, bugün 60.000 rakamına ulaşmıştır. Bu, ekonomik büyüme ve güvenliğin tesisi ile mümkün olmuştur. Acara Bölgesi eski Başkanı Aslan Abaşidze döneminde Türkiye'den gelen araçlar çok ciddi problemler ile karşılaşmakta ve can – mal güvenlikleri garanti edilememekteydi.

Diğer taraftan, Güney Kafkasya'nın en stratejik öneme sahip ülkesi olan Gürcistan'da odaklaşan Batı ile Doğu arasındaki nüfuz mücadelesi, daha sonra model haline gelen Batı yanlısı ilk sivil darbenin Gürcistan'da gerçekleşmesine yol açmıştır. Gürcistan modeli, sivil darbe ile Sovyet eğitilmiş yöneticilerin tasfiyesi, Batı; yani, AB ve ABD eğitilmiş genç yöneticilerin iktidarı ele geçirmesi ile ülkenin demokratikleştirilmesi sürecinin başlatılması ve Batı dünyasına entegrasyonun hızlandırılması olarak özetlenebilir.

Ayrıca, Ağustos 2008 olaylarında gelinen noktada görülmektedir ki, Rusya'nın Gürcistan'ın toprak bütünlüğüne saygı göstermemesi durumunda krizin boyutu daha da genişleyebilecektir. Bu aşamada tarafların sorunun çözümü konusunda barışçıl metodları seçmeleri gerekmekte ve bu seçenek uzun zamandır Güney Kafkasya'nın istikrarı ve güvenliği için çaba gösteren AB'nin de menfaatine olacaktır. Burada AB açısından en önemli nokta, AB'nin tek sesli ve kararlı bir tavır sergileyebilip sergileyemeyeceğidir. Bu aşamada Rusya'nın enerji alanındaki ağırlığı başta Fransa ve Almanya olmak üzere AB ülkelerini ihtiyatlı olmaya zorlamakta ve özellikle Doğu Avrupa ülkelerinin tepkileri dikkate alındığında tek sesliliği büyük ölçüde

etkilemektedir. Ayrıca, ABD ile ters düşmemeye özen gösterilmesi de AB tarafından hâlâ daha meselenin püf noktası gibi görünmektedir.⁴

5.2. Hedefler

5.2.1. Tarihi Hedefler

Türkiye, SSCB'nin yıkılmasından sonra kargaşa içine sürüklenen ülkenin yardımına ilk koşan ülke olmuştur. Türkiye, sadece enerji güzergâhı açısından değil, jeopolitik konumu, Gürcistan üzerindeki etkisi, Boğazlara sahip olması, keskin bir şekilde taraf olmaması nedeniyle daha ılımlı bir yaklaşım içinde bulunması ve dolayısıyla arabuluculuk rolünün daha fazla dikkate alınabilecek olması gibi nedenlerle de giderek Avrupa'nın gözünde giderek önem kazanacak gibi görünmektedir. Bu noktada, Türkiye'nin AB hedefinden sapmadan dış politikasının çok taraflı niteliğini daha da güçlendirmesi, AB üyelik süreci devam etse de, AB dışında kalsa da büyük oranda yararına olacağı düşünülmektedir.⁵

Ahıska Türklerinin vatanlarına dönüşü süreci Gürcistan üzerinde ağır bir baskı uygulanarak bir an önce başlatılmalıdır. Borçalı ve diğer bölgelerde yaşayan Türk ve Müslüman halkın haklarının tamamen tanınması ve yönetimde temsilieri meselesinin takipçisi olunmalıdır.⁶

Türkiye'nin çıkarlarını değerlendirmek kolay değildir. Ancak Ağustos 2008'de Gürcistan – Rusya arasında yaşanan krizden etkilenebilecek çıkarları arasında şunlar yer almaktadır: Rusya'yla olan iyi ilişkileri ve bu ülkeye olan enerji bağımlılığı; BTC'nin durumu ve diğer potansiyel boru hatlarının inşası; Türkiye'deki Kafkas kökenli vatandaşların sempatileri; Batı

⁴ <http://www.asam.org.tr/tr/yazigoster.asp?ID=2427&kat1=42&kat2=>, 08.09.2008.

Erhan Akdemir, "Kafkasya'da Son Gelişmeler ve Avrupa'nın Tepkileri", 10.08.2008.

⁵ <http://www.asam.org.tr/tr/yazigoster.asp?ID=2579&kat2=1>, 08.09.2008

Deniz Altınbaş, "Kafkaslar'daki Kriz Türkiye'nin AB İçin Önemi Ortaya Çıkaracak", 05.09.2008.

⁶ <http://www.asam.org.tr/tr/yazigoster.asp?ID=2460&kat1=42&kat2=>, 08.09.2008

Hasan Ali Karasar, "Saakaşvili'nin Yarattığı Karmaşada Türkiye Ne Yapmalı?", 13.08.2008.

ile Rusya arasındaki gerilimde yer tutmanın zorluğu; artan ekonomik ve siyasi ilişkiler ile Azerbaycan ve diğer Türk cumhuriyetleriyle tek kara bağlantımız olması sebebiyle Gürcistan ile oldukça iyi durumda olan ilişkiler, Gürcistan-Azerbaycan-Türkiye arasındaki demiryolu projelerinin hayata geçirilmesidir. Ayrıca şu anda uzak görülmekle beraber krizin Kafkasların geneline yayılması olasılığı da izlenmesi gereken bir risktir.⁷ Örneğin, bu krizin Azerbaycan'ın Karabağ'ı geri alma konusunda Ermenistan'a karşı uzun süredir gündemde tuttuğu olası bir askeri operasyonu tetiklemesi ihtimali büyük bir dikkatle takip edilmelidir.

5.2.2. Stratejik Hedefler

Türkiye, İpek Yolu üzerinde bulunan Kafkaslar ve Gürcistan'ın Orta Asya'ya açılan bir kapı olduğunu hiç bir zaman unutmamalıdır. Türkiye, daima, Gürcistan'ı mutlak bir stratejik ortak olarak değerlendirmeye devam etmelidir.

Türkiye'nin, Ağustos 2008'de yaşanan olaylardan sonra, gelişmeleri dikkatle izlemesi, Saakaşvili'nin harekâtı RF'nin BTC ve BTE'yi hedef aldığı yönündeki açıklamalarını şüphe ile karşılaması gerekmektedir. Bu dönemde, Gürcistan'da provokatif amaçlı sabotaj yapılma ihtimali de yüksek gözükmemelidir.⁸ Dolayısıyla AB acilen boru hatlarının güvenliğini sağlayacak bir barış gücünü Gürcistan'a göndermelidir. Harekât sonrası Gürcistan'da bir yönetim değişikliği olur ise, bu, tamamen Rusya yanlısı bir yönetim olması beklenmemelidir.

Hızlı bir biçimde Gürcistan'da ve sorunlu bölgelerde yaşayan gençlere burs imkanları sağlanarak, eğitim seferberliği başlatılmalıdır. Yaşanan savaşların insani boyutu ön planda tutularak, askeri teknik işbirliğine son

⁷ <http://www.asam.org.tr/tr/yazigoster.asp?ID=2432&kat1=42&kat2=>, 08.09.2008

Şanlı Bahadır Koç, "Gürcistan Krizi, ABD ve Türkiye", 11.08.2008.

⁸ <http://www.asam.org.tr/tr/yazigoster.asp?ID=2463&kat1=42&kat2=>, 28.29.2008.

Mete Göknel, "Kafkaslardaki Savaş ve Enerji Hatları", 13 Ağustos 2008.

verilip, bayındırlık hizmetleri konusunda Gürcistan ve savaş mağduru Güney Osetya ve Abhazya'ya hibe krediler verilmelidir. Gürcü halkına merkezi yönetimden ayrı olarak yardım seferberliği başlatılmalıdır. Gerekli durumlarda mülteci de kabul edilmelidir.

Çeçen-İnguş ve Dağıstan özerk bölgeleri, Türkiye'nin hem dini ve hem de siyasi geçmişiyle rahat edebileceği iki merkezdir. Bu bakımdan Türkiye, mutlaka bu iki ülkeye de yakın desteğini Gürcistan'ın bu bölgelerle olan sorunlu ilişkilerine rağmen geliştirmeli, ancak bundan Gürcistan'ın rahatsız olmamasını sağlamalıdır.

Türkiye, Gürcistan'ın iç istikrarında çok önemli bir yere sahiptir. Bu nedenle gerek Abhazya ve Oset sorununda, gerekse Rus-Çeçen sorununda Gürcistan'ın etkin bir rol oynatılması sağlanabilir.

Türkiye, Gürcistan ve Azerbaycan'ı, Karadeniz Ekonomik İşbirliği Örgütü çerçevesinde siyasi ve askeri olarak bölgede etkin bir güç konumuna getirebilir, ancak, bu dengeyi en iyi şekilde sağlaması gerekecektir, çünkü, geçmişte Ermenilerin ve Gürcülerin beraber hareket ettikleri de vakidir.

Türkiye, Gürcistan'a olan bu yaklaşımını her zaman korumak durumunda olmakla beraber, bazen de devletlerin çıkarları dostluk ilişkilerinin önüne geçebilir. Eğer, yakın gelecekte Gürcistan çıkarlarını, Türkiye'nin karşısında olmak gibi bir konumda görürse, Türkiye, şimdilik, bu devletin sınırları içinde görülen, ancak köken itibarıyla Gürcülere uzak olan Abhazya ve Acara halkını korumak ve gözetmekle sorumludur. Bölgede yaşayan insanların pek çoğu Türk kökenlidir, bu yüzden de, Türkiye, soydaşlarının geleceğini güvence altına almak ve gerekirse yasal çerçeveler içinde, Gürcistan'a bu konuda müdahale etmek mecburiyetini her zaman hissetmelidir.

5.2.3. Ekonomik Hedefler

Türkiye ile Gürcistan arasında ekonomik olarak fazla bir imkan bulunmamaktadır. Gürcistan'ın maddi kaynaklarının da yetersiz olması bunda önemli bir etkidir, ancak, Bakü-Ceyhan Ham Petrol Boru Hattı, her iki ülke içinde değerli bir fırsat olmuş, ekonomik ortaklıklar gerçekleştirilmiştir. Bu ilişkinin, doğalgaz alanında da aynı şekilde sürdürülmesi gereklidir. Bir yandan da, Türkiye, Gürcistan'ın yanı sıra, Abhazya, Güney Osetya, Acaristan ile de sıkı ekonomik ve kültürel ilişkiler tesis etmelidir.

(EK-I)
GÜRCİSTAN SİYASİ HARİTASI

Kaynak: <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/gg.html>, 04.09.2008.

(EK-II)
RÖPORTAJLAR

RÖPORTAJ - 1

SAYIN GRİGOL MGALOBISHVILI, GÜRCİSTAN DEVLETİ BAŞBAKANI
RÖPORTAJI
(05.11.2008)

Figen ALSIRT : *Türkiye ve Gürcistan dost ve müttefik ülkeler. İki ülke arasında süregelen ilişkiler hakkında neler söylemek istersiniz?*

Sn. Grigol MGALOBISHVILI : Gürcistan ve Türkiye arasındaki ilişkiler, karşılıklı yarar sağlayan ortaklığa dayanan güçlü bir geçmişe sahiptir. Bakü Tiflis Ceyhan, Bakü-Tiflis-Erzurum Doğalgaz Boru Hattı ve Bakü Tiflis Kars gibi bölgenin önemli projeleri ile Serbest Ticaret Anlaşması, Batum Uluslararası Havaalanı'nın ortak işletimi ve vizesiz ulaşım rejimi, sonuç güdümlü işbirliğimizin iyi birer örneğini teşkil etmektedir. Üstelik Gürcistan ve Türkiye küresel bazda da yakın işbirliği içerisinde hareket etmektedirler.

F.A.: *Mevcut ticaret hacimlerine göre Türkiye, Gürcistan'ın en büyük ticari ortaklarından birisi olmakla beraber, aynı zamanda da iki ülke iş ortaklarıdır. Bu konular hakkında neler söylemek istersiniz?*

G.M.: Türkiye Gürcistan'ın en büyük ticaret ortağı durumundadır. Geçen 3-4 yılda iki ülke arasındaki ticaret hacmi önemli ölçüde artmış olup, yılda 1 Milyar ABD Doları seviyesine ulaşmış bulunmaktadır. Yürürlükteki Serbest Ticaret Anlaşması ile ticari ilişkilerin olumlu yönde daha büyük bir değişim içinde olacağı da öngörülmektedir.

F.A.: *Türk Firmaları'nın Gürcistan'da hangi alanlarda yatırım yapmaları daha yararlı olur?*

G.M.: Gürcistan tüm Kafkasya'ya, Orta Asya'ya ve Ukrayna'ya yatırım yapmak için uygun bir merkez konumundadır. Küçük olmasına karşılık Gürcistan, basit ithalat-ihracat yönetmelikleri, son derece esnek sosyal güvenlik mevzuatı ve nispeten düşük vergilendirme sistemi ile hızla gelişen dinamik bir ekonomidir.

Turistik altyapı, su sistemlerinin rehabilitasyonu, yol yapımı, enerji üretimi ve dağıtımını gibi altyapı geliştirme projeleri devletin özel olarak dikkatini yönelttiği alanları teşkil etmektedir. Bu alanlar, yapı malzemesi üreticileri ile mühendislik, müteahhitlik ve mimari hizmet sağlayıcıları için önemli fırsatlar sağlamaktadır. Diğer yandan, Gürcistan tekstil sektöründe de Türk yatırımlarının yoğunlaştığı bir pazardır.

F.A.: *Türk yatırımcıların Gürcistan ekonomisi ve özellikle inşaat sektörüne yaptığı yatırımları nasıl değerlendiriyorsunuz?*

G.M.: Gürcistan'ın altyapısının geliştirilmesinde, Gürcü ekonomisinde gözlemlenen olumlu gelişmelerde özellikle bankacılık telekomünikasyon ve diğer sektörlerdeki Türk yatırımları önemli roller oynamaktadır.

Geçen bir kaç yılda Gürcistan'ın inşaat sektörü iki haneli yüzdelerde büyümektedir. Tüm ülke çapında otel ve ofis kompleksi inşaatları hızla ilerlemektedir. Geçen yıl imzalanan Çift Vergilendirmenin Önlenmesi Anlaşması ile Gürcistan inşaat sektörünün Türk yatırımcıların ilgisini çok daha fazla çekeceği beklenmektedir.

F.A.: Ülkelerimiz arasındaki işbirliğinin ve dostluğun daha da gelişmesinde, Türkiye'deki Gürcü ve Gürcistan'daki Türk diasporalara temsilcilerinin rollerini nasıl değerlendiriyorsunuz?

G.M.: Gürcü ve Türk Halkları nezdinde hüküm süren dostane ilişkilerde Gürcü orijinli Türk vatandaşlarının etkisinin büyük olduğu görüşünderiz. Ayrıca, Gürcistan'a yatırım yapan Gürcü orijinli Türk iş adamlarının Gürcü ekonomisinin gelişimine yaptıkları katkıların özel olarak önemini de altını çizmek isteriz.

F.A.: Gürcistan'a bağlı Acara Özerk Cumhuriyeti sınırları içinde yer alan Batum'un, çok hızlı geliştiği gözlemlenmektedir. Acara Başkanı Levan Varshalomidze ile de büyük bir uyum içinde götürülen bu çalışmalarla ilgili düşünceleriniz nelerdir?

G.M.: Acara yatırımcılara sunduğu çok özel imkânlarla Gürcistan'ın en hızlı gelişen bölgesidir. Acara'nın gelişen turizm altyapısı ve tekstil sektörüne de Türk sermayesinin artan bir ilgisi mevcuttur. Gürcü-Türk işbirliğinin çok önemli ve somut sonuçlarından birisi de Batum Uluslararası Havalimanı'nın ortak kullanımınıdır.

F.A.: Siz Türkiye'de Gürcistan Büyükelçisi olarak dört yıl buldunuz. Bu zaman periyodunda neler değişti?

G.M.: Türkiye, NATO üyesi bir ülke olarak bölgenin güvenliğinde artan önemde bir rol üstlenmiş bulunmaktadır. Türkiye'nin coğrafi konumu ve batıya dönük duruşu tüm bölgedeki gelişmelere önemli bir etkiye sahiptir. Türkiye'nin 2005'de kazandığı AB aday ülke statüsü, hem siyasi hem ekonomik bakımdan Türkiye'nin pozisyon ve önemini bir kat daha ön plana çıkarmaktadır.

F.A.: Genç yaşta parlak bir kariyer... Dışişleri Bakanlığı'nda Türkiye ve bölge üzerine çalışma, sonra Gürcistan'ın Ankara'daki Büyükelçiliği'nde Başkatiplik ve Müsteşarlık, tekrar İngiltere, dönüşte Dışişleri Bakanlığı Avrupa Entegrasyonu Genel Müdürlüğü ve Gürcistan Büyükelçiliği... Tüm bu süreç içerisinde, Türk – Gürcü ilişkilerinde çok önemli bir isim oldunuz. Ve şimdi Gürcistan Devleti'nin Başbakanı'sınız. Bundan sonra Türkiye – Gürcistan ilişkilerinde sizinle beraber ne gelişmeler yaşanacak, bu ilişkideki planlarınız neler?

G.M.: İki millet son 17 yıl süresince ortaya çıkan siyasi ve ekonomik işbirliğinden çok önce esas itibariyle derin tarihi bağlarla birbirlerine bağlı bulunmaktadırlar. Zaten bu yüzden ilişkilerde Serbest Ticaret Anlaşması ve Vizesiz Ulaşım Rejimi ile ilişkilerde liberalleşmeyi sağladık.

Gürcistan Türk yatırımlarını memnuniyetle kabul ederken, Türkiye'yi aynı zamanda Gürcü malları için önemli bir Pazar olarak görmektedir. Önümüzdeki dönemde gerek Türk piyasalarda olası Gürcü ihracatçıların önünü açmak ve gerekse Türk yatırımcıların Gürcistan'a olan ilgisini daha da artırmak amacıyla mevcut işbirliğini daha da ileriye taşımak için Türk ortaklarımız ile yakın şekilde çalışmaya devam edeceğiz.

RÖPORTAJ – 2**SAYIN ÖZDEM SANBERK, EMEKLİ BÜYÜKELÇİ VE T.C. DIŞİŞLERİ
BAKANLIĞI ESKİ MÜSTEŞARI RÖPORTAJI
(02.11.2008)**

Figen ALSIRT : *İki ülke arasındaki mevcut ticaret hacmine göre Türkiye, Gürcistan'ın en büyük ticari ortaklarından birisidir. Bu konu hakkında neler söylemek istersiniz?*

Sn. Özdem SANBERK : Türkiye'nin Gürcistan'ın en büyük ticari ortaklarından biri olması doğaldır. Türkiye, esasen bölgedeki Doğu Akdeniz, Arap Yarımadası, İran Körfezi, Hazar Havzası, Kafkaslar, Karadeniz, Balkanlar ve Güneydoğu Avrupa'yı kapsayan çok geniş bir bölgedeki ticari ve ekonomik faaliyetlerin odak noktasıdır.

500 milyar \$'dan fazla gayri safi iç hasılası ile Türkiye, bölgedeki bütün ülkelerin olduğu gibi, Gürcistan'ın da mal ve hizmetler açısından başlıca tedarikçisidir. Türkiye, yine bölgede en gelişmiş bankacılık, menkul kıymetler borsası ve finans sektörüne sahip olup, büyük bir müteahhitlik sektörü ve gelişmiş nakliyecilik olanakları sayesinde, tüm bu bölgede alt yapı, inşaat alanında etkin rol oynamaktadır.

Gürcistan, Hazar Havzası ve Orta Asya hidrokarbon kaynaklarının ve özellikle de doğalgazın, Karadeniz ve Türkiye üzerinden dünya pazarlarına boru hatlarıyla nakledilmesini sağlayan enerji yolları üzerinde, enerji kaynaklarının çeşitlendirilmesi bakımından kilit bir mevkide bulunduğundan, iki ülkenin ekonomileri birbirini tamamlayıcı nitelik taşımaktadır.

Türkiye, sunduğu olanaklarla, Gürcistan'ın konumu itibarıyla, birbirinin doğal uzantısı olan bu iki ülkenin, birbirlerinin doğal ticaret ortakları olmasını kolaylaştırmakta ve çok daha büyük bir potansiyeli harekete geçirebilme perspektiflerini arttırmaktadır.

F.A. : *Türk yatırımcıların Gürcistan ekonomisi ve özellikle inşaat sektörüne yaptığı yatırımları nasıl değerlendiriyorsunuz?*

Ö.S. : Bu sorunun cevabı, aslında bir önceki sorunun cevabında da belirttiğim görüşler içerisinde de bir nebze yer almaktadır. Gürcistan, şu anda gelişmesini tamamlamamış olan ve özellikle yıllardan beri, geçirdiği gerek iç karışıklıklar, gerekse, bilhassa Rusya ile olan ilişkilerin yattığı gerginlikler dolayısıyla, ülkesinde büyük yatırımlara ihtiyaç duyan bir ülkedir. Tabii, bu yatırımları karşılayacak büyük bir sermayeye sahip değildir, ama, uluslararası kuruluşlardan ve özellikle de Batı dünyasından, Gürcistan'a kayda değer ölçüde, özellikle yabancı yatırımların ülkeye gelmesini sağlamak bakımından bir sermaye transferi cereyan etmektedir. Bu nedenle Türk yatırımcıları, hem komşu ülke olması, hem de biraz önce de değindiğimiz gibi, iki ülkenin bir nevi birbirlerinin doğal uzantısı olması sebebiyle, ve de yatırım için gerekli dış kaynak bulunma imkanlarının mevcudiyeti dolayısıyla, Türk yatırımcıları, Gürcistan'a ve Gürcistan alt yapı yatırım imkanlarına ve ekonomisine ilgi duyarlar.

F.A.: *Gürcistan'ın Türkiye'nin Kafkasya Politikası açısından önemi nedir?*

Ö.S. : SSCB'nin dağılmasından sonra, onu oluşturan bir çok cumhuriyet, birlikten ayrılarak bağımsızlığını ilan etmişlerdir. Bunların arasında, Gürcistan, Azerbaycan ve Ermenistan gibi Türkiye'ye komşu olan Sovyet ardılı bağımsızlığını yeni kazanan ülkeler meydana gelmiştir. Bu ülkelerin bağımsızlığına kavuşması, Türkiye ile eski Sovyet coğrafyası arasında, daha

doğrusu, Türkiye ile Rusya Federasyonu arasında, SSCB'nin dağılmasından sonra, bir jeopolitik çoğulculuğu ortaya çıkarmıştır. Bu jeopolitik çoğulculuk, aslında Rusya ile Türkiye'nin doğrudan doğruya komşu olan iki ülke durumundan çıkarak, aynı zamanda iki ülkeye de komşu olan, bir tarafta aralarında Gürcistan'ın da bulunduğu ülkeleri meydana getirmiştir. Jeopolitik çoğulculuk diye adlandırdığım bu olgu, aslında Türkiye'nin güvenliği bakımından son derece önemlidir. Böylece tarihte uzun asırlar savaş hali yaşadığımız gerginlikler, Ruslar'la Türkler arasında bu tür karşılıklı güvensizlikleri önleyebilecek yeni bir jeopolitik konum ortaya çıkarmıştır. Bu jeopolitik çoğulculuğun canlı tutulması, 1990'lardan sonra, Türk dış politikasının temellerini oluşturmaktadır. Bu bakımdan, Türkiye, Gürcistan'ın bağımsızlığının sağlanmasına, ekonomisinin gelişmesine, ekonomik refahının ve güvenliğinin teminat altına alınmasına büyük önem vermektedir. Çünkü enerji yollarının Gürcistan üstünde bulunması nedeniyle, ülkenin yalnız Türkiye bakımından değil, bugün AB'ye üye olan veya olmayan, Türkiye'nin batısındaki diğer bütün ülkeler açısından da hayati önemi vardır. Ayrıca, istikrarlı bir Gürcistan, aynı zamanda, Güney Kafkasya'nın da istikrarına olumlu katkı yapacak bir konum meydana getirir.

F.A.: Gürcistan'ın NATO'ya üyeliği konusunda Türkiye'nin tutumunu nasıl değerlendiriyorsunuz?

Ö.S.: Türkiye, NATO'nun Devlet ve Hükümet Başkanları düzeyinde yapılan 2008 Bükreş Zirvesi'nde, Gürcistan ve Ukrayna'nın NATO'ya tam üye olarak katılmasını desteklemiştir. Bu desteğini de prensip itibarıyla sürdürmektedir. Ancak, Rusya'nın 2008 Ağustos'unda Güney Osetya ve Abhazya'yı işgal etmesinden sonra, Gürcistan'ın NATO'ya üyeliği konusundaki destekçileri geniş ölçüde azalmış bulunmaktadır. Çünkü daha Bükreş Zirvesi'nde bile Gürcistan'ın NATO'ya katılmasına, Rusya'nın itirazları ve hassasiyeti dolayısıyla karşı olan Almanya gibi bazı önemli NATO üyeleri, bu sefer de, Rusya'nın göstereceği tepkiyi de gözönünde bulundurarak, pek açık ifade

etmemekle beraber, Gürcistan'ın bundan sonra NATO'ya üyeliğinin, Avrupa'daki gerginlikleri azaltmayacağı, aksine arttıracığı görüşünü savunmaktadırlar.

Türkiye'ye gelince, bu konuda, Gürcistan'ın toprak bütünlüğünün ve bağımsızlığının Rusya'ya karşı korunması gerektiği fikrini savunmaya devam etmekte ise de, şu anda, Gürcistan'ın NATO üyesi olması gerektiği düşüncesini açıkça telaffuz etmemekle ve Gürcistan – Rus münasebetleri ve özellikle de aralarındaki gerginliğin azalıp azalmadığını dikkatle izlemektedir. Aslında, Türkiye, Rusya ve Gürcistan arasındaki gerginliklerin azaltılması yolunda da, pek gözle görülür olmasa da, diplomatik rol oynama kapasitesine de sahiptir.

F.A.: Gürcistan'daki mevcut hükümetin sahip olduğu halk desteğinin gidişatı hakkında neler söyleyebilirsiniz? Bu hükümetin destek kaybettiğini söyleyebilir miyiz, eğer böyleyse ne yönde bir iktidar değişikliği öngörmektesiniz?

Ö.S.: Gürcistan'daki halk desteğinin, Rusya'nın Güney Osetya ve Abhazya'yı işgalinden hemen sonra, büyük bir yara aldığı bilinmektedir. Çünkü, bu işgalin sebebi ve başlangıcında Gürcistan Cumhurbaşkanı Saakashvili'nin tecrübesiz ve tehevürle hareket etmesi fikri, ya da iddiası, geniş ölçüde kabul görmekteydi. Ancak, Rusya'nın gösterdiği tepki ve kullandığı güç, Saakashvili'nin, Rusya'nın işgali altında bulundurduğunu iddia ettiği topraklarını kurtarmak için giriştiği teşebbüsle orantısız derecede büyük bir karşılık bulduğu için, dünya, özellikle Batı Devletleri, desteklerini Rusya'dan çok Saakashvili'ye yönelttiler. Yine, bildiğimiz gibi, Güney Osetya ve Abhazya'nın bağımsızlıklarını Güney Amerika'da küçük bir ülke olan Nikaragua hariç, dünyada hiçbir Devlet tanımadı. Bu da, Saakashvili'nin, savaşı kaybetmesine rağmen, diplomatik bir başarısı olarak da görüldü. Hem dünyada, hem de kendi ülkesinde sempatiyle karşılandı. Bir yandan ABD'nin ve Avrupa Birliğinin, Gürcistan'ı, Rusya gibi bir ülkenin tecavüzüne maruz

kalan küçük bir ülke konumunda görmesi, diğer taraftan Güney Osetya ve Abhazya'nın da bağımsızlıklarının, dünyadaki hiç bir ülke (Nikaragua hariç) tarafından kabul edilmemesi, hem dünya ülkeleri tarafından, hem de Gürcistan halkı tarafından liderlerinin ve yönetimdeki hükümetin, bir yerde, başarısı olarak da görüldü. Öte yandan, en önemlisi de, hem AB hem de ABD, Gürcistan'a çok büyük ekonomik yardımlar yaptılar. Bu da Gürcistan halkı üzerinde, kendi liderlerinin dünyadaki nüfuzunun güçlü olduğu yolunda bir izlenim yarattı. Bu bakımdan, bugün, Güney Osetya ve Abhazya'nın kaybedilmiş olmasına rağmen, Gürcistan hükümetinin halk desteğinden mahrum olduğunu söylemek pek mümkün değildir. Özellikle, Rusya'nın gittikçe sertleşen tutumundan endişe duyan Baltık ülkeleri gibi, Polonya, Çek Cumhuriyeti gibi, hatta buna belki bir ölçü de Romanya ve Bulgaristan'ı da dahil edebiliriz, yani, eski Varşova Paktı üyeleri gibi ülkelerin, Gürcistan Hükümeti ile dayanışma göstermeleri, Saakashvili'ye olan halk desteğini de güçlendirdiği müteala edilebilir. Bu bakımdan, eğer umulmadık bir gelişme olmadığı takdirde, Gürcistan'da bir hükümet veya iktidar değişikliği beklendiğini söylemek mümkün değildir. Ne var ki, en üst düzey Rus yetkilileri Devlet Başkanı Dimitriy Medvedev ve Başbakan Vladimir Putin'in, Gürcistan liderinin artık iktidarda kalmaması gerektiği yolunda açıkça beyanda bulduklarını da düşününce, ülkede istikrarın kolayca yerleşmesi pek yakın bir ihtimal olarak görülmemekte ve bu da bir iktidar değişikliğinin tamamen imkansız olduğu iddiasını da çürütmektedir. Ancak, biraz önce de belirttiğim gibi, bugün eğer bir iktidar değişikliği olursa, bunun, halkın, Saakashvili'den desteğini çekmesinden kaynaklandığını da söyleyemeyiz.

F.A.: Rusya Federasyonu ile Gürcistan arasında son dönemde baş gösteren ağır krizin çözülmesi ve ilişkilerin normalleşmesi için ne yapılmalıdır?

Ö.S.: İlişkiler çok kısa bir süre içinde kolay kolay normale dönmeyecektir. Rusya, bir imparatorluğu kaybetmiş olmanın neticesinde toplumsal psikolojik

yarası kapanmamış bir ülke konumundadır ve özellikle bu son krize kadar dünya petrol rezervlerinde, dünya petrol fiyatlarındaki artışlar dolayısıyla petrolden kazandığı çok büyük paraları, Sovyetler Birliği'nden sonra iyice dağılmış, tahrip olmuş ordusunu yeniden ayağa kaldırmak için harcamıştır. Bunda da bir nebze başarılı olmuştur (tabii başarılı olmuştur derken eski Sovyet dönemindeki siyasi ve askeri gücüne kavuştuğunu söylemek mümkün değildir. Rus Ordusu'nun ancak, Rusya'nın, Sovyet döneminde kaybetmiş olduğu topraklarda kurulan yeni bağımsızlığını kazanan ülkeleri tehdit edebilecek ölçüde güç kazanmış olduğu söylenebilir.) Rusya'nın kaybetmiş olduğu bu toprakların hepsini birden yeniden geri kazanması söz konusu olmamakla beraber, kendisi için, özellikle Karadeniz kıyısındaki ülkeler üzerinde nüfuzunu yeniden kurabilmesi büyük önem taşımaktadır Çünkü Karadeniz ve bu Denize kıyıdaş ülkeler Rusya bakımından stratejik önem arz eder. Rusya özellikle Kuzey Kafkaslardaki, yani kendi toprakları içindeki milliyetçilik hareketlerini kontrol edebilmek için, Güney Kafkasya'da bugün bağımsız olan devletlere de hakim olabilmek ister. Tarihte de hep böyle olmuştur. Başka deyimle Kuzey Kafkasya'da Rusya sınırları içerisinde bulunan, hemen bütün milliyetçilik cereyanlarının etnik kökleri, Güneydeki Azerbaycan, Ermenistan ve özellikle de Gürcistan'daki milliyetlerde yatmaktadır. Onun için, Rusya'nın, siyasi ağırlığı, etkisi, nüfuzu ve hatta tehdidi, Gürcistan üzerinde, (tabii Ermenistan ve Azerbaycan üzerinde) daima hissedilecektir. Bu nedenle, yukarıda sözünü ettiğimiz jeopolitik çoğulculuğun canlı kalması gerçekten bekleniyorsa, Gürcistan'ın da, Azerbaycan'ın da, Ermenistan'ın da, Batı Dünyası tarafından Rusya'ya karşı korunabilmesi lazımdır. Bunun da en radikal yolu, bu ülkelerin NATO'ya ya da AB'ye üye olmalarıdır Ancak, bu aşamada bunun çok zor olduğunu görüyoruz. Bu bakımdan, Gürcistan'ın, daha uzun süre Rus tehdidi altında yaşayacağına artık muhakkak nazarı ile bakmak gerekir. Esasen Gürcistan da, bunun bilinci içerisinde ve Rusya ile ilişkilerini, Güney Osetya ve Abhazya'nın kaybedilmiş olmasına rağmen, yeniden mümkün olduğu ölçüde normalleştirme yönünde muhtemelen bazı adımlar atma yoluna gidecektir.

Ancak Saakashvili'nin bunu yapması şu sırada henüz erken ve zor görünmektedir. Bununla birlikte, aynı zamanda Gürcistan içerisinde Rusya taraftarları diye adlandırabileceğimiz siyasi oluşumlar da filizlenip gelişebilir. Eğer biz Türkiye olarak, bu bölgede istikrarın yeniden sağlanmasını istiyorsak, Saakashvili'yi de, Rusya ile ilişkilerini yeniden düzeltmesi yönünde teşvik etmemiz ve kendisine yardımcı olmamız yararlıdır. Ancak, bu son derece zor bir diplomatik girişim olur. Böyle bir girişimi Gürcistan'la, sırf ekonomik, enerji ve kültürel ilişkilerimizi geliştirerek, Gürcistan'ı desteklerken öte yandan Rusya'nın hassasiyetlerini de göz önüne alarak, yani Gürcistan'ı Rusya'ya karşı kışkırtıyor izlenimini yaratmadan, Gürcülerde de, .."Türkler bizi Ruslara sattılar"... hissiyatını yaratmadan yapabilme maharetini göstermek gerekir. Tabi bu hassas girişimler aslında diplomasi'nin doğal uygulama şeklidir. Yapılış şekli ve üslup bu tür girişimlerin başarısında önemli rol oynar. Bu aşamada bütün mesele, Gürcistan'ın Güney Osetya ve Abhazya'yı yeniden geri almak için bir askeri harekate kalkışmamasını sağlamak, öte yandan Rusya'yı da Saakashvili'nin iktidarda kalmasına razı olmaya imale etmek, böylece de bir barış sürecine yavaş yavaş yeniden girmesine çalışmaktır.

F.A.: Gürcistan-Türkiye ilişkilerinin Rusya-Türkiye ilişkilerine etkisi nedir, sizce hangi ilişki daha ağır basmaktadır ve de ağır basmalıdır?

Ö.S.: Gürcistan-Türkiye ilişkileri, Rusya-Türkiye ilişkilerini muhakkak ki etkiler. Bu nedenle, Türkiye, bu savaşın hemen ertesinde dikkatli bir diplomatik faaliyet göstermiştir. Bilindiği gibi, Türkiye, daha savaşın ateşi sönmeden önce Kafkasya İstikrar Paketi adı altında bir öneri ile ortaya çıkmıştır ve Türkiye Cumhuriyeti Başbakanı Recep Tayyip Erdoğan Moskova'ya gitmiş, gerek Rusya Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı Dimitri Medvedev, gerekse Rusya Başbakanı Vladimir Putin tarafından en yüksek düzeyde protokol ile karşılanmıştır. Rusya, Türkiye'nin ortaya attığı Kafkasya İstikrar Paketi'ne hayır dememiştir. Türkiye, hemen arkasından bu platform

fikrini Azerbaycan'a, daha sonra da Türkiye Cumhurbaşkanı Abdullah Gül'ün Erivan'ı ziyareti neticesi ile de Ermenistan'a intikal ettirmiştir. Rusya ile beraber her üç ülke de bu platforma evet demişlerdir. Bir tek tereddütlü davranan ve haklı olarak henüz onayını vermemiş olan Gürcistan'dır. Çünkü Gürcistan, bu onayı verebilmek için Rusya'nın zorla güç kullanarak işgal ettiği Güney Osetya ve Abhazya topraklarının kendisine iade edilmesini, ondan sonra Kafkasya İstikrar Pakti'na katılabileceği yolunda bir tutum beyan etmiş ve hâlâ da bu tutumunu sürdürmektedir. Ancak, Gürcistan'ın çekinceleri, Kafkasya İstikrar Pakti'nin geçerliliğine çok fazla etki yapmamaktadır, çünkü bu platformu AB de olumlu karşılamıştır. Bir tek ABD, özellikle ayrılmakta olan Bush Yönetimi, henüz bir açıklama yapmamıştır. Ama Amerikalıların bu girişime olumlu baktıkları söylenemez. Nedeni de, bu platformun, ABD'nin gözünde, "Gürcülerin adeta Ruslar'a bir nevi feda edilmesi" şeklindeki Gürcü görüşüne daha yakın bir algılama yaratmış olmasıdır.

Türkiye'nin Gürcistan'a vereceği desteğin, Rusya-Türkiye ilişkilerini etkilememesi için, Türkiye'nin, her iki tarafa da olumlu gelebilecek bir öneri ile yaklaşması lazımdır. İşte bu öneri de Kafkasya İstikrar Pakti'dir. Türkiye, Gürcistan'a Kafkasya İstikrar Pakti'nin anlatmak için gösterdiği çabada, daima dikkatli olmuş ve olmaktadır.

Rusya'nın Güney Kafkasya'daki ülkeleri yeniden kendi hükmü altına alma emelleri ve dolayısıyla, Gürcistan üzerindeki tehditlerinin devamı nedeniyle de Türkiye, bu iki zıt çıkarı bağdaştırmaya çalışan bir ülke durumunda bulunmaktadır. Hangi ülkeyi tercih etmek gerektiği, diplomaside çok nadir karşı karşıya kalınan zor bir durumdur.. Türkiye'nin bu şekilde bir tercih yapması da doğru değildir. Türkiye'nin yapması gereken, bölgede barış ve istikrarı korumak ve Gürcistan-Türkiye ilişkilerindeki gerginliklerin, Rusya-Türkiye ilişkilerine etkisini asgariye indirmektir. Çünkü yukarıda da belirttiğimiz gibi Gürcistan'ın bağımsızlığı Türkiye'nin güvenliği bakımından önem taşır. Rusya ile iyi ilişkilere gelince bu, aynı zamanda Rusya'nın da

menfaatindedir. Son yirmi yirmibeş yıldır iki ülke arasındaki ticari ve ekonomik ilişkilerde büyük gelişmeler yaşanmaktadır. Bu ilişkiler 1984 yılında Türkiye ile Sovyetler Birliği arasında doğal gaz boru hattı inşa edilmesi anlaşmasıyla başlamış ve bugünkü yoğun seviyesine ulaşmıştır.

Türkiye, Rusya ile Karadeniz’de çok önemli siyasi ve güvenlik işbirliği içerisindedir. Karadeniz’de bugün, Türk ve Rus Donanmaları olmak üzere daimi olarak sadece iki donanma vardır;. Ayrıca Türkiye, boğazlardan geçişi düzenleyen Montrö sözleşmesini harfiyen uyguladığı ve bu sözleşmeye büyük hassasiyet gösterdiği için Türkiye’nin, Rusya’nın da güvenliğini yakından ilgilendiren bu tutumu Rusya tarafından saygı karşılanmaktadır. Bu bakımdan her iki ülkenin de karşılıklı çıkarları ve geleceğe yönelik hedefleri, birbirleri ile iyi geçinmeleri ve karşılıklı çıkar dengelerini iyi düzenlemelerini zorunlu kılmaktadır. İki ülke bu gerçekten hareketle, birbirlerinin üçüncü ülkelerle ilişkilerindeki farklılıklarını bilmekte ve buna mümkün mertebe anlayış göstermektedirler. Bu sebeple Türkiye’nin ne Gürcistan ile ilişkilerini Rusya’ya, ne de Rusya ile ilişkilerini Gürcistan’a tercih etmesi sözkonusu olabilir. Türkiye her iki ülke ile münasebetlerini karşılıklı çıkar dengelerini kollayan bir tutum içerisinde sürdürür. Başka deyimle Türkiye’nin ne Gürcistan’ı Rusya’ya, ne Rusya’yı Gürcistan’a feda edecek durumu yoktur. Burada hiç şüphesiz zor ve çelişkili bir diplomatik tablo ortaya çıkmaktadır. Ama zaten diplomasi de, bir yerde çelişki yönetimidir. Türk diplomasisi de bunu oldukça iyi yapar.

F.A. : Gelecekte Türkiye Avrupa Birliği’ne girerse Gürcistan da Avrupa’ya daha da yaklaşmış olacak. Sizce, kısaca ifade etmek gerekirse, Gürcistan ve Türkiye’nin Avrupa Birliği ile ilgili politikaları nelerdir?

Ö.S. : Gürcistan, AB’nin Yakın Komşuluk Stratejisi adını verdiği bir yakınlaşma stratejisine dahildir. Bu stratejiye dahil olan ülkelerin, mümkün

mertebe hukukun üstünlüğü, pazar ekonomisi ve çoğulcu demokrasi yolunda adımlar atmaları, yani reformlar gerçekleştirmeleri beklenir. Böylece ilerlemelerin karşılığında AB ile daha yakın ilişkiler sürdürürler. Bu ilişkilerin içinde tam üyelik perspektifi yoktur. Ancak, gümrük indirimleri gibi, ticaret kolaylıkları gibi, bazı ekonomik avantajlar ve teşvik mekanizmalarından yararlanırlar. Ayrıca ekonomik yardım alırlar. Gürcistan, AB ile bu yakınlaşma politikasını büyük bir arzu ve istekle gerçekleştirmektedir. AB de Gürcistan'a yardımcı olmaktadır.

Türkiye'nin ise AB ile ilişkisi ise 3 Ekim 2005 'de başlamış olan tam üyelik müzakere süreci içinde gerçekleşmektedir. Ne var ki bu süreç inişli çıkışlı ritimlerle ve ciddi engeller içinde devam etmektedir. AB ile aramızda Kıbrıs ve başka sorunların mevcudiyeti dolayısıyla katılma sürecimiz ilerlememektedir. Bununla birlikte, Türkiye'nin AB perspektifi yalnız Gürcistan bakımından değil, Türkiye'nin bölgedeki tüm komşuları bakımından önem taşımaktadır. Çünkü Türkiye Avrupa Birliğine entegre olduğu ölçüde bölge ülkeleri de Birliğe daha yakın olacaklar ve bu yakınlık onların güvenliklerini arttıracak ve siyasi, sosyal ve ekonomik dönüşümlerini kolaylaştıracaktır. Bu nedenle Gürcistan Türkiye'nin Avrupa Birliği üyeliğine olumlu bakmaktadır.

F.A.: Türkiye ile Gürcistan arasındaki mevcut komşuluk ilişkileri sizce yeterli midir? Dostluk ve işbirliğinin daha da gelişmesi ve de var olan durumdan ileriye götürülebilmesi için başka neler yapılabilir?

Ö.S.: Hiçbir ülke ile dostluk ve komşuluk ilişkileri, ne kadar ilerlemiş olursa olsun, yeterli sayılamaz. Her zaman mevcut ilişkileri daha ileriye götürmek için iki taraf da elinden gelen bir çok şeyi yapmalıdır. Ama özellikle Gürcistan'ın bugün içinde bulunduğu durum dolayısıyla, Türkiye, Gürcistan'a faydalı olabilecek bir politika izlemektedir. Örneğin Türkiye halâ Gürcistan'ın NATO'ya üye olması konusunda olumsuz bir tavır sergilememektedir. Türkiye'nin bu tutumu Gürcistan'da bir güvence yaratmaktadır. Türkiye'nin şu

sıralarda Gürcistan'a olan en büyük yardımı, bence, bu komşumuzun hem halkıyla, hem yönetimiyle tam bir dayanışma içinde bulunmasıdır. Esasen Türkiye bu dayanışmayı Sovyetler Birliği dağılır dağılmaz Gürcistan'a sağladığı siyasi, ekonomik ve insani yardımlarla hemen göstermeye başlamıştır.

Bu gün başka ne yapılabilir? Şu an Türkiye'nin, en büyük katkısının Gürcistan Rusya arasındaki barış ve iyi komşuluk münasebetlerinin yeniden tesisine katkıda bulunmaktır. Bu nedenle Gürcistan lehinde bir adım atarken o adımın Rusya'yı da içine almasına dikkat etmelidir. Türkiye'nin işte Kafkasya İstikrar Paketi ile attığı adım da bu özelliği taşımaktadır.

Türkiye'nin, Gürcistan'ın toprak bütünlüğünü korumak ve bağımsızlığını sağlamlaştırmasına yardımcı olmak yolunda atacağı her adım, bu ülkede Türkiye'ye olan güveni daha da artırır, iki ülkeyi biraz daha birbirine yaklaştırır.

(EK-III)
TABLolar

Tablo - 1: GSYİH ve Kişi Başına GSYİH (2003-2007)

Yıllar	Reel GSYİH (Milyon \$)	Kişi Başına GSYİH (\$/Kişi)
2003	2.642	608
2004	3.131	726
2005	3.629	840
2006	4.050	920
2007	4.842	1.102

Kaynak: Georgian Economic Trends (Georgian-European Policy and Legal Advice Centre).

Tablo - 2: Gürcistan Gösterge Dış Ticareti Değerleri (2003-2007)

Yıllar	İhracat (Milyon ABD Doları)	İthalat (Milyon ABD Doları)	Dış Ticaret Hacmi (Milyon ABD Doları)	Dış Ticaret Dengesi (Milyon ABD Doları)
2003	465,3	1.141,0	1.606,3	-675,7
2004	648,4	1.847,7	2.496,1	-1.199,3
2005	866,7	2.490,9	3.357,6	-1.624,2
2006	993,1	3.681,2	4.674,3	-2.688,2
2007	1.240,2	5.216,7	6.456,9	-3.976,5

Kaynak: Georgian Ministry of Economic Development, Department of Statistics Bulletin.

Tablo - 3: Ülkelere göre Gürcistan Dış Ticaret Değerleri (2007)

Ülkeler	İhracat (Bin ABD Doları)	İthalat (Bin ABD Doları)	Dış Ticaret Hacmi (Bin ABD Doları)
Türkiye	171.771	727.906	899.677
Rusya Fed.	94.169	574.906	669.075
Ukrayna	53.014	578.838	631.852
Azerbaycan	137.321	381.952	519.273
Almanya	56.156	387.327	443.483
ABD	149.561	203.891	353.453
BAE	59.357	184.050	243.407
Bulgaristan	18.638	214.721	233.360
ÇHC	8.272	206.709	214.982
Türkmenistan	26.338	149.902	176.240
Ermenistan	110.844	59.557,5	170.402
Kazakistan	34.292	63.819,1	98.111
Kanada	70.604	12.261,9	82.865
Diğer	249.847	1.470.862	1.720.707
Toplam	1.240.184,4	5.216.702	6.456.886,5

Kaynak: Georgian Ministry of Economic Development, Department of Statistics Bulletin.

Tablo - 4: Türkiye - Gürcistan Dış Ticaret Rakamları (1992-2007)

Yıl	Türkiye İhracatı (ABD Doları)	Türkiye İthalatı (ABD Doları)	Toplam Ticaret Hacmi (ABD Doları)	Ticaret Dengesi (ABD Doları)
1992	11.570.893	6.321.733	17.892.626	5.249.160
1993	34.498.057	21.894.002	56.392.059	12.604.055
1994	67.189.623	25.651.695	92.841.318	41.537.928
1995	68.125.853	50.156.794	118.282.647	17.969.059
1996	110.318.657	32.494.628	142.813.285	77.824.029
1997	173.510.015	65.934.406	239.444.421	107.575.609
1998	164.145.964	91.007.332	255.153.296	73.138.632
1999	114.200.489	93.289.243	207.489.732	20.911.246
2000	131.770.519	155.315.361	287.085.880	-23.544.842
2001	144.049.362	127.231.396	271.280.758	16.817.966
2002	103.220.771	137.872.534	241.093.305	-34.651.763
2003	155.069.890	273.916.537	428.986.427	-118.846.647
2004	199.699.417	306.668.814	506.368.231	-106.969.397
2005	271.781.638	302.706.407	574.488.045	-30.924.769
2006	412.186.268	340.207.737	752.394.005	71.978.531
2007	645.799.865	289.340.128	935.139.993	356.459.737

Kaynak: Devlet İstatistik Enstitüsü.

KAYNAKÇA

Kitap, Makale, Dergi, Rapor

Ağacan, Kamil. "Acaristan Sorunu ve Saakaşvili'nin Mevzi Kazanımı", **Stratejik Analiz**, ASAM Yayınları, C.IV, No:48.

Ağacan, Kamil. "Bağımsızlığın 10. Yılında Gürcistan: ABD'nin Kafkasya'daki Kalesi mi?", **Stratejik Analiz**, Cilt:1, Sayı:11, Mart 2001.

Ağacan, Kamil. "Güney Kafkasya", **Stratejik Öngörü**, ASAM Yayınları, Ekim 2006.

Ağacan, Kamil. "Kardeş Devletler Azerbaycan – Gürcistan İlişkileri", **Avrasya Dosyası**, Azerbaycan Özel, Cilt:7, Sayı:1, İlkbahar 2001.

Ağacan, Kamil. "Soğuk Savaş Sonrası Türkiye – Gürcistan İlişkileri", İdris BAL (Ed.), **21. Yüzyılda Türk Dış Politikası**, Ankara, Lalezar Kitapevi, 2006.

Ağacan, Kamil. "Türkiye-Gürcistan-Azerbaycan: Güvenlik, İstikrar ve Refah Eksenini", 01.05.2007.

<http://www.asam.org.tr/tr/yazigoster.asp?ID=1705&kat1=42&kat2=>,
08.09.2008.

Akdemir, Erhan. "Kafkasya'da Son Gelişmeler ve Avrupa'nın Tepkileri", 10.08.2008.

<http://www.asam.org.tr/tr/yazigoster.asp?ID=2427&kat1=42&kat2=>,
08.09.2008.

Akgür Muhsin ve Palacıoğlu, Tezer. **Gürcistan Ülke Profili, Mevzuat ve Türk Girişimcileri**, İstanbul Ticaret Odası, No: 5, İstanbul, 1998.

Altınbaş, Deniz. “Kafkaslar’daki Kriz Türkiye’nin AB İçin Önemi Ortaya Çıkaracak”, 05.09.2008.

<http://www.asam.org.tr/tr/yazigoster.asp?ID=2579&kat2=1> , 08.09.2008.

Bal, İdris. **ABD Politikaları ve Türkiye**, Lalezar Kitapevi, Ankara, 2008.

Bal, İdris. “Turkey-USA Relations and Impacts of 2003 Iraq War”, **Turkish Foreign Policy in Post Cold War Era**, İdris Bal (Ed.), Florida USA, Brown Walker Press, 2004. s.124.

Bal, İdris. “Turkish Model as a Foreign Policy Instrument in Post Cold War Era: The Cases of Turkish Republics and the Post September 11th Era”, **Turkish Foreign Policy in Post Cold War Era**, İdris Bal (Ed.), Florida USA, Brown Walker Press, 2004. s.340.

Bal, İdris. “Uluslararası Politikada Türk Modelinin Yükseliş ve Düşüşü”, **Bilig Türk Dünyası Sosyal Bilimler Dergisi**, Ankara, Sayı:14, Yaz-2000, s.11.

Baran, Zeyno. “Turkey and the Caucasus”, **Turkish Foreign Policy in Post Cold War Era**, İdris Bal (Ed.), Florida USA, Brown Walker Press, 2004. s.272.

Cerrah, Ufuk. **Güney Kafkasya'daki Jeopolitik Değişimlerin Türkiye'nin Ulusal ve Uluslararası Güvenlik Stratejilerine Etkileri**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Harp Akademileri Stratejik Araştırmalar Enstitüsü, İstanbul, 2005.

Çiloğlu, Fahrettin. **Rusya Federasyonu'nda ve Transkafkasya'da Etnik Çatışmalar**, Sinatle Yayınları, İstanbul, 1998.

Çolakoğlu, Selçuk. "Türkiye-Gürcistan İlişkileri", **Stratejik Öngörü**, TASAM, No:6, 2005.

Davutoğlu, Ahmet. **Stratejik Derinlik: Türkiye'nin Uluslararası Konumu**, İstanbul, Küre Yayınları, 19.baskı, 2004.

DEİK. **Gürcistan Ekonomisi ve Türkiye ile İlişkileri**, Ocak 2000.

Demir, Ali Faik. **Türk Dış Politikası Perspektifinden Güney Kafkasya**, İstanbul, Bağlam Yayıncılık, 2003.

Demir, Ali Faik. "Türkiye'nin Güney Kafkasya'ya Yönelik Dış Politikası", **Türk Dış Politikası'nın Analizi**, Faruk Sönmezoğlu (Ed.), İstanbul, Der., 3.baskı, 2004.

Demirağ, Yelda. "Bağımsızlıktan Kadife Devrime Türkiye-Gürcistan İlişkileri", **Uluslararası İlişkiler**, C.II, No:7, 2005.

Devlet İstatistik Enstitüsü. (Türkiye - Gürcistan Dış Ticaret Rakamları (1992-2007)).

Devlet, Nadir. "Rusya Federasyonu'nun Güney Kafkasya Siyaseti ve Türkiye'ye Etkileri", **Değişen Dünya Düzeninde Kafkasya**, Okan Yeşilot (Ed.), İstanbul, Eylül 2005.

Dışişleri Bakanlığı Basın Açıklamaları. **Türkiye-Gürcistan Ortak Bildirisi**, 26 Şubat 1999.

Georgian Economic Trends. (Georgian-European Policy and Legal Advice Centre.)

Georgian Ministry of Economic Development, Department of Statistics Bulletin.

Göknel, Mete. "Kafkaslardaki Savaş ve Enerji Hatları", 13 Ağustos 2008.

<http://www.asam.org.tr/tr/yazigoster.asp?ID=2463&kat1=42&kat2=>, 28.29.2008.

Güney, Nurşin A. "AKKA'nın Yeni Koşullara Uyarlanması ve Türkiye'nin Güvenliği", **Türkiye'nin Ulusal Güvenlik ve Dış Politika Gündeminde Doksanlı Yıllar: En Uzun On Yıl**, Gencer Özcan, Şule Kut (Ed.), İstanbul, Büke Yayıncılık, 2000.

Gürses, Emin. **Milliyetçi Hareketler ve Uluslararası Sistem**, İstanbul, Bağlam Yayınları, 1998.

Hasanoğlu, Mürteza ve Cemilli, Elnur. **Güney Kafkasya'da ABD Politikası**, İstanbul, IQ Kültür Sanat Yayıncılık, 2006.

Kamalov, İlyas. **Putin'in Rüyası: KGB'den Devlet Başkanlığı'na**, İstanbul, Kaknüs Yayınları, 2004.

Kamalov, İlyas. "GUUAM Bir "U"sunu Kaybetti", 05.05.2005.
<http://asam.org.tr/tr/yazigoster.asp?kat1=6&ID=580>, 04.09.2008.

Kanbolat, Hasan. "2005'e Doğru Türk Dış Politikası, 2004 Yılında Doğu ile Batı Arasında Kafkasya: Geçmiş Doğu'da Gelecek Batı'da mı?", **Stratejik Analiz**, Asam Yayınları, Cilt: 5, Sayı: 56, Aralık 2004.

Kanbolat, Hasan. "Abhazya'da Sessiz Devrim: Abhaz Halkı Değişim ve Kimlik İstiyor", **Stratejik Analiz**, C.5, Sayı:57, Ocak 2005.

Kanbolat, Hasan. "Abhazya Dışişleri Bakanı Sergey Şamba'nın Türkiye Ziyareti", 28.05.2008.
<http://www.asam.org.tr/tr/yazigoster.asp?ID=2214&kat1=4&kat2=>,
 15.10.2008.

Kanbolat, Hasan. "AB'nin Güney Kafkasya İle İlişkileri Ve Türkiye'nin Rolü", ASAM, 2007.

Kanbolat, Hasan. "Güney Osetya Sorunu Nedir?"
<http://hurarsiv.hurriyet.com.tr/goster/haber.aspx?id=9643339&p=2>,
 12.08.2008.

Kanbolat, Hasan. "Gürcistan için Yeni Bir Dönem mi Başlıyor?", 25.03.2008.
<http://www.asam.org.tr/tr/yazigoster.asp?ID=2066&kat1=42&kat2=>,
 08.09.2008.

Kanbolat, Hasan. "Gürcistan NATO'ya Girmek İçin Bir Adım Daha Atıyor", 28.11.2006.
<http://www.asam.org.tr/tr/yazigoster.asp?ID=1267&kat1=4&kat2=>,
 04.09.2008.

Kanbolat, Hasan. "Gürcistan Nereye Gidiyor: Demokrasiye mi? Totaliterizme mi?", 01.12.2007.

<http://www.asam.org.tr/tr/yazigoster.asp?ID=1961&kat1=42&kat2=>,
08.09.2008.

Kanbolat, Hasan "NATO Bükreş Zirvesi'nden Ukrayna ve Gürcistan'a Vize Çıkmadı", 04.04.2008.

<http://www.asam.org.tr/tr/yazigoster.asp?ID=2123&kat1=42&kat2=>,
08.09.2008.

Kanbolat, Hasan. "Rusya Federasyonu'nun Güney Kafkasya'daki Askeri Varlığı ve Gürcistan Boyutu", **Stratejik Analiz**, Cilt:1, Sayı:3,

Kanbolat, Hasan. "Türkiye'den Saakaşvili'ye Yardım Paketi",
28.11.2007.

<http://www.asam.org.tr/tr/yazigoster.asp?ID=1858&kat1=42&kat2=>,
08.09.2008.

Karasar, Hasan Ali. "Saakaşvili'nin Yarattığı Karmaşada Türkiye Ne Yapmalı?", 13.08.2008.

<http://www.asam.org.tr/tr/yazigoster.asp?ID=2460&kat1=42&kat2=>,
08.09.2008.

Kıramer, Heinz. **Avrupa ve Amerika Karşısında Değişen Türkiye**, TİMAŞ Yayınları, İstanbul, 2001.

Kıyas, Aslan. "Ahıska Türkleri", **Ahıska Türkleri Kültür ve Dayanışma Derneği**, Yayın no: 1, Ankara, 1995.

Kut, Şule. "Kafkasya'daki Son Gelişmeler ve Türkiye Sempozyumu", Başkent Üniversitesi Stratejik Araştırmalar Merkezi, Ankara, 10 Mart 2004.

Kutluk, Deniz. **Hazar-Kafkas Petrolleri, Türk Boğazları, Çevresel Tehdit**, İstanbul, Türk Deniz Araştırmaları Vakfı Yayınları, 2003.

Lesser, Ian O. ve Fuller, Graham E. **Balkanlar'dan Batı Çin'e Türkiye'nin Yeni Jeopolitik Konumu**, İstanbul, Alfa Yayınları, 2000.

Memedov, Ramil. "Büyük Orta Doğu Projesi ve Güney Kafkasya Üzerine", **Stratejik Öngörü**, TASAM, No:2, 2004, s:87.

Menon, Rojan ve Fuller, Graham E. "Rusya'nın Tahripkâr Çeçen Savaşı", **Kadim Komşumuz Yeni Rusya**, Ed: Yılmaz TEZKAN, İstanbul, Ülke Kitapları, 2001.

Mert, Okan. **Türkiye'nin Kafkasya Politikası ve Gürcistan**, İstanbul, IQ Kültür Sanat Yayıncılık, 2004.

Ödün, N. Reşat. "Nato'ya Karşı Yeni Bir Pakt mı Doğuyor?", 04.09.2008.

<http://www.asam.org.tr/tr/yazigoster.asp?ID=2562&kat2=6>, 04.09.2008.

Özkan, Güner. "Türk-Amerikan İlişkilerinde Kafkasya Faktörü", **Avrasya Dosyası**, XI, 2, 2006.

Pala, Cenk ve Kanbolat, Hasan. "Bakü-Tiflis – Ceyhan: 21.Yüzyılın İpek Yolu", **Stratejik Analiz**, C.6, Sayı:62, Haziran 2005.

Pamir, Necdet. "Güney Kafkasya'nın Enerji Boyutu", Güney Kafkasya'ya Güncel Bakış Sempozyumu, Harp Akademiler, 27-28 Ocak 2006.

Rachman, Gideon. "Yeni Gürcistan'ın Mimarı", **Financial Times**, 26 Nisan 2008.

Saakashvili, Mikhael. "Siyasi Bir Lider Olarak Benim İçin Örnek İnsan Atatürk'tür", **Stratejik Analiz**, C.5, Sayı:50, Haziran 2004.

Sancak, Kadir. **Gürcistan'ın Kafkasya'daki Yeri**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi, İstanbul, 2000.

Sancaktar, Caner . "Kosova'dan Abhazya ve Güney Osetya'ya: Batı'nın Tutarsızlığı"
<http://www.tasam.org/index.php?altid=2536&syf=2> 28/08/2008.

Saray, Mehmet. "Gürcistan ve Gürcüler", **Kafkas Araştırmaları**, Sayı:3, İstanbul, 1993.

Sapmaz, Ahmet. **Rusya'nın Transkafkasya Politikası ve Türkiye'ye Etkileri**, İstanbul, Ötüken Yayınları, 2008.

Şanlı, Bahadır. "**Gürcistan Krizi, ABD ve Türkiye**", 11.08.2008.
<http://www.asam.org.tr/tr/yazigoster.asp?ID=2432&kat1=42&kat2=>
08.09.2008.

Şenibe, Musa Y. **Kafkasya'da Birliğin Zaferi**, Nart Yayıncılık, İstanbul, 1997.

Tavkul, Ufuk. **Etnik Çalışmaların Gölgesinde Kafkasya**, Ötüken Yayınları, İstanbul, 2002.

Tellal, Erel. "Rusya'yla İlişkiler", **Türk Dış Politikası**, Baskın Oran (Ed.), İstanbul, İletişim Yayınları, C.II, 8. bsk., 2005.

Tellal, Erel. "Türk Dış Politikasında Avrasya Seçeneği", **Uluslararası İlişkiler**, Cilt II, No:5, Bahar 2005.

Torumtay, Necip. **Değişen Stratejilerin Odağında Türkiye**, Milliyet Yayınları, İstanbul, 1996.

Tuncer, İdil. "Rusya Federasyonu'nun Yeni Güvenlik Doktrini: "Yakın Çevre" ve "Türkiye", Gencer Özcan, Şule Kut (Ed.), **Türkiye'nin Ulusal Güvenlik ve Dış Politika Gündeminde Doksanlı Yıllar: En Uzun On Yıl**, İstanbul, Büke Yayıncılık, 2000.

Uludağ, Mehmet Bülent. **Rusya ve Sovyetler Birliği'nde Gürcüler ve Gürcistan**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara, A.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü Uluslararası İlişkiler Bölümü, 1993.

Yalçınkaya, Alâeddin. **Kafkasya'da Siyasi Gelişmeler Etnik Düğümden Küresel Kördüğöme**, Ankara, Lalezar Kitapevi, 2006.

Gazete

Cumhuriyet Gazetesi, 03.03.1994.

Cumhuriyet Gazetesi, Murat Gülderen'in haberi, 04.04.2008.

Hürriyet Gazetesi, 23.10.2008.

<http://www.stargazete.com/dunya/gurcistanin-bdtden-ayrilmasina-onay-120787.htm>, 31.10.2008.

Taraf Gazetesi, 04.04.2008, s.6.

Ticari Hayat Gazetesi, 05.04.2008.

<http://tumgazeteler.com/?a=3994242>, 09.09.2008.

<http://www.yenisafak.com.tr/Dunya/?i=81947>, 07.09.2008.

Sanal Kaynaklar

<http://www.ahiskalilar.org/portal/modules.php?name=News&file=article&sid=157>, 04.09.2008. (Ahıska Türkleri'nin dönüş yasası ile ilgili bilgi.)

<http://www.bianet.org/bianet/yazdir/36240>, 08.08.2008.

http://www.blackseafor.org/Kurulus_Ana.asp, 04.09.2008.

<http://bpg.sytes.net/chveneburi/default.asp?bpgpid=1430&pg=1>,
31.10.2008.

<http://www.carpetrium.com/dosya/pdf/ulkebilgisi/gurcistan/pdf>,
09.09.2008.

<http://www.chveneburi.net/tr/print.asp?bpgpid=1498&pg=1>,
04.09.2008.

<http://www.chveneburi.net/tr/default.asp?bpgpid=1239&pg=1>,

04.09.2008.

Bessarion Guguşvili haberi, “Batı Gürcistan’da Rusya–Gürcistan Savaşı”

<http://www.chveneburi.net/tr/default.asp?bpgpid=549&pg=1>,

21.02.2004. (Erişim Tarihi: 04.09.2008.)

<http://www.chveneburi.net/tr/print.asp?bpgpid=829> ,04.09.2008.

Nino Kipşidze haberi, The Georgian Times, 04.11.2007.

<https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/gg.html>, 04.09.2008. (2002 nüfus sayımı verisi, Türkiye – Gürcistan sınır ölçümü ve Gürcistan Devleti Siyasi Haritası.)

<http://www.cihan.com.tr//cihanhaber/readnews.action?haberid=816110>

04.09.2008.

<http://www.cografyamiz.net/forum/index.php/topic,6248.0.html>,

04.09.2008.

http://www.economist.com/world/europe/displaystory.cfm?story_id=10141062, 17.11.2007. The Economist, “Caucasian circle”, 15.11.2007.

<http://www.haberaliz.com/haber.php?id=34272> , 25.05.2004, Erişim Tarihi: 21.06.2008.

http://www.internethaber.com/news_detail.php?id=155286,

04.09.2008.

<http://www.kapba.de/AbhazyaGenel.html>, 15.10.2008.

<http://kobi.mynet.com/pdf/Gurcistan.pdf>, 04.09.2008.

<http://www.musavirlikler.gov.tr/upload/GUR/muteahhitlik%20raporu%202007.doc>, 04.09.2008.

<http://www.soguksu.org/?q=node/231>, 31.10.2008.

<http://www.statistics.ge/main.php?pform=47&plang=1>, 23.09.2008.
(Gürcistan'ın 2008 yılı nüfusu)

http://tarimsalpazarlama.com/upload/files/Gurcistan_UlkeRaporu.pdf,
04.09.2008.

<http://www.tcmb.gov.tr/research/discus/dpaper42.pdf>, 09.09.2008.

http://www.tika.gov.tr/yukle/dosyalar/ULKERAPORLARI/Gurcistan_UlkeRaporu.pdf, 23.01.2008.

<http://www.turkgurcuvakfi.org/mainpage.asp>, 08.04.2008.

<http://www.turktarih.net/index.php?turk=tarih&nu=366>, 04.09.2008.

http://wikipedia.org/wiki/Deriner_Baraji_ve_Hidroelektrik_Santrali,
04.09.2008.

<http://tr.wikipedia.org/wiki/NATO>, 04.09.2008.